

1983/84:11

Torsdagen den 20 oktober fm.

Kl. 10.00

1 § Fyllnadsval till utskott

Företogs val av en suppleant i vart och ett av justitie-, försvars- och socialutskotten.

Anf. 1 TALMANNEN:

Enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag har valberedningen enhälligt föreslagit Anna-Kerstin Larsson till suppleant i justitieutskottet, Hugo Bergdahl till suppleant i försvarsutskottet och Lars-Ove Hagberg till suppleant i socialutskottet.

Kammaren utsåg till

suppleant i justitieutskottet

Anna-Kerstin Larsson (fp)

suppleant i försvarsutskottet

Hugo Bergdahl (fp)

suppleant i socialutskottet

Lars-Ove Hagberg (vpk)

2 § Kompletteringsval till utskott

Anf. 2 TALMANNEN:

Moderata samlingspartiets partigrupp har som ny ledamot i lagutskottet efter Joakim Ollén anmält nuvarande suppleanten Nic Grönvall och som ny suppleant anmält Sten Andersson i Malmö.

Talmannen förklarade valda till

ledamot i lagutskottet

Nic Grönvall (m)

suppleant i lagutskottet

Sten Andersson i Malmö (m)

3 § Syar på fråga 1983/84:11 om underlättad övergång till soluppvärmning av tappvarmvatten

Anf. 3 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Kjell Johansson har frågat mig vad jag ämnar göra för att underlätta övergången till soluppvärmning av tappvarmvatten i bostadsbeståndet så att olje- och fastbränslepannorna kan ställas av under den tid de ej behövs för uppvärmning.

Inom energiforskningsprogrammets ram satsas betydande resurser för utveckling av teknik, system och utrustning för att garantera den framtida energiförsörjningen och skapa mindre oljeberoende energisystem. Delprogrammet Energianvändning för bebyggelse innehåller bl. a. solvärmeteknik.

Vidare finns det möjligheter att inom ramen för den statliga bostadsfinansieringen erhålla stöd till kostnader för system för soluppvärmning av tappvarmvatten. Stödet lämnas i form av förmånliga energilån. För egna hem lämnas lån med en räntefri del, och för hyres- och bostadsrättshus lämnas lån med subventionerad ränta.

Inom regeringskansliet övervägs f. n. hur solvärmetekniken i fortsättningens skall kunna stödjas på bästa sätt.

Anf. 4 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Låt mig tacka energiministern för svaret, även om det inte gav så mycket för dagen.

Fördelarna och problemen med solvärme ligger ju i att man inte betalar något för energin men däremot har betydande engångskostnader för anläggningen. Därför är inte dagens stödformer bra utformade, men jag finner det tillfredsställande att det inom regeringskansliet pågår ett arbete för att finna bättre former. Det skall bli intressant att ta del av resultatet.

Ett utnyttjande av solenergin kräver enligt min mening att man satsar på mindre anläggningar. Låt mig belysa detta med ett exempel.

I kärnkraftskampanjen presenterade motståndarna en alternativ plan för hur Eskilstuna kommuns energiförsörjning skulle kunna ordnas. 5 % av detta behov, förklarade man, skulle komma från solvärme, och i en broschyr hade man ritat in en liten puttrig anläggning bredvid Eskilstunaån.

Jag satte mig ned och räknade ut vilka ytor man skulle behöva ta i anspråk för att klara dessa 5 % av Eskilstunas försörjning. Resultatet blev verkligen tankeväckande.

---

*Om underlättad
övergång till sol-
uppvärmning av
tappvarmvatten*

Om man tänker sig att man skulle utföra stora anläggningar där solfångarna placerades på en yta av ungefär en fotbollsplans storlek, skulle det behövas ett band av fotbollsplaner lagda bredvid varandra på över en mils längd. På dessa ytor måste man dessutom ställa kravet att de inte skuggas av bebyggelse, skog, höjder eller annat oförlämpligt hinder för solstrålningen. Man skulle i praktiken behöva ta i anspråk åkermark för detta.

Det är alltså uppenbart att en användning av solenergi i t. ex. bostadsbeståndet kräver att man utnyttjar tillgängliga husytor för inbyggnad av solfångare. Att detta inte har skett då det gäller det som jag har frågat om, solvärmesystem för tappvarmvatten, har främst två förklaringar.

Den första är att lönsamheten är varierande. I en del fall är lönsamheten mycket god. I andra fall är den på gränsen. Detta problem skulle kunna undanröjas genom en förbättring av statens stöd, motsvarande vad som nu kommer att ges åt de inhemska bränslena. Man skulle kunna börja med att betala tillbaka moms till den som installerar en anläggning, eftersom det är en dryg kostnad. Lånevillkoren skulle också kunna förbättras.

Den andra förklaringen är den byråkrati som har punkterat branschen. En angelägen åtgärd är att man lättar på denna byråkrati. Att införa krav på att solfångarna skall typbesiktigas när hela området är under teknisk utveckling är direkt utvecklingshämmande och fördyrande för konsumenten. Slopa denna typbesiktning som krav för långivning! Jag vill gärna höra hur energiministern ser på förslaget att slopa kravet på byggnadslov för solfångarinstallationer.

Anf. 5 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Jag vill börja med att än en gång understryka att det nu pågår en översyn av hur vi i fortsättningen på bästa sätt skall stödja denna teknik och dess utveckling. Det är naturligt med tanke på att det är en teknik i utveckling. Man är nu på väg in i det andra skedet när det håller på att bli intressant att introducera solvärmetekniken i större skala, vilket skall ske senast om ett par år. Samtidigt börjar man komma fram till bättre tillämpningsmetoder och ned i kommersiellt gångbara kostnader.

Jag vill som en allmän reflexion säga att det är minst lika viktigt att vi driver på utvecklingen för att generellt få ned kostnaden till en rimlig nivå som att gå in för subventioner. Vi skall generöst stödja utvecklingen i ett strategiskt viktigt skede, men kostnaden för ny energiteknik måste så snart som möjligt komma ner i sådana nivåer att tekniken blir kommersiellt gångbar på normala villkor.

Vi börjar nu närma oss den situationen när det gäller solvärmetekniken. Särskilt kombinationen solvärmeanläggningar och värmepumpar visar på sina håll upp en positiv kostnadsbild – kostnaden närmar sig 20 öre per kWh. Då får man en annan och mycket bättre situation än hittills. Det är också på gång mycket mer praktiska lösningar när det gäller integrationen av solvärmeteknik med annan byggnadsteknik.

Vi arbetar intensivt vidare på detta område och kommer inom en inte alltför avlägsen framtid att redovisa hur vi skall fortsätta arbetet.

Torsdagen den
20 oktober 1983

*Om underlättad
övergång till sol-
uppvärmning av
tappvarmvatten*

Anf. 6 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Jag tycker att det är bra att energiministern här deklarerar en positiv inställning till solvärmen. Det som oroar mig är att stödet praktiskt taget uteslutande går till stora anläggningar. Syftet med mitt exempel var att belysa att vi måste få in solvärmetekniken i bostadsbebyggelsen. Man måste lära sig att tänka på solvärme när man konstruerar och bygger hus.

Herr talman! En rejäl satsning på solvärmesystem i bostadsbebyggelsen skulle innebära att inemot en halv miljon oljepannor kunde stängas av under sommarhalvåret. Oljeanvändningen skulle minska med ungefär en halv miljon m³, vilket skulle innebära en förbättring av bytesbalansen med ca 1 miljard kronor. Miljön skulle komma att förbättras mycket kraftigt, eftersom oljepannorna oftast är ganska dåligt injusterade under sommarhalvåret. Sysselsättningen inom byggnadssektorn skulle öka, vilket är ganska välkommet i dagens läge. Det kanske viktigaste av allt är dock att en större användning av direktverkande solenergi sannolikt skulle öka allmänhetens intresse för och kunskaper om solen som energikälla. Det finns anledning att tro att nya idéer skulle växa fram och att utvecklingen på detta område skulle komma att påskyndas. Säkert skulle långt fler än i dag börja fundera över hur man skulle kunna bygga in absorbatörer i det befintliga bostadsbeståndet och över hur det kommande bostads- och byggnadsbeståndet skulle se ut.

Anf. 7 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! För att ingen skall tro att ingenting görs f. n., vill jag gärna redovisa att det enbart inom nu pågående energiforskningsprogram har avsatts 37 milj. kr. för solvärmeteknik. Dessutom satsar man pengar på detta område, som jag sade, med hjälp av energilån. Också när det gäller experimentbyggande finns det ett par mycket stora, nu pågående projekt. Jag hade t. ex. nyligen glädjen att i Lyckebo utanför Uppsala inviga världens största anläggning för säsonglagrad solvärme för bostadsuppvärmning.

Vi har full förtröstan på att man ganska snart – man skulle kunna tala om den tredje generationen inom denna teknik – kan komma fram till metoder för total integration av solvärmeteknik och byggande. Då kommer soltekniken inte att innebära någon egentlig merkostnad och kommer att kunna inlemmas bl. a. i de insatser som görs inom ramen för ROT-programmet.

Anf. 8 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Jag är fortfarande mycket tacksam för att stora insatser görs då det gäller solforskningen. Men det finns en liten dissonans mellan oss, därför att jag är intresserad av de små anläggningarna, medan Birgitta Dahl hela tiden talar om dessa väldigt stora anläggningar, där vi satsar alla pengar. Branschen solfångare, de system som jag just har frågat om, är ju helt punkterad. Enligt uppgifter som jag tyvärr inte har kunnat kontrollera, var det en brant stigande och mycket fin utveckling. Men utvecklingen gick tillbaka – från 30 000 till 3 000 installerade kvadratmeter på ett enda år. Det

innebär att praktiskt taget varenda tillverkare av sådana här system i Sverige har lagt ner.

Jag är verkligen orolig för hur man skall få i gång en utveckling på nytt inom just detta område. En mycket stor del av vår bebyggelse är sådan att den inte lämpar sig för stora system, där energin skall distribueras i fjärrvärmenät, utan den är så pass decentraliserad att man där måste använda små system.

Anf. 9 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Det problem som Kjell Johansson nu tar upp är inte unikt för solvärmetekniken, utan vi upplever på alla dessa områden med ny energiteknik – liksom f. ö. på andra områden med ny teknik – en viss period i igångsättningsfasen när det blir osäkerhet på marknaden och när det blossar upp ett stort intresse. Många gör oerhört fina insatser, men det kan uppstå barnsjukdomar och problem. Det går nog inte att undvika att man måste ta sig ur den perioden.

Vårt sätt att arbeta nu, i samarbete med bostadsmarknaden, ansvariga myndigheter, företagen och industrin, är att försöka få i gång en stabil utveckling, med standardiserade produkter och så litet byråkrati som möjligt, som kan ge branschen en säkerhet för att lyckas. Vi är långt komna på den vägen nu, men vi måste på alla dessa områden acceptera att det i början blir en period av osäkerhet då sådana här problem kan uppstå. Det går inte att åstadkomma teknisk utveckling utan att man accepterar också den fasen.

Anf. 10 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! För de små anläggningar som jag talar om finns det inte längre någon marknad. När det gäller dem har man inte heller något som helst bekymmer med tekniken. Vi har fullt funktionsdugliga anläggningar.

Låt mig som exempel nämna Nyby Bruk i Eskilstuna. Där satsade man på en solfångare med en utomordentligt hög kvalitet – det var ett gediget Eskilstunahantverk. Vad hände? Jo, bestämmelserna var sådana att allmänheten inte kunde få energisparlån och stöd för att installera denna anläggning bara därför att den inte var testad. Man gick in med byråkratin och införde alltså kravet på att solfångarna skulle vara testade, innan man inom branschen över huvud taget kunde komma i gång med försäljningen. Det är detta som är bekymret.

Anf. 11 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Jag tror inte att det är detta som är bekymret. Seriösa företag med bra produkter har ingenting att frukta. Vi försöker upprätthålla ett så gott rykte inom branschen att inte oseriösa företag förstör marknaden för andra.

Naturligtvis skall vi undvika onödig byråkrati. Den översyn som nu pågår syftar bl. a. till att förenkla förfarandet både när det gäller stödformerna och när det gäller de här frågorna. Men det finns ett behov av att lyfta fram de

*Om vissa påstådda
missförhållanden
vid Norrlands dra-
gonregemente i Ar-
vidsjaur*

företag som är bra och pålitliga och att, som jag sade, förhindra att de som däremot har en teknik på sina anläggningar som inte fungerar ger dem som är duktiga dåligt rykte, för om det sker vågar konsumenterna inte köpa produkterna.

Anf. 12 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Problemet i just det exempel jag nämnde är den tempoförlust som uppstår när ett företag skall behöva vänta ett halvår på att en provning utförs och under tiden inte kan marknadsföra sin produkt. Företaget måste dessutom vänta ytterligare ett halvår, om det skulle vilja göra en liten ändring på solfångaren, eftersom den då måste testas och godkännas på nytt. I ett introduktionsskede är det teknik- och framstegsfientligt att ha sådana bestämmelser. Jag tror att Birgitta Dahl gör klokt i att se över detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på fråga 1983/84:30 om vissa påstådda missförhållanden vid Norrlands dragonregemente i Arvidsjaur

Anf. 13 Försvarsminister ANDERS THUNBORG:

Herr talman! Paul Lestander har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att komma till rätta med vissa påstådda missförhållanden vid Norrlands dragonregemente.

I tidningen Norrländska Socialdemokraten i augusti i år fanns en artikel om förråande sångtexter som förekommit i utbildningen vid Norrlands dragonregemente i Arvidsjaur. Med anledning av artikeln har en anmälan inkommit till länsåklagarmyndigheten i Norrbottens län.

Beträffande sakförhållandet har jag inhämtat att två unga befäl utnyttjat de aktuella texterna vid utbildningen under den tid som de tjänstgjorde vid regementet. Sådana inslag i utbildningen kan självfallet inte accepteras. Såväl regementsledningen som övrigt befäl har också tagit avstånd från det inträffade. Jag är övertygad om att det varit fråga om en isolerad företeelse, och jag förutsätter att utbildningen bedrivs i enlighet med de värderingar som är allmänt accepterade inom samhället.

Anf. 14 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Jag är självfallet nöjd med den klara deklARATIONEN att det inträffade inte kan accepteras. Däremot är jag inte nöjd med att försvarsministern bara helt enkelt förutsätter att utbildningen fortsättningsvis skall bedrivas enligt de värderingar som accepteras av samhället. Jag tycker att försvarsministern här borde göra en precisering. Man bör precisera om det över huvud taget kan tolereras att svenska officerare deltar i NATO-marscher.

Vi har också ganska dåliga erfarenheter sedan förra världskriget av hur den svenska värnpliktsutbildningen då kunde bedrivas enligt normer som god-

kändes av det svenska samhället. Det fanns då arbetskompanier i Sverige, och det fanns då arméofficerare och stadsfiskaler som planerade för helt annan verksamhet än den som var godkänd i samhället. Detta är ganska allvarligt.

Jag tycker att försvarsministern klart borde visa vem som är chef för den här delen och mycket klart ta avstånd från det som hänt och se till att detta avståndstagande förs ut på de olika regementena.

---

*Om ubåtsskyddet
kring Gotland*

Anf. 15 Försvarsminister ANDERS THUNBORG:

Herr talman! Paul Lestander! Om vi håller oss till själva frågan. Sångtexterna, så sade jag ögonblickligen, när jag tog del av dem: Detta är icke tolerabelt. Detta kan icke accepteras. I det fallet gjordes en utredning, och man kom fram till att det var två unga officerare som för sina egna grupper hade gjort dessa sångtexter. Dessa två officerare finns inte längre kvar. Militärledning, regementsledning och andra har tagit avstånd från det inträffade. Frågan är också under rättslig prövning.

Jag tycker inte att jag kan ge ett klarare svar. Detta är icke acceptabelt. Jag tänker icke acceptera det, om det skulle upprepas.

Anf. 16 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Jag är fortfarande nöjd med deklARATIONEN. Försvarsministern har kanske inte tillräckligt klart visat hur han har tänkt få fram detta avståndstagande ute på de olika regementena. Jag förstår att jag inte får veta mer om försvarsministerns avsikter i det fallet, men jag noterar försvarsministerns mycket klara politiska avståndstagande från sådan här verksamhet.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på fråga 1983/84:35 om ubåtsskyddet kring Gotland

Anf. 17 Försvarsminister ANDERS THUNBORG:

Herr talman! Göthe Knutson har frågat mig om vilka åtgärder jag avser vidta för att ubåtsskyddet kring Gotland skall förstärkas med hjälp av bl. a. tullkryssaren TV 101.

Vid min anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1983/84 kommer jag att redovisa bl. a. de åtgärder som vidtas för att förstärka ubåtsskyddet. Enligt min mening bör alla möjligheter tas till vara för att snabbt och effektivt förstärka ubåtsskyddet. Som ett led i detta arbete har regeringen gett överbefälhavaren i uppdrag att före den 1 november i år bl. a. redovisa dels åtgärder som erfordras för att tidigarelägga planerad anskaffning av materiel för utbåtsskydd, dels behovet av omfördelning av resurser under innevarande budgetår för detta ändamål.

I detta sammanhang övervägs såväl behovet av ubåtsskydd kring Gotland som behovet av hydrofonutrustning på kustbevakningens fartyg.

Torsdagen den
20 oktober 1983

---

*Om ubåtsskyddet
kring Gotland*

Anf. 18 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag tackar försvarsministern för svaret på min fråga. Det låter ju väldigt positivt när försvarsministern säger att alla möjligheter skall tillvaratas för att snabbt och effektivt förstärka ubåtsskyddet. Låt mig då genast fråga: Kommer försvarsministern nu att underrätta ÖB om innehållet i den fråga som jag har ställt och om de positiva synpunkter som jag hoppas att försvarsministern har i detta ärende?

Jag har i frågetexten gjort det något överraskande konstaterandet att det enda gotländska kustbevakningsfartyg som var utrustat med hydrofon, som ju är lämplig för ubåtsjakt, fick sin hydrofon bortplockad i somras. Detta fartyg, TV 101, som är stationerat i Slite, fick inte någon ny hydrofon.

Detta skedde samtidigt som försvaret bokstavligen ropar efter resurser, dvs. i första hand hydrofonutrustning för fartyg och helikoptrar för ubåtsjakt. På Gotland har försvaret sannerligen inget överskott på sådana här resurser. Det skulle behövas hydrofoner på vartenda fartyg som är lämpat härför, både försvarets och kustbevakningens.

Tullkryssaren TV 101 utgör bl. a. genom sin stationering en lämplig plattform för ubåtsjakt. Fartyget har också visat sin förmåga härvidlag.

Jag har själv inhämtat uppgifter om hur det gick till när den här tullkryssaren i Slite berövades möjligheten att betjäna vårt land i jakten på främmande ubåtar. Det var främst av arbetsmiljöskäl som man tog bort hydrofonen. Den var av äldre modell och utrymmeskrävande.

Generaltullstyrelsens gränschef ville ha en ny och modern hydrofon ombord på TV 101. En sådan är nämligen inte så utrymmeskrävande. Han tog då kontakter, enligt uppgift med FMV, som har att svara för upphandling. Där var man till en början positiv. Men så skedde en vändning. FMV meddelade – detta är uppgifter som jag alltså inhämtat från gränschefen – dels att man inte hade lämpliga hydrofoner i lager, dels att man inte hade pengar till nya. Det beskedet gavs innan fartyget renoverades.

Jag vill fråga försvarsministern vad han anser om att man inte gjort i ordning fartyget för en ny installation utan att det nu krävs en ny renovering.

Anf. 19 Försvarsminister ANDERS THUNBORG:

Herr talman! Göthe Knutson tog upp frågan om jag tänkte informera ÖB och försvarsstaben. Försvarsstaben och överbefälhavaren skall åtminstone ha en bra underrättelseverksamhet, och de har säkerligen följt denna diskussion. I annat fall skall jag naturligtvis ta upp saken med dem.

Anledningen till att hydrofonen på tullkryssaren TV 101 togs bort i samband med moderniseringen av fartyget var dels att den ansågs skrymmande, dels att den var omodern. Den teknik som vi möter vid ubåtsincidenter är avancerad. De hydrofoner som finns bl. a. på tullverkets fartyg är av äldre typ och har en begränsad effekt. Försvaret eftersträvar att anskaffa ett system som ger en hög effekt. Vid moderniseringen av tullkryssaren TV 101 ansåg sig chefen för marinen då inte ha resurser för att anskaffa en ny, modern hydrofon.

Sedan dess har vi fått förslag på ytterligare 250 milj. kr. till ubåtsskyddet.

Ytterligare ubåtsskyddsåtgärder håller på att prövas av överbefälhavaren och chefen för marinen, och förslag kommer att lämnas den 1 november i år.

Det finns en plan för att förstärka ubåtsskyddet kring Gotland. I denna plan ingår även anskaffning av modern hydrofonutrustning. I första hand prioriteras dock enheter som i betydande utsträckning kan vara verksamma i ubåtsskyddsverksamheten. Men nya planer på den här punkten kommer. Det kommer att anskaffas nya hydrofoner. Jag tror, Göthe Knutson, att vi i det här fallet kan bli överens om att vi skall ha bra hydrofoner och teknik också på tullverkets fartyg.

Anf. 20 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag tackar försvarsministern för de kompletterande svaren. Informationen förutsätts fungera. Jag är också övertygad om att ÖB, chefen för marinen och de andra i försvarsledningen håller sig à jour med vad som sägs i riksdagen på försvarsområdet.

I det här fallet finns det dock anledning att rikta en kompletterande fråga till försvarsministern. Det förefaller minst sagt märkligt att man i dessa tider inte bättre har tagit vara på den resurs som ett kustbevakningsfartyg utgör. På grund av tidsbrist hann jag inte i mitt första inlägg klargöra exakt hur det ligger till. Man har alltså inte vid restaureringen av fartyget gjort det klart för en installation av nya och moderna hydrofoner. Nu måste man ta upp fartyget på slip för att göra alla dessa installationer. Det förefaller mig något onödigt.

Jag måste faktiskt be försvarsministern att förklara hur sådant kan gå till. Jag utgår från att inom försvaret vet den vänstra handen vad den högra gör och tvärtom. Om FMV, försvarets materielverk, inte hade pengar just vid det tillfället skulle man ha kunnat räkna med att man i en nära framtid hade det.

De fyra systerfartygen till TV 101 är stationerade i Nynäshamn, Simrishamn och Göteborg, och de skall också renoveras. Då vill jag fråga försvarsministern: Kommer då dessa nya effektiva hydrofoner att placeras in från början?

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på fråga 1983/84:39 om den planerade utplaceringen av nya medeldistansvapen i Västeuropa

Anf. 21 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Gunnel Jonäng har ställt följande fråga till mig:

Vad avser regeringen att göra för att söka förhindra en ytterligare upprustning i Europa genom utplaceringen av nya medeldistansvapen?

Även om den svenska regeringen inte deltar i de s. k. INF-förhandlingarna i Genève om medeldistansvapen mellan Sovjetunionen och USA, följer regeringen givetvis förhandlingarna mycket noga. Det är vår förhoppning att parterna skall nå fram till en lösning som innebär att kärnvapenarsenalerna i

Torsdagen den
20 oktober 1983

---

*Om den planerade
utplaceringen av
nya medeldistans-
vapen i Västeuropa*

Europa minskar. Denna uppfattning har vi gett uttryck för på många olika sätt.

Den svenska regeringen anser att ingen ytterligare utplacering av kärnvapen bör äga rum. Den anser vidare att en substantiell nedskärning av de kärnvapensystem som redan finns och en balans på det konventionella området måste komma till stånd. Den svenska positionen uttrycktes senast i september i mitt anförande inför FN:s generalförsamling och i regeringsförklaringen den 4 oktober.

Anf. 22 GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Tack, utrikesministern, för svaret på min fråga.

Jag kan instämma i utrikesministerns förhoppning att förhandlingsparterna i Genève skall nå fram till en lösning som innebär en minskning av kärnvapenarsenalerna i Europa. Jag är naturligtvis införstådd med att våra möjligheter att från svensk sida ingripa i detta skeende är begränsade. Jag finner ändå utrikesministerns svar litet väl passivt. Den fråga som jag ställde var kortfattad, och avsikten var närmast att få till stånd en svensk markering i fråga om medeldistansrobotarna, i samband med de nu pågående protestaktiviteterna i Västtyskland. Jag har också ett särskilt önskemål som jag skall återkomma till.

År 1983 är ett ödesår för Europa. Utplaceringen av NATO:s medeldistansrobotar kommer att börja den 15 december, om inget resultat uppnås i förhandlingarna mellan USA och Sovjetunionen. Och förhoppningarna om ett resultat minskar för var dag som går. Europa står således inför en ödesdiger upprustning. Sovjet har sedan 1977 byggt upp sina medeldistansrobotar, och NATO-beslutet innebär alltså en utplacering av nya robotar – detta i ett Europa som redan är rustat till tänderna och där samtidigt det folkliga motståndet växer mot upprustningen.

Utplaceringen berodde i hög grad på de västtyska socialdemokraternas agerande. Det var de som genom Helmut Schmidt år 1977 tog initiativet till NATO-upprustningen som ledde till 1979 års dubbelbeslut. USA ansåg ju att medeldistansrobotarna inte var strategiskt nödvändiga.

I dag kan vi konstatera att det inte är militära skäl som motiverar utplaceringen, utan frågan har blivit en prestigefråga. Det visar vilken oerhörd cynism som ligger bakom all upprustning i världen.

Motståndet har växt, inte minst i Västtyskland. De tyska socialdemokraterna erkänner att de har gjort en felbedömning av frågan och kommer enligt tidningsuppgifter att vid sin kongress i november säga nej till utplaceringen. Och just den här veckan pågår ett intensivt freds- och protestarbete i Västtyskland, där en viss dag hela Tyskland stannade i fem minuter som en demonstration mot upprustningen.

Sverige är en del av Europa, och vi är beroende av utvecklingen där. Jag framställer följande önskemål till utrikesministern och regeringen: Låt oss stanna Sverige några minuter en dag under mottot: Sveriges folk kräver: Ingen utplacering av NATO-robotar, nedskärning av de sovjetiska robotarna.

Jag skulle önska att utrikesministern och regeringen övervägde detta förslag allvarligt. I den polarisering som vi har i vårt land skulle det kännas befriande att få göra en sak för fred och nedrustning tillsammans, i vetskap om att vi hör ihop i vårt land och är beroende av varandra och av utvecklingen i Europa.

Anf. 23 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Gunnel Jonängs uppfattning och min är i allt väsentligt överensstämmande beträffande hur allvarligt år 1983 är.

Men jag vill också säga att jag finner det orimligt att beteckna vår regering som passiv. När det gäller frågan om kärnvapen i Europa har vi tagit olika initiativ för att regionalt få bort kärnvapnen. Vi har klargjort att vi vill ha bort kärnvapnen från Europa över huvud taget – och det är en inställning som inte är allmän bland Europas regeringar.

När det sedan gäller frågan om hur vi skall markera detta har jag hänvisat till offentliga uttalanden som är gjorda genom regeringsförklaringen här i riksdagen och genom mitt tal i FN. Därutöver kan jag tillägga att jag vid besöket i Washington för ett par veckor sedan klargjorde den svenska uppfattningen mycket tydligt och att jag gjorde detsamma vid besöket i Bonn i början av den här veckan.

Demonstrationer har jag ingenting emot, men jag anser att regeringen inte nödvändigtvis bör ta initiativ till sådana, utan de bör ha ett mer folkligt ursprung.

Anf. 24 GUNNIEL JONÄNG (c):

Herr talman! Som jag sade förut vet jag att möjligheterna att från svensk sida ingripa är begränsade, och jag framförde, som utrikesministern förstod, inte någon direkt kritik mot regeringen i denna fråga. Jag skulle kanske ha önskat någon litet mera konkret åtgärd i utrikesministerns svar när det gäller just den aktuella situationen i Västtyskland, med de protestaktiviteter som är på gång.

Vi vet att medeldistansrobotarna är farliga på mer än ett sätt. De fungerar inte heller tillfredsställande. Amerikanska flygvapnet har meddelat att av 103 provflygningar har 23 misslyckats, och det är ju en mycket hög procent. Utplaceringen av robotar kan naturligtvis också försämra det inrikespolitiska läget i många av de länder som är aktuella för utplacering just därigenom att motståndet mot utplaceringar växer.

Jag upplever ändå att vi i Sverige har ett stort ansvar att säga ifrån. Vårt land är en del av Europa. Vi är beroende av utvecklingen. Som jag sade förut, skulle det i den polarisering i övrigt som vi har i vårt land i dag kännas väldigt bra om vi en dag för ett par minuter hade kunnat "stanna till" hela svenska folket som en medaktion i arbetet för freden och nedrustningen i Europa, både när det gäller utplaceringen av NATO:s robotar och när det gäller nedskärningen av antalet sovjetiska robotar.

Jag vill ändå be utrikesministern att verkligen överväga den här frågan. Det skulle kunna vara bra ur många synpunkter.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1983/84:47 om taxiservice med motorcykel

Anf. 25 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Anita Modin har frågat mig vad jag avser att vidta för åtgärder för att åstadkomma från trafiksäkerhetssynpunkt tillfredsställande förhållanden vid taxitrafik med motorcykel.

Frågan har ställts med hänvisning till att en person i Stockholm uppges ha startat taxitrafik med motorcykel.

Bestämmelserna i trafiklagstiftningen avseende fordonens skick och utrustning, skyldighet för förare och passagerare att bära hjälm etc. gäller naturligtvis oavsett om en motorcykel används för privat bruk eller i någon näringsverksamhet. Den särskilda lagstiftningen om yrkesmässig trafik omfattar däremot inte transporter med motorcykel.

Det finns inget som tyder på att taxitrafik med motorcykel har någon nämnvärd omfattning. Tvärtom torde den trafik som Anita Modin nämner utgöra en – i varje fall i vårt land – unik företeelse. Det finns därför enligt min mening inte någon anledning att närmare reglera en sådan verksamhet.

Anf. 26 ANITA MODIN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga. Bakgrunden till den är att jag i början av september fick ett flertal påringningar från personer boende i Stockholmsområdet som oroade sig över det här oreglerade förhållandet. Det hade uppmärksammats genom en artikel i Stockholmstidningen. Man hade sett den här personen som körde sin taximotorcykel ute på stan. Man var oroad därför att det nu är allmänt-känt att olycksfallsfrekvensen för motorcyklar är mycket högre än för andra fordon och även tycks öka i omfattning.

Det står i svaret att detta är en unik företeelse. Ja, än så länge är det det, men jag har hört talas om andra personer som nu planerar att skaffa sig motorcykel med sidovagn för att inte mista sina kunder under vinterperioden.

Det vore, som jag ser det, bra om man kunde få in motorcykeltaxitrafiken under den särskilda lagstiftningen om yrkesmässig trafik, så att det inte görs någon skillnad mellan förare och passagerare, om den här sortens trafik skall fortsätta.

Anf. 27 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Även jag har kunnat konstatera att olyckor med framför allt tunga motorcyklar tyvärr har ökat i omfattning. Det är ett av skälen till att jag har beslutat att överlägga med olika myndigheter liksom också med

organisationer som kommer i beröring med motorcykelåkning.

Överläggningarna syftar till att vi skall försöka komma till rätta med vilka åtgärder vi bör vidta för att kunna förbättra statistiken, som ju visar att vi under senare år har fått åtskilligt fler dödsolyckor framför allt med tunga motorcyklar.

Jag tycker inte att det finns anledning att f. n. gå in på det som Anita Modin tar upp, nämligen om man skall reglera taxitrafiken med motorcykel. Omfattningen är, som jag säger i mitt svar, inte så stor att det finns skäl att i nuvarande läge vidta någon åtgärd.

Anf. 28 ANITA MODIN (s):

Herr talman! Kan jag då utgå från att man, vid den kommande översynen, också försöker speciellt uppmärksamma vilka åtgärder som kan behöva vidtas om trafiken i fråga utvidgas?

Anf. 29 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Vi skall naturligtvis titta på all trafik med tung motorcykel eller annan motorcykel och vidta alla åtgärder som över huvud taget är nödvändiga. Skulle det visa sig att det, även beträffande den form av verksamhet som det här är fråga om, skulle behövas åtgärder kommer vi givetvis att vidta sådana.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på fråga 1983/84:51 om färjetrafiken över Öresund

Anf. 30 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Per Stenmarck har frågat mig om jag är beredd att skjuta på mitt ställningstagande beträffande uttaget av fyravgifter i Öresund tills Öresundsfrågan i sin helhet skall behandlas.

All internationell fartygstrafik på Sverige erlägger s. k. fyravgifter. Till följd av en överenskommelse mellan Sverige och Danmark av år 1871 har svenska och danska fartyg i trafik mellan hamnar på den svenska och danska sidan av Öresund varit befriade från sådana avgifter. Däremot har t. ex. norska eller tyska fartyg inte haft denna befrielse.

Den danska motsvarigheten till fyravgiften avskaffades redan år 1894, varför överenskommelsen saknar betydelse för Danmarks internationella åtaganden.

För Sveriges del innebär emellertid överenskommelsen en favör för svenska och danska fartyg som bl. a. står i strid med 1923 års havshamnskonvention. Dessutom innebär den en favör för Öresundshamnarna som inte kommer annan färjetrafik mellan Sverige och Danmark till del.

Eftersom jag inte kan se något samband mellan denna fråga och Öresundsfrågorna i allmänhet är jag inte beredd att skjuta på ett ställningstagande av detta skäl. Jag vill också peka på risken för att svenska fartyg kan bli

---

*Om färjetrafiken
över Öresund*

utsatta för diskriminerande avgifter om man utomlands uppmärksammar nuvarande förhållanden.

Anf. 31 PER STENMARCK (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret. Alla inser att Öresundstrafiken är av vital betydelse både för allmänheten och för näringslivet i hela södra Sverige. Trots detta har färjetrafiken under senare år genomgått en negativ utveckling.

Debattmässigt befinner sig hela Öresundsfrågan i ett fastlåst läge. En utredning har kommit att avlösa en annan.

Regeringen tillsatte för knappt ett år sedan en ny utredning. Den fick i uppdrag att arbeta snabbt. Betänkandet är därför förannonserat till månads-skiftet november–december.

Allt detta är naturligtvis bra. Vad som är svårare att förstå är att regeringen nu, samtidigt som den uppenbarligen inser de ekonomiska problem som är förknippade med Öresundsfrågan, vill lägga nya bördor på rederierna och att man gör det innan man lägger fram en helhetslösning av problemet. Detta är, som jag ser det, ett dåligt sätt att stödja verksamheten på.

1 milj. kr. per år skall tas in genom slopad befrielse från fyravgifter. Intressant är att man i en tidningsintervju betecknar inkomsten som ointressant. Att man anser det framgår faktiskt också av kommunikationsministerns svar i dag. Han anför två andra skäl.

Skäl nr 1 är att det är en rättvisesak. Avgiften tas ut på andra ställen – då måste den tas ut också i Öresund. Jag ställer då frågan: Vari ligger egentligen det rättvisa i att ta ut fyravgifter när dessa inte är kostnadsmotiverade?

Som skäl nr 2 hänvisar kommunikationsministern till den s. k. havshamnskonventionen. Man skulle därför kunna tro att konventionen är helt ny. I själva verket är den från 1923. Den har med andra ord 60 år och – om jag inte räknat alldeles fel – 23 kommunikationsministrar bakom sig. Under hela denna tid har vi kunnat leva med denna påstådda orättvisa. Jag vill mot denna bakgrund rikta ytterligare några frågor till kommunikationsministern.

För det första: Varför kan vi inte ha denna påstådda orättvisa i något eller några år till eller åtminstone tills regeringen förelagt riksdagen förslag till förbättringar av Öresundstrafiken?

För det andra: Regeringens utredning behandlar även färjetrafiken. Kan kommunikationsministern utlova några förbättringar för denna, eller tänker regeringen fortsätta med nej-sägandet?

För det tredje och sista: När kan Öresundsutredningen vara så långt kommen att regeringen lägger en proposition på riksdagens bord? Eller är avsikten med utredningen bara att skjuta frågan ytterligare på framtiden?

Anf. 32 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Skälet till att upphäva bestämmelsen är, som jag har sagt i mitt svar, att den strider emot förpliktelserna i havshamnskonventionens artikel 5. Att det varit 23 kommunikationsministrar i funktion sedan den

*Om färjetrafiken
över Öresund*

tillkom förändrar inte det förhållandet att bestämmelsen strider emot konventionen.

Per Stenmarck är oroad över att det inte händer någonting när det gäller Öresundstrafiken. Per Stenmarck sade att 23 kommunikationsministrar varit i funktion sedan konventionen tillkom. Jag har erinrat mig att Öresundsförbindelserna, framför allt den fasta förbindelsen, började diskuteras under Magnus Stenbocks tid. Båda de här frågorna har alltså varit långdragna.

Vad jag har gjort är att precis som trafikutskottet önskat påbörja en uppdatering av det material som finns beträffande Öresundsförbindelsen. Jag gör nu bedömningen att den uppdateringen skulle kunna vara klar någon gång i november månad. Den som har uppdraget att göra uppdateringen skall ha en genomgång av materialet med myndigheter och dem som berörs i Skåne.

Jag hoppas, Per Stenmarck, att någon gång efter nyår kunna ta upp överläggningar eller förhandlingar med den danska trafikministern. Att beklaga är att jag vid ett sammanträffande med den danska trafikministern i somras fick beskedet att danskarna för sin del inte var beredda att över huvud taget diskutera de här förbindelserna före 1985. Men vi får väl hoppas att vi på något sätt kan komma till rätta med det här problemet.

Anf. 33 PER STENMARCK (m):

Herr talman! Låt mig först säga att jag är nöjd med det senaste beskedet om handläggningen av Öresundsutredningen och den kommande propositionen.

Låt mig också säga att det är lustigt att man kommit på det orättvisa i havshamnskonventionen just nu när rederierna uppenbarligen har det som svårast.

Jag ställde ett antal frågor mot bakgrund av de fakta som jag gav inledningsvis. Öresundstrafiken har i dag åtskilliga problem, och i det läget vore det lämpligt om regering och riksdag på ett positivt sätt försökte stödja verksamheten. Här gör man precis tvärtom, om man lägger på den här fyravgiften. Därför att den kommer att kosta rederierna ytterligare åtminstone 1 milj. kr. som i slutändan måste tas ut genom högre biljettpriser för passagerarna eller högre fraktpriser. Det var mot denna bakgrund som jag undrade om regeringen var beredd att se det här problemet i dess helhet och att kanske också ingripa på något positivt sätt. Det skulle nog vara av intresse för väldigt många människor att få besked om detta.

Jag tror att det är viktigt att vi löser frågan om färjetrafiken på ett bra sätt – detta oavsett vad utredningen kommer fram till därför att vi nog kan vara helt övertygade om att vi kommer att behöva färjor mellan Skåne och Danmark flera decennier framöver.

I en promemoria från kommunikationsdepartementet skriver man att Öresund inte kan särbehandlas genom att man avstår från att ta ut fyravgifter. Men det finns faktiskt andra lagar och bestämmelser som på ett negativt sätt särbehandlar trafiken i Öresundsområdet. Jag ställer frågan: Är regeringen då beredd att se över även dessa lagar?

Torsdagen den
20 oktober 1983

---

*Om färjetrafiken
över Öresund*

Anf. 34 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Jag kan bara upprepa det jag har sagt i svaret, att jag inte ser något samband mellan upphävandet av den s. k. Öresundsdeklarationen och Öresundsfrågan i dess helhet.

När det gäller färjeförbindelserna är jag också medveten om att vi måste försöka klara ut alla problem som finns beträffande Öresundstrafiken.

I detta sammanhang kan jag också erinra om att trafikutskottet i december i fjol i samband med att utskottet behandlade en motion sade att man rimligtvis bör se över färjeförbindelserna och ge denna fråga förtur. Och ett arbete pågår med att plocka fram material som skall utgöra underlag för ett ställningstagande och överläggningar med den danska regeringen beträffande de här frågorna. Detta skall vi göra utan dröjsmål. Jag avser att så snart som det över huvud taget är möjligt ta tag i dessa frågor. Men liksom riksdagen då beslutade i fullkomlig enighet, anser även jag att det är rimligt att avvakta tills man får fram ett material som kan utgöra ett fullgott underlag för detta arbete.

Anf. 35 PER STENMARCK (m):

Herr talman! Det finns även ett annat samband, det är sambandet mellan ytterligare avgifter för färjorna och ytterligare försämringar i Öresundstrafiken. Det är sannolikt det vi kan se fram emot.

Låt mig i samband med att kommunikationsministern bagatelliserade den här frågan litet grand få citera vad ett antal instanser har sagt.

Länsstyrelsen i Malmöhus län säger att "vid genomförande av rubricerat förslag belastas Öresundstrafiken med avsevärda extra kostnader".

Enligt Skånes handelskammars mening "vore det i hög grad olyckligt för såväl näringslivet som den resande allmänheten om Öresundstrafiken nu skulle komma att belastas med ytterligare kostnader".

En fyravgift skulle uppenbarligen gå på tvärs både mot verkligheten och mot de instanser som sysslar med trafik över Öresund. Jag tycker att det är synd att kommunikationsministern här inte har tagit chansen att tillmötesgå dessa instanser litet grand.

Anf. 36 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Förslaget från Skånes handelskammare om att utsträcka befrielsen till all Öresundstrafik strider, Per Stenmarck, mot riksdagsbeslutet 1977 om sjöfartsavgifterna. Riksdagsbeslutet innebär nämligen att all trafik har ansvar för farledskostnader.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1983/84:24 till utrikesutskottet

1983/84:35 till skatteutskottet

10 § Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1983/84:3 och 4 till skatteutskottet
1983/84:5 till konstitutionsutskottet
1983/84:6–10 till lagutskottet

Nr 11

Torsdagen den
20 oktober 1983

---

*Allmänpolitisk de-
batt*

11 § Allmänpolitisk debatt (forts.)

Anf. 37 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Många var de förhoppningar som ställdes på en socialdemokratisk valseger, vilken skulle göra det möjligt att föra en helt annan politik än den som fördes av de borgerliga partierna i olika regeringskombinationer.

Bland socialdemokratiska valarbetare fanns en väldig entusiasm, även om socialdemokrater på gräsrotsnivå hade mycket svårt att förklara den av socialdemokraterna och mittenpartierna gjorda skatteöverenskommelsen, som innebar att en borgerlig skattepolitik skulle fullföljas, även om en socialdemokratisk majoritet fanns i riksdagen.

Hade dessa valarbetare – som bl. a. utanför Konsum i min hemort Hallstahammar så starkt fördömde matprishöjningarna under de borgerligas valde – känt till att det knappt ett år senare skulle vara möjligt att det också var socialdemokratisk politik att minska livsmedelssubventionerna, då hade de väl ramlat baklänges. Massmedia har publicerat uppgifter som verkar mycket säkra om hur det blir med subventioner och åtstramningar i höstens socialdemokratiska politik, och eftersom jordbruksministern har vänligheten att vara kvar i den här omgången och besvara vissa frågor kanske det skulle gå att få besked redan nu om hur det blir med livsmedelssubventionerna. Är det fråga om falska rykten som helt saknar grund, kan han ju lämna ett lugnande besked till svenska folket, som redan nu är starkt oroad.

Livsmedelsarbetare från Västmanland har redan reagerat starkt och tagit kontakt med de socialdemokratiska ledamöterna från länet för att försöka påverka dessa att inte medverka till en minskning av subventionerna.

Det framgår också av den livsmedelspolitiska utredning som det talades om i debatten sent i går kväll att överskottens storlek hänger ihop med att inga ändringar i negativ riktning sker och att kommittén är mycket angelägen om att det går att avyttra animalieprodukterna inom landet. Man säger också att överskottet har betydelse för sysselsättningen i den situation som just nu råder. Här råder alltså ett samband.

Att minska överskotten i produktionen genom högre matpriser är ingen bra väg, då det finns andra möjligheter.

Det är ju ingen hemlighet att reallönerna för de vanliga människorna har sjunkit kraftigt och att ökade levnadsomkostnader drabbar flertalet hushåll i landet.

Statistiska centralbyrån har i sin undersökning *Konsumtion i förändring* visat att utvecklingen är mest kännbar för de hushåll som hade det

ekonomiskt besvärligt redan i utgångsläget när undersökningen började. För bl. a. barnfamiljerna har matpriser och hyror, som är de tyngsta posterna i deras budget, stigit mer än prisnivån i allmänhet, samtidigt som de reala värdena av olika bidrag har minskat. Nu är ju barnfamiljer ingen enhetlig grupp, eftersom barn finns i familjer i alla inkomstlägen, utan det vore riktigare att tala om laginkomsttagarnas situation, och dessa är som bekant många.

De som har det knapert blir också fler, vilket visas av att antalet socialhjälpstagare ökar starkt, och i år väntas ungefär en halv miljon människor uppbära socialhjälp i olika former. Detta sker i en tid då miljonärernas antal ökar, och det skapas oerhörda förmögenheter bland dem som spelar på aktiebörsen och bland dem som kan tillgodogöra sig devalveringsvinsterna.

Det är inget tvivel om att klassambällets orättvisor nu framträder tydligare än under de många år då den kapitalistiska tillväxten gjorde det möjligt för dem som hade den reella ekonomiska makten att tillåta en reformistisk socialdemokrati att fördela smulorna från den rike mannens bord. I dessa kapitalismens yttersta tider behåller kapitalägarna vinsterna för att öka på sina marginaler, och folket får vidkännas svängremmar.

Trots att socialdemokratin nu sitter i regeringsställning ökar orättvisorna dag för dag.

Det är värt att notera att detta inte sker uteslutande genom kapitalets handlande. Det sker utifrån en regeringspolitik som medvetet låter besparingar slå ut i full blom hos folk, trots att det finns pengar att hämta på annat håll.

För min del är det omöjligt att acceptera att t. ex. livsmedelssubventionerna minskar, så länge kapital och förmögenheter undgår skatteskärpningar. Det finns ingen som helst anledning för regeringen att hålla fast vid den orättvisa skatteöverenskommelsen som hittills kostat ca 3 miljarder för första årets sänkningar av marginalskatterna. Det är bättre att riva upp denna orättvisa överenskommelse och göra en återgång till det skatteuttag som gällde före 1982 och i stället behålla livsmedelssubventionerna.

Hushållen har försämrade möjligheter att i fortsättningen hålla uppe sin konsumtion. Konsumentverkets undersökning visar att det hittills i stor utsträckning har skett genom att man har minskat sparandet, som ju i sig också är ojämnt fördelat. Bland dem som inte spar alls och inte kan hjälpa regeringen att i framtiden hålla uppe efterfrågan genom att ta ut från banken finns de största grupperna bland arbetarfamiljer, förtidspensionärer och arbetslösa.

Hushållens försämrade möjligheter att hålla uppe sin konsumtion framöver kommer på litet sikt att få en motverkande effekt på ekonomin, och mycket av den utveckling som sker på den internationella marknaden i form av exportökningar etc. kommer att motverkas av att hemmamarknaden krymper genom åtstramningar.

Om inte regeringen tar krafttag för att föra över devalverings- och bolagsvinster till det allmänna och använda dessa pengar för en bättre

fördelningspolitik, kommer dessa två tendenser inom ekonomin som finns inom exporten resp. hemmamarknaden att motverka varandra.

Om ingen omläggning sker, kommer, såvitt jag förstår, en orättvis skattepolitik i vad gäller inkomstskatten att följas av ökade indirekta skatter som också slår hårt mot låginkomsttagarna.

Liktydigt med en momshöjning är att ta bort livsmedelssubventioner. Jag ger inte mycket för majoritetens skrivningar i den momsutredning, där jag satt och vars majoritet nyligen lagt fast, att man inte bör ta bort momsen på mat. Men en sak är jag överens med bl. a. socialdemokraterna om, och det är när de skriver att livsmedelssubventionerna har kommit till för att lindra momsens fördyrande inverkan på maten.

Att regeringen har eller har haft samma uppfattning bekräftas ju av den debatt som fördes kring momshöjningar och livsmedelssubventioner för ett år sedan, då socialdemokraterna klarade sig ur momsknipan genom att öka på livsmedelssubventionerna, vilket ju var ett vpk-krav.

Då uttryckte Palme att det var viktigare att skydda osten på Kalles smörgås än att Fälldin fick billig piptobak – jag tror det var ungefär så orden föll, jag har inte det ordagranna citatet.

Den linjen borde socialdemokraterna hålla fast vid i fortsättningen och gärna utvidga begreppen till att inte bara gälla tobak. Man borde slå fast att matpriserna kan hållas nere på kapitalisters och höginkomsttagares bekostnad.

En riktig politik i det läge som nu är vore att lägga fram förslag om att öka livsmedelssubventionerna, med sikte på att helt ta bort den fördyrande momseffekten. För vår del kommer vi från vpk att hålla fast vid kravet på att slopa momsen på maten. Jag kan i förbifarten säga att jag inte kan få in i min skalle hur sänkta matpriser skulle kunna missgynna dem som har det sämst och har den största andelen utgifter för maten. Det var ju annars en av kommitténs slutsatser. Matpriserna skulle kunna pressas tillbaka, och de automatiska skattehöjningar som sker via momsen skulle kunna förhindras.

I gårdagens tidningar redogörs för det kommande regeringsförslaget om vad sänkta livsmedelssubventioner innebär. Där visas tydligt fram hur momsen fördyrar andra prisökningar. Om regeringen – jag säger om – slopar subventioner för 850 miljoner, blir det vips över en miljard kronor för konsumenterna, eftersom momsen läggs ovanpå. Det kan inte vara tillfredsställande att med berätt mod öka momsuttaget av konsumenterna med en miljard genom att minska återbetalningen via subventioner, och därpå lägga en automatisk skattehöjning.

Jag kan försäkra jordbruksministern att mitt parti inte kommer att låta en sådan politik passera obemärkt. Och är det så att ni inte tänker gå den vägen, inte tänker röra livsmedelssubventionerna, så säg för all del ifran redan nu och lugna både mig och svenska folket.

Man kunde av gårdagens debatt få fram att också centerpartiet är oroad över en sådan utveckling, som allvarligt skulle ändra förutsättningarna för produktionen av livsmedel inom landet.

Men vill regeringen genomföra en sådan politik som har skisserats, blir det

naturligtvis med hjälp av moderater och folkpartister, som ju tävlar om att vara mest marknadsekonomiskt inriktade, och båda vill avreglera kapitalismen, så att den kan fungera utan bidrag och stöd.

Säg ifrån, Svante Lundkvist! Jag hoppas att vi kan efter den här debatten vara tillbaka till arbetarrörelsens grundläggande värderingar när det gäller inkomst- och fördelningspolitik och livsmedelspolitik. Satsa på en politik som de människor som slogs för en socialdemokratisk valseger kan känna igen. Annars är jag rädd att vi står i opposition efter 1985 års val.

Anf. 38 SVEN ERIC LORENTZON (m):

Herr talman! Först vill jag tacka jordbruksministern för att han har vänligheten att ställa upp här i dag trots den svåra förkylning som han har genomlidit. Vi hoppas på en snar och god förbättring. Jag är övertygad om att departementet behöver en stark ledning och en frisk jordbruksminister mot bakgrund av de problem som vi har framför oss.

Lantbruksnäringarna tycks inte lämna den nuvarande regeringen någon som helst ro. Det verkar som om de, vid sidan om genomförandet av löntagarfonder, skall lösa landets ekonomiska problem.

Skogsnäringen, och i synnerhet privatskogsbruket, utgör tydligen dessa politikernas främsta intresse. Det är förståeligt från flera synpunkter. Jag skall beröra två.

För det första är skogsnäringen den näringsgren som tillför landet i särklass mest valuta. I högkonjurer kan det röra sig om mellan 20 och 30 miljarder netto. Det är därför fullt förståeligt att den är en intressant näring från politikernas synpunkt.

För det andra är skogsnäringen oerhört intressant från sysselsättningsynpunkt. Den är en decentraliserad näring. Den sysselsätter i runt tal 300 000 människor i vårt land, och den finns i många glesbygder och småorter. Från sysselsättningspolitisk och regionalpolitisk synpunkt är den därför mycket intressant.

Det finns många andra perspektiv också, men det finns alltså två huvudaspekter: ekonomin och de sysselsättningspolitiska och regionalpolitiska synpunkterna. Det är väl dessa som man främst tar fram i den politiska debatten. Detta är det positiva. Men det finns en annan sak, som man bortser från i den politiska debatten och inte poängterar tillräckligt.

Skogsnäringen är en näring som är helt beroende av världsmarknaden och världskonjunturen. Vi skall ha klart för oss att det är en ytterst ringa del av skogsnäringens produktion som avsåts inom det här landet. Huvuddelen går ju på export. Jag tycker man alldeles för litet uppmärksammar den här problematiken. Vi är ju beroende av världsmarknaden, och vi är beroende av världskonjunturen.

I går nämnde jordbruksministern i sitt anförande att landet på grund av råvarubrist under högkonjunturen i slutet på 1970-talet förlorade ett antal miljarder – antalet varierar i olika tappningar. Det hävdas från främst socialdemokratiskt håll att vi har tappat valutainkomster på grund av råvarubrist. O. K., låt oss säga att det är så. Vi hade problem med

råvaruförsörjningen till industrin vid det tidsskedet.

Men, herr minister, jag har i flera debatter tidigare framfört, och jag vill göra det nu också, att det hade sina skäl. Vi skall ha klart för oss att under högkonjunturen i mitten av 1970-talet gjorde svensk skogsindustri stora vinster. Man tillförde landet stora valutainkomster. Vid den lågkonjunktur som kom 1976–1977 införde man från politiskt håll – vi behöver inte lägga skulden på något särskilt politiskt parti – ett lagerstöd. Rätt stora pengar tillfördes näringen.

Vad hände?

Jo, industrin fortsatte att köra för fullt i en lågkonjunktur, när det inte fanns avsättning för produkterna. Man köpte vedråvaran till oförändrade priser, och man producerade på lager. Om vår Herre hade varit god och konjunktursvängningarna hade följt det vanliga mönstret, är det möjligt att man hade rott det hela i land. Men så blev det inte. Konjunktursvackan varade längre än normalt, och vi kunde inte hålla ut. Det innebar att skogsindustrin, främst då massaindustrin, av likviditetsskäl fick sälja sina lager till mycket, mycket låga priser – till stor del till Japan.

Industrin hade under lågkonjunkturen producerat stora volymer och hade ingen vedråvara i lager. När vi då gick in i högkonjunkturen var skogsnäringen – till följd av politikernas missgrepp med lagerstödet – dränerad på kapital, massa och råvara. Jag sade tidigare att skogsnäringen är helt beroende av världskonjunkturen. I detta fall hade den kommit i obalans med konjunkturutvecklingen.

Skogsnäringen fordrar en verksam och aktiv marknadsekonomi. Från stubben, över säljaren och förädlaren fram till köparen är det marknadsekonomin som talar, som inverkar på avsättningen osv.

Nu är vi, herr statsråd, i balans, och en nödvändig höjning av priset på skogsråvara har ägt rum. Den kritik från regeringshåll och fackligt håll som har riktats mot denna prishöjning är helt obefogad och visar på stor inkompetens när det gäller att förstå hur en virkesmarknad fungerar.

Jordbruksministern sade i går att nivån på avverkningarna i stort sett ligger där den skall. Jag kommer inte ihåg den exakta ordalydelsen, men innebörden var denna. Jag håller med om att virkesflödet i dag fungerar, eftersom det förra säsongen avverkades rätt stora volymer. Jag vill dock poängtera att det redan i dag på sina håll finns en tendens till att skogsindustrin – alltså inte bara sågverksindustrin utan även massaindustrin – nu är på väg att ytterligare bjuda över de överenskomna priserna, som främst finansdepartementet ansåg vara för höga. Marknadsekonomin har här genom prismekanismen visat att den fullgör sin tjänst och att den fungerar, bara vi får jobba efter naturliga förutsättningar.

Det var den sidan. Sedan skulle jag vilja ta upp ett annat spörsmål.

Genom åren har skogsbruket drabbats av olika lagstiftningar och förslag till sådana. Jag tror inte att det under de senaste fem åren har gått ett enda år utan att skogsvårdslagen har ändrats. Senast i våras fattade riksdagen beslut som berör den framtida skogspolitiken. Majoritetens fattade beslut om minimiavverkningar, gallringsplikt m. m.

Den del av regeringens förslag som gällde skogsavgiften kom aldrig så långt som till riksdagsbehandling. Det förslaget kritiserades ned av lagrådet. Det fanns en stark opinion mot förslaget ute bland de privata skogsägarna, och förslaget föranledde stora demonstrationer och viljeyttringar. Regeringen drog naturligtvis den riktiga slutsatsen att förslaget var ogenomförbart och att man inte borde lägga fram det.

Från skogsbrukets sida trodde vi då att den missbedömning som regeringen hade gjort skulle leda till att den lade alla liknande förslag på hyllan. Nu sprids emellertid uppgifter om en departementspromemoria som skulle kunna ligga till grund för ett framtida skogsbeslut. Denna promemoria är anmärkningsvärd, herr minister.

I promemorian talas om skogsavgifter. Dem behöver jag inte beröra här. Den debatten har vi fört tidigare, så jag bara återoppar den. Men det talas också om förfogandelagar och om lagar som inte har tillämpats i det här landet sedan krigstiden. Det talas om lagar som skulle ge den skogliga myndigheten rätt att ålägga skogsägare att avverka. Det är alltså rena tvångslagar, krigslagar.

Det måste vara förödande för svensk skogsnäring om det här genomförs. Det kommer att sätta marknadskrafterna helt ur spel. Det kommer att slå sönder alla möjligheter till prisöverenskommelser. Det kommer att vara nästan ogenomförbart, därför att vi icke kommer att få skogsvårdsstyrelsens personal att tillämpa sådana här lagar. Det kommer, herr minister, att innebära ett helt nytt samhällssystem. Vi säger definitivt från moderat håll: Förslaget måste avvisas, om det kommer på riksdagens bord.

Man talar vidare i denna departementspromemoria om preliminär skogsbeskattning, och ett sådant förslag kommer också att avvisas. Vi har hitintills icke funnit någon grund på vilken vi kan skapa en rättvis beskattning. Det talas om den finska modellen. Det är intressant att Finland är den nation som har den största råvarubristen och de största problemen i dag. Ändå har man denna skattelagstiftning.

Ministern talar om rådrum: Vi har vunnit rådrum för att finna formerna för en diskussion med näringen. Jag uppmanar ministern: Lyssna! Lyssna noga på näringen, och lägg på minnet vad näringen säger!

Det talas om en höjning av skogsvårdsavgifterna från 0,5 % till 0,8 % av skogsbruksvärdet. Det innebär en ny skatt på skogsbruket i storleksordningen 170 milj. kr. Jag har i dag siffror som visar att med de nya skogsbruksåtgärderna har man sådana ekonomiska problem när det gäller skogsallmänningarna i Norrland, att de inte kommer att kunna ge någon som helst skogsutdelning i framtiden. Det visar skogsbrukets lönsamhet. Och får man ytterligare kostnadsstegringar kommer man att hamna mycket snett i dessa sammanhang.

Herr talman! Alla dessa åtgärder och den diskussion de har föranlett kan komma att påverka avverkningsbenägenheten hos skogsägarna. Skogägarna reagerar i dag kolossalt negativt inför förslagen som kommer. Råvaruförsörjningen till skogsindustrin kan äventyras. Här har den ansvarige ministern ett stort ansvar, och han bör ta över styrningen av politiken. Jag har i andra

anföranden framfört åsikten att departementet i dag mer styrs av en LO-dominerad arbetsgrupp än av ministern. Jag har ännu inte haft orsak att revidera denna uppfattning, och jag vill uppmana ministern att försöka ta ett grepp om departementet och verkligen vara den som styr och då lyssna på näringen i detta sammanhang.

När det gäller skogspolitiken finns det ytterligare ett problem, som också berördes här i går. Det finns ett stort hot mot skogsnäringen, jag åsyftar därmed på försurningsproblematiken. Från främst Centraleuropa når oss i dag skrämmande rapporter om skogsdöd och stora skador. Detta kan radikalt förändra vår virkesmarknad på sikt. Kortsiktigt kan det innebära att stora avverkningar av död skog, främst barrskog, i Europa kommer att verka pristryckande. Man kommer att exportera stora kvantiteter, och vi får sänkta råvarupriser. Långsiktigt får vi en sämre lönsamhet i skogsbruket. Om vi klarar vår försurningsproblematik och kan hålla våra skogar intakta, kan det långsiktigt innebära en mycket stor tillgång för denna nation.

Ministern tog i går upp samarbetet inom Europa om försurningsproblematiken, och det glädde mig. Jag hävdar att samarbetet inom Europa nu måste ytterligare utvidgas. Föreningsskällorna måste elimineras, och de kostnader detta medför måste tas.

Ministern talade om ett nordiskt samarbete för att aktivt arbeta inom det europeiska åtgärdsprogrammet. Målsättningen skulle vara att reducera svavelutsläppet till 30 % på tio år. Det ger mig anledning att hysa något större optimism än den jag haft under den senaste tiden. Jag vill säga till ministern att här finns utrymme för de samtal och det samråd, inte bara inom näringen utan också mellan de olika politiska partierna, som man har efterlyst. Från vårt parti är vi beredda att medverka i diskussionerna. Vi skall ha klart för oss att vi ensamma förmår litet, men att vi gemensamt kan påverka utvecklingen i Europa.

Till sist, herr talman, ett råd till ministern: Lyssna på näringen! Den tar sitt ansvar. Vidare: Låt oss gemensamt arbeta för att i samråd med övriga europeiska nationer lösa försurningsproblemen!

Anf. 39 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! I går kväll fick jag inte tillfälle att replikera de talare som i sina anföranden berört frågor inom ramen för jordbruksdepartementets arbetsområde. Jag börjar med att göra det nu.

Arne Anderssons i Ljung, Einar Larssons och Börje Stenssons inlägg gick i stort sett ut på att det var onödigt att tillsätta livsmedelskommittén för att se över konsekvenserna för jordbrukspolitiken och livsmedelsförsörjningen av den ekonomiska utvecklingen under de borgerliga regeringsåren. Det var inte nödvändigt med en ny jordbrukspolitik bara därför att landet bytte regering, sade Arne Andersson. Det borde kanske den borgerliga regeringen ha tänkt på 1977, när man trots en enhällig jordbruksutredning där alla partier var representerade formulerade en ny målsättning för jordbrukspolitiken.

Einar Larsson påstod att det då var första gången man skrev in inkomstlik-

ställigheten för jordbrukarna i de jordbrukspolitiska målen. Det är fel. Det som hände var att man gjorde jordbrukarnas inkomstutveckling till ett huvudsyfte för jordbrukspolitiken, medan konsumenternas krav blev ett slags andrahandsintresse.

Socialdemokratin menar att huvudsyftet med jordbrukspolitiken och med den livsmedelspolitik vi vill föra måste vara att trygga vår livsmedelsförsörjning. Att jordbrukarna får en med övriga grupper i samhället likvärdig standard och att konsumenterna får livsmedel av god kvalitet till rimliga priser skall därvid vara med varandra jämställda mål. Med andra ord: Livsmedelspolitiken måste kunna mötas med förtroende och förståelse av såväl konsumenter som producenter.

Arne Andersson menade att det bara var socialdemokratin som var oroad av de ekonomiska konsekvenserna av överskottsproduktionen. Jag hävdar mycket bestämt att vi delade den oron med LRF och därmed också uppfattningen att man måste analysera frågan om vart detta skall bära hän. Men om jag har förstått de borgerliga talarna rätt, är detta inget problem att fästa sig vid.

Börje Stensson talade om att socialdemokratin genom prispress ville slå ut unga, nyetablerade jordbrukare. Det är i stället så att regeringen i direktiven till utredningen understrukt att åtgärder för att uppnå en bättre fördelning av det totala stödet till jordbruket mellan olika jordbrukarkategorier bör övervägas, varvid den situation som nyetablerade jordbrukare eller de som gjort stora investeringar oförskyllt hamnat i genom den ekonomiska utvecklingen under de borgerliga åren särskilt skall uppmärksammas.

LRF inser, såvitt jag förstår, att stigande livsmedelspriser och ökad volym inte är en framkomlig väg att förbättra jordbrukets lönsamhet i nuvarande ekonomiska läge. Jag hänvisade i mitt inledningsanförande i går till den realistiska syn på möjligheten att förbättra lönsamheten i jordbruket som kommer till uttryck i den kostnadsjakt inom livsmedelsförsörjningens olika delar som LRF anser det angeläget att stimulera. Man säger att kostnadsjakten kan innefatta en mängd frågeställningar.

Jag vill här citera den bok LRF:s näringspolitiska avdelning gett ut i ämnet. Man tar upp sådana frågeställningar som:

Förvaltas och utnyttjas alla produktionsresurser på bästa sätt?

Vilka möjligheter finns att spara produktionsresurser? Var finns "onödiga produktionskostnader"?

Var finns effektiviseringsmöjligheter som inte utnyttjas?

Var finns nya, ekonomiskt bättre produktionsområden, metoder, teknik?

Finns det nya och bättre produkter?

Hur uppnå en bättre produktionsbalans?

Dessa frågor, säger man, gäller alla som på något sätt arbetar i och med lantbruk. Man säger också i den här boken att många lantbruksföretag har en svag ekonomisk planering. "En del kan skyllas på den överoptimism som funnits inom lantbruket liksom i samhället i övrigt under en följd av år. Man har inte varit så noga med att planera investeringsåtgärder och samtidigt analysera vad som kan göras för att få goda produktionsresultat till lägre

kostnader." Jag citerar här vad som står i den bok som LRF har gett ut.

Mycket beror också på, säger man, att vi förlitat oss på inflationen som en ekonomiskt progressiv kraft som kunnat hjälpa oss att i efterhand komma till rätta med onormala kostnader.

Jag tycker att detta är ett utomordentligt realistiskt sätt att se på dagens situation inom jordbruksnäringen och på en rad andra områden. Det är den här diskussionen som vi måste föra överallt i samhället. Vi måste på alla områden göra vad som är möjligt för att hålla kostnadsutvecklingen under kontroll. Det inser alltså också LRF.

Vad vi då måste fråga oss är – och det är det intressanta som kommer in i bilden i den debatt som nu förs – om den automatiska indexberäkningen av kompensationen för produktionskostnaderna, såsom den nu är utformad, ger stöd till den kostnadsjakt och produktionsanpassning som alla inser vara angelägen, eller om den automatiska indexberäkningen medverkar till att konservera förhållanden som vi vill förändra. Det är ju inte fråga om att kostnadskompensation inte skall utgå utan i vilka former den skall utgå. Det är det debatten kommer att gälla.

Målet är inte, som Börje Stensson tycks tro, att slå ut produktionsresurser och kasta ut människor i arbetslöshet. Målet är att utnyttja produktionsresurserna på ett sätt som bättre svarar mot vårt lands behov och är mer ekonomiskt riktigt. Börje Stensson gav själv exempel på vad som kunde göras: Mera proteingrödor i stället för import av kraftfoder, energigrödor, minskning av kemikalieanvändning till skydd för miljön osv. Det är om dessa frågeställningar som vi bör föra diskussionen.

Einar Larsson tog upp frågan om sockerbetsodlingen. Där om har Ingvar Eriksson framställt en interpellation till mig, som jag skall besvara. Därför skall jag inte föra den debatten här och nu – vi får ta den i anslutning till besvarandet av Ingvar Erikssons interpellation.

Jag vill emellertid säga någonting på den här punkten. Regeringen har uttalat exakt detsamma som uttalades i den borgerliga regeringspropositionen år 1977 när det gäller att bereda utvecklingsländerna ett tillträde till den svenska marknaden på 10–15 % av vår försörjning. Det uttalandet godtogs då av Einar Larsson såsom ordförande i jordbruksutskottet. Regeringen har nu tillagt att de arbetstillfällena som sockernäringen ger i Sverige är så värdefulla ur regionalpolitiska och sysselsättningspolitiska synpunkter att hänsyn härtill måste tas när det gäller den takt i vilken detta importutrymme kan ställas till förfogande.

När det sedan gäller Sven Eric Lorentzons inlägg vill jag säga att vi tydligen är överens om skogsnäringens tunga roll i vår ekonomi. Vi är överens om att vi är beroende av världsmarknaden. Det var emellertid inte så att den borgerliga regeringen inte insåg att vi i en god konjunktur tappade marknader, exportinkomster och arbetstillfällena. Även den borgerliga regeringen konstaterade att detta var vad som skedde 1979 och 1980 och att vi inte utan vidare kunde låta det fortgå. Man tillsatte ju en virkesförsörjningsutredning för att möta dessa problem.

De flesta skogsägare sköter sig utomordentligt väl, och i dag har vi en god

avverkning. Den fråga jag måste ställa till Lorentzon är följande: Är det klokt att vi bara litar på att den situation som vi alla såg nackdelarna av var en engångsföreteelse och att den inte kommer att återupprepas? Eller är det inte klokt att vi nu, när vi har ett rådrum, försöker diskutera oss fram till vilka åtgärder vi skulle kunna vidta för att motverka att vi på nytt hamnar i en sådan situation? Om vi bara litar på att detta inte skall bli fallet och ändå en vacker dag hamnar i den situationen, tvingas vi på nytt att tillgripa dåligt förberedda åtgärder, till nackdel för näringen och för alla som är beroende av denna, till nackdel för landets ekonomi. Vad vi är ute efter är att försöka diskutera oss fram till en lösning.

Jag sade i mitt inledningsanförande i går att det ännu inte finns några politiskt förankrade förslag. Det som har stått i tidningarna har alltså inte någon politisk förankring. Vi skall när vi fått fram förslag diskutera dessa med parterna. Vi har sagt att parterna också är välkomna att i detta sammanhang komma med sina egna synpunkter.

Slutligen ett par ord till Hans Petersson i Hallstahammar. Till de frågor som det kan finnas anledning att diskutera i anslutning till propositionen om den ekonomiska politiken får vi återkomma när denna är färdig för presentation.

Anf. 40 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Jag gjorde i går en längre tillbakablick än jag vanligtvis brukar göra i dessa debatter. Jag gjorde det av ett enda skäl. Det fanns enligt mitt förmenande fog för att erinra om den diskussion vi har om överbalansfrågorna. Vi bör sätta in dessa i sitt rätta sammanhang.

Då kan någon kanske säga att det inte är nödvändigt att gå tillbaka hundra år i tiden. Nej, det kanske det inte är. Men eftersom det framstår som en olycka för nationen att vi får en gott skördeår och att vi kanske under loppet av många år producerar litet mer än vi behöver för den egna försörjningen, bör vi ändå erinra oss att det inte är så länge sedan det var fattigdom i Sverige. Därför bör vi enligt mitt förmenande nyansera debatten och säga att goda skördeår är någonting som vi undantagslöst skall glädja oss åt och vara tacksamma för. Vi bör med gemensamma ansträngningar försöka avsätta produkterna så att de kommer de människor till del som behöver dem. Vi bör inte gå här hemma och vara så hjärtans bedrövade över att det vuxit för mycket igen.

Detta ger mig anledning att säga några ord om den sockerdebatt som kom upp i går kväll. Jag delar den uppfattning som framfördes av Einar Larsson om regeringens inställning till vår egen sockerareal. Jag vill gärna fråga Einar Larsson, om det inte vara dumt av Einar Larsson och centerpartiet att i våras inte rösta för den moderata motionen.

Anf. 41 TALMANNEN:

Repliken får inte avse Einar Larssons anförande.

Anf. 42 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Jag ville bara göra en hänvisning till Finar Larssons kloka anförande i går, men det kom kanske att missförstås.

Vi delar, jordbruksministern, uppfattningen att den begränsning som är på gång i denna fråga inte gagnar saken. Regeringens förslag i våras innebar att man tyckte att två goda sockerår i Sverige var skäl att införa en minskning med 500 hektar under tre år och följaktligen minska den svenska sockerodlingen. Vi ansåg att det inte fanns underlag för att på grundval av två års skördeutfall minska sockerarealen. Jag tror att vi under den betkampanj som nu pågår i betdistrikten har fått besked om att vår bedömning på den punkten var riktig. Det kan komma att framstå som utomordentligt illavarslande för jordbruket om man i den kommitté som nu arbetar med livsmedelspolitiken på en gång skall företa två saker. Man iscensätter den omvärdering av de jordbrukspolitiska målen som är en av uppgifterna för kommittén, samtidigt som man förändrar spelreglerna, med andra ord den indexering som jordbruksministern alldeles nyss talade om. Skall detta ske på en gång, kan det innebära en utomordentligt dramatisk förändring. Jag vädjade i går till jordbruksministern att försöka ändra synsättet på de här två åtgärderna i kombination.

Vi kan säkert klara det ena eller det andra, men vi kan inte klara båda, för det kan innebära en dramatisk förändring för svensk jordbrukspolitik. Det tror jag är det som mest oroar svenska jordbrukare.

Anf. 43 EINAR LARSSON (c) replik:

Herr talman! Svante Lundkvist tar återigen upp frågan om prioriteringen mellan olika mål inom jordbrukspolitiken. Han anser att målet om en inkomstlikställighet har prioriterats för högt under de gångna fem sex åren. Jag vill då fråga: Anser statsrådet att näringen har överkompenserats på grund av den här prioriteringen? Anser statsrådet alltså att det fanns anledning att beställa ett nytt prisregleringssystem för att klämma näringen hårdare? På något annat sätt kan inte den här kritiken tolkas. I nästa mening säger Svante Lundkvist att han anser att man skall förstärka ställningen för de unga nyetablerade jordbrukarna. Vi avvaktar med spänning vilka förslag som kan komma i propositionen i december om förstärkningar för de unga nyetablerade svenska jordbrukarna.

Svante Lundkvist citerar gärna LRF. Det han läste upp skrevs i en situation då man inom LRF och många andra kretsar allttjämt hade kvar illusionen att en utredning vore något slags universallösning, en mirakelmedicin som plötsligt skulle förena alla oförenliga mål. Jag vill inte undervärdera betydelsen av en utredning och en genomlysning, men jag har hela tiden varnat för övertron på vad en utredning kan åstadkomma för märkliga saker.

Jag vill välkomna diskussionen om en komplettering av den nuvarande jordbrukspolitiken, så att vi får en proteinbalans inom landet genom satsning på nya alternativa grödor för t. ex. energiproduktionen. Man skulle kunna satsa på export av högförädlade livsmedel och över huvud taget göra något bra av jordbruket. Kan vi resonera i dessa termer, då behöver inte

kontroversen vara så stor. Däremot pekar regeringens utspel när det gäller sockret i motsatt riktning. Skall man ta hänsyn till de regionalpolitiska kraven, får man följa den eniga sockernäringskommitténs. Fabriksarbetareförbundet inräknat, förslag om en minst 95-procentig självförsörjningsgrad.

Anf. 44 BÖRJE STENSSON (fp) replik:

Herr talman! Det är ändå en sänkning av priserna man försöker åstadkomma när man vill motsvara de förväntningar som väcks hos svenska folket när man talar om sänkta livsmedelspriser. Man kan då fråga sig hur priserna skall kunna differentieras, så att de unga, nyetablerade jordbrukarna hålls skadeslösa. Livsmedelspolitiken omfattar ju hela kedjan från råvaran till maten på bordet i svenska kök och matvrår. Ytterligare kostnadsjakt måste innebära att effektiviteten måste öka. Då frågar man sig: På vilket sätt?

Skall det ske genom mer stordrift? Skall det ske genom högre hektarskördar, och i så fall med ökad tillförsel av gödningsämnen, mer utvecklad maskinteknik eller effektivare jordbearbetning? Kan en inriktning mot mer naturenliga odlingsmetoder i det svenska jordbruket bli ett av resultaten av den livsmedelspolitiska utredningen? Får vi då också en kostnadskalkyl och en beräknad tidsperiod för övergången till ett jordbruk mer i enlighet med åkermarkens ekologi? Därmed citerar jag rubriken på ett forskningsprojekt vid Sveriges lantbruksuniversitet: Åkermarkens ekologi. Jordbruket är ju liksom skogsbruket intimt knutet till miljöpolitiken.

När det gäller skogsbruket och skogspolitiken tror jag nästan att det är lämpligt att erinra om 1 § i skogsvårdslagen från 1979, som vi då var överens om: "Skogsmark med dess skog skall genom lämpligt utnyttjande av markens virkesproducerande förmåga skötas så att den varaktigt ger en hög och värdefull virkesavkastning. Vid skötseln skall hänsyn tas till naturvårdens och andra allmänna intressen."

Det förefaller mig som om jordbruksdepartementet – förmodligen under tryck från industridepartementet och kanske även från facket på träindustri-sidan – mycket hårt driver frågan att virkesutbudet måste öka. Och det skall tvingas fram inte med hänsyn till markens virkesproducerande förmåga utan snarare med tanke på jämn sysselsättning i skogsindustrin. Att träexporten är konjunkturkänslig är tydligen glömt.

Från folkpartiets sida kommer vi att noga och kritiskt följa Svante Lundkvists förslag om de här tvångslagarna i skogsbruket. De andas dålig tilltro till skogsägarens kunnighet och ansvarstagande. Tvångslagar av antytt slag är också ett hot mot miljön. Jordbruksdepartementet måste stå starkt mot reglerings- och exploateringskrafterna, vilka tycks finnas väl företrädna i övriga berörda departement.

Anf. 45 HANS PETERSSON i Hallsthammar (vpk) replik:

Herr talman! Jordbruksministern gav ett mycket kort och avhugget svar på mina frågor om huruvida man tänkte ge sig på att höja livsmedelspriserna i höst. Jag tycker att frågan är av intresse för både konsumenter och

producenter, och i den meningen är det i allra högsta grad fråga om livsmedelspolitik. Det måste tillhöra principerna i en allmänpolitisk debatt att diskutera den allmänna politiska inriktningen av den politik som kommer att föras.

Nu kom det ingen dementi från jordbruksministern, och det måste man tolka så att han inte kan ge klart besked om att man inte tänker höja livsmedelspriserna. Alltså övervägs det inom finansdepartementet eller var frågan nu slutligen hamnar. Om den här debatten kan tjäna någon nytta när det gäller den framtida ekonomiska politiken hoppas jag att den åtminstone givit jordbruksministern det beskedet att vpk:s hållning till höjda matpriser är fullständigt klar: vi kommer att bekämpa dem.

Inom parantes kan jag nämna hur konsumentprisindex visar höjningarna från 1980 till 1983, om man håller sig till den perioden av 1980-talet. Livsmedlen har gått upp mest av allt – ja, inte riktigt, för hushållsel har också gått upp mycket. Både inköp av råvaror och tillredning av mat är alltså det dyraste av allting, i jämförelse. Utgifterna för kläder, transporter, fritid, nöjen och annat har ökat mycket mindre i pris än just dessa kostnader, som är så fundamentala för varje familj.

Kostnadsjakten inom jordbruket är självfallet också oerhört viktig när det gäller att hålla nere jordbrukspriserna och livsmedelspriserna. Jag kan peka på det särskilda yttrande som vår ledamot i livsmedelskommittén har lämnat, där hon visar att en stor del av de prisregleringspengar som betalas ut används i ledet före jordbrukaren och på det sättet utnyttjas till att betala insatsvarorna i jordbruket. Hon visar också att hanteringen av de här insatsvarorna till stor del sker inom stora monopolföretag – statens pris- och kartellnämnd har pekat på att det finns risk för att den här metoden ger överpriser och ökad inflation just när det gäller insatsvarorna, vilket sedan fördyrar livsmedlen. Det är självfallet mycket viktigt att komma åt den sidan av det hela.

Ett sätt att begränsa överskottet, säger hon också i sitt särskilda yttrande i den här utredningen – så långt den nu har kommit – vore att försöka begränsa insatserna av handelsgödsel, proteinfodermedel, bekämpningsmedel och annat, som också är uppe till het debatt när det gäller miljön. Det är klart att alternativa, mer naturenliga produktionssätt inom jordbruket skulle kunna få positiva effekter när det gäller överproduktion, livsmiljö, kvaliteten på det vi äter och möjligheterna att få avsättning för det som produceras.

Anf. 46 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Herr talman! Det är riktigt som jordbruksministern påpekar att vi i slutet av 1970-talet hade ett problem. En stor del av mitt anförande ägnade jag åt bl. a. prismekanismen och påpekade att den sattes ur spel. Politikerna satte den naturliga prismekanismen ur spel genom lagerstödet. Där har vi orsaken till den problemställning som vi fick i slutet av 1970-talet. Den berodde helt på lagerstödet.

Jordbruksministern undrar om detta kan vara en engångsföreteelse. Naturligtvis är det svårt att säga om det är en engångsföreteelse, men jag tror att skogsnäringen – och landet som helhet – tjänar bäst på att den får arbeta

under de marknadsekonomiska förutsättningar som i övrigt gäller på exportmarknaden.

Jag litar på skogsägarna, om de bara får arbetsro. Om vi får arbeta under den lagstiftning som vi i dag har kommer vi att klara problemen.

Jordbruksministern tar upp de förslag man jobbar med i departementet och säger att det är inte något förslag som ligger till grund för arbetet utan en departementspromemoria. Därför vill jag säga till herr ministern att det är ett överflödigt arbete. Jag tror det finns bättre sätt att använda arbetskraften i departementen på. Finns det inte det, har vi för mycket personal i departementen.

De förslag som nu diskuteras är orealistiska, de är verklighetsfrämmande, och de tyder på en byråkrati i departementen som inte har någon som helst förankring i skogsbruket eller näringslivet över huvud taget. De vittnar inte om någon kännedom om hur det är ute på fältet. Förslagen kommer att få negativ inverkan på skogsägarna. Det är väl kontentan av det hela.

Jag skulle vilja ställa en fråga till jordbruksministern: Är det skogsbruket som skall anpassa sig till skogsindustrin eller är det skogsindustrin som skall anpassa sig till skogsbruket och den produktion vi har? Jag tycker det sistnämnda vore riktigt.

Jag skulle vilja göra jordbruksministern uppmärksam på ett litet problem. Just nu har vi högkonjunktur och god lönsamhet i skogsbruket, inte minst i sågverksindustrin. Under de närmast föregående åren har investeringarna varit låga – av naturliga skäl. I dag när lönsamheten ökar, går sågverksindustrin ut och vill investera. Och det är riktigt. Naturligtvis skall man hålla sin produktionsapparat i form och ha den up to date hela tiden. Men problemet är ju att när man investerar – och det gäller naturligtvis även andra näringar – så ökar kapaciteten. Den får man på köpet. Det kommer att skapa ett problem för skogsbruket. Med ökad kapacitet kommer man nämligen att ställa ökade krav på råvaran, och sådan råvara har vi inte, och vi kan inte heller ta fram den, vare sig på frivillighetens väg eller genom lagstiftning. Det vore intressant om ministern med några ord ville beröra den problematiken.

Anf. 47 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! När jag lyssnar på de borgerliga debattörerna här, funderar jag understundom över om de över huvud taget har läst de direktiv som kommittén har fått. Jag utgår naturligtvis ifrån att ledamöterna har gjort det, men man resonerar som om man inte förstår innebörden i de problem som vi har att försöka komma till rätta med.

Arne Andersson i Ljung kommer tillbaka och talar om överskottsproblematiken som om det inte var några problem förknippade med överskotten. Så lätt tror jag inte att man skall avvisa dem. Som jag sade tidigare har LRF och vi delat uppfattningen att vi måste analysera frågan: Vilka ekonomiska och andra konsekvenser på utvecklingen har en överproduktion, som hotar att växa och bli större och större i förhållande till efterfrågan i landet?

Det skall också analyseras vilken roll den produktionen spelar ur allmänna sysselsättningspolitiska synpunkter och ur regionalpolitiska synpunkter.

Vifta inte bort problemet! Det är fel att göra så.

Sedan säger Einar Larsson att vi från socialdemokratisk sida uppenbarligen inte vill erkänna att jordbrukarna skall ha en med övriga grupper i samhället likvärdig standard – i den mån de gör en sådan insats i produktionen som det här är fråga om. – Vi har hela tiden sagt att vi accepterar den formen av likställighet. Men vi tyckte inte att det var särskilt klyftigt att formulera sig så, att ett huvudsyfte med jordbrukspolitiken skall vara inkomstutvecklingen för jordbrukarna. Det vore detsamma som att säga att ett huvudsyfte med försvarspolitiken skall vara inkomstutvecklingen för officerarna eller att ett huvudsyfte med utbildningspolitiken skall vara inkomstutvecklingen för lärarna.

Ett huvudsyfte med den politik vi vill föra måste vara att tillgodose ett visst ändamål, nämligen i det här sammanhanget att trygga vår livsmedelsförsörjning. Det skall vara huvudsyftet. Sedan är inkomstmålet och konsumenternas intresse av att få livsmedel av god kvalitet till rimliga priser mål som bör jämnställas med varandra.

Jag säger detta därför att jag är övertygad om att vi, om vi skall lyckas föra en bra livsmedelspolitik, måste försöka få både konsumenter och producenter att acceptera de insatser vi gör på den punkten i samhället. De måste känna att vi gör detta för deras skull, eftersom livsmedelsförsörjningen är en för alla gemensam angelägenhet.

När det sedan gäller Stensson undrar jag om inte han skulle läsa den bok som LRF har gett ut om kostnadsjakt. Han frågar nämligen: Hur skall kostnadsjakten gå till? Det är märkligt att uppleva att politikerna har ett mindre intresse än näringen själv av att analysera de problem jordbruket står inför i dessa sammanhang – politikerna som ändå skall fatta beslut. Som jag ser det beskriver näringen på ett föredömligt sätt vad man skulle kunna göra inom ramen för en sådan kostnadsjakt för att öka möjligheterna att skapa en bättre lönsamhet. LRF lägger fram dessa förslag därför att man inser att det i nuvarande ekonomiska läge kommer att vara utomordentligt svårt att förbättra lönsamheten genom att låta livsmedelspriserna stiga och öka volymen. Det är ett mycket realistiskt resonemang som LRF för.

Jag skulle vilja fråga Stensson om han över huvud taget inte har intresse av att tillsammans med LRF, som diskuterar från dessa utgångspunkter, fundera över om det inte finns konstruktiva förslag, som vi borde tillvarata.

Sedan säger Stensson, när det gäller skogspolitiken, att vi från socialdemokratis sida tycks vara av den uppfattningen att vi skall avverka utan hänsyn tagen till tillväxt och utan hänsyn till natur och miljö. Hela tiden sätter naturligtvis tillväxten i skogen en gräns för våra möjligheter att avverka. Vi skall ha ett uthålligt skogsbruk, och under hänsyn tagen till natur och miljö skall vi utnyttja markens virkesproducerande förmåga. Det är så vi formulerar oss, och så står det också i skogsvårdslagen.

Låt mig sedan säga några ord till Lorentzon. Han frågar mig rent ut: Är det skogsbrukets tillgång på råvara som skall vara bestämmande för skogsindustrins omfattning eller är det skogsindustrins omfattning som skall bestämma hur mycket råvara vi skall avverka?

Självfallet kan vi inte avverka mer än ett uthålligt skogsbruk tillåter. Men en situation som vi hamnade i för några år sedan och som vi inte vill hamna i igen är att den möjlighet till avverkning som finns icke utnyttjas i en högkonjunktur och att skogsnäringen och landet därigenom tillfogas allvarliga förluster och förlorar arbetstillfällen.

Lorentzon sade att det är klart att man inte kan garantera att en sådan situation inte uppstår igen. Det tycker jag är ett hederligt besked. Han sade: Jag litar på skogsägarna. Jag vill svara honom: Jag litar på det stora flertalet skogsägare – de gör ett bra jobb; de både bidrar till att sköta skogen på ett riktigt sätt och bidrar till vår virkesförsörjning. Men tyvärr är ägarstrukturen inom skogsbruket på väg att ändras i en riktning som ger oss anledning att känna en viss oro för hur det blir i framtiden, när skogsägarna i större utsträckning kommer att vara människor som icke är beroende av skogsbruket för sin försörjning; de kan anlägga en annan syn på hur man skall vårda och utnyttja skog.

Vore det då inte förnuftigt och vettigt att när vi nu har rådrum försöka fundera igenom – med utgångspunkt i vad som kan vara värdefullt från näringens synpunkt, från landets synpunkt och från deras synpunkt som är beroende av den här näringen, både företagare och anställda – hur vi skall möta den här situationen, så att vi hela tiden kan säga oss att vi gemensamt hanterar de här frågorna på ett sätt som blir till gagn för landet. Det är den frågan vi borde diskutera.

Anf. 48 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Jag kan trösta jordbruksministern med att jag som ledamot av kommittén självfallet har läst direktiven. Och för den händelse ministern i andra hand tänkte sig att det bara var så - och det är ju illa nog – att jag inte hade förstått dem vill jag hävda att jag rent av har gjort det. Men vi har inte samma syn på de här sakerna. Det ligger helt utanför ministerns möjligheter att få oss att dessutom tycka att direktiven på alla punkter är bra och vilja villfara alla ministerns önskemål. Det är nog där skillnaden ligger, och glädjen med debatten är väl att vi har samma mål – en bra jordbrukspolitik för Sverige – och kan föra debatten med utgångspunkt i detta men ändå inte göra det så, att den i varje avsnitt blir bokstavsbinden till ministerns direktiv.

Jag vill konkretisera mig bara på en enda punkt, eftersom tiden inte medger så mycket mera.

Ministerns synsätt beträffande avindexering i allmänhet delar jag. Vi tror att automatiska uppräknningar i många avseenden kan få konsekvenser som inte är fördelaktiga. Men jag har också den mycket bestämda uppfattningen att det produktionsmedelsindex som i det här sammanhanget är aktuellt icke är att jämföra med andra index. Detta är ett för sitt syfte särskilt tillkommet index. Det avser inte att ge brukaren någon garanterad inkomstnivå eller standardnivå. Det är tillkommet enbart för att man skall få till stånd en metod att beräkna uppkomna kostnadsökningar på produktionsmedlen. Det är icke ett index som helt kan jämföras med andra index, och det skall därför inte omfattas av den princip som i andra sammanhang mycket väl kan hävdas

beträffande avindexering. Därför har jag varit med och avgivit en reservation till det delbetänkande som nu har lämnats. Jag ville också i all korthet visa på att detta är ett ganska orimligt synsätt.

När det gäller omvärderingen av målen låter det sig mycket väl sägas att det är olyckligt med en strid om målen. Det finns ju några olika mål för jordbrukspolitiken, och det gagnar ingen att ta strid om vilket av målen som är viktigast. Det är några mål som med nödvändighet måste uppfyllas för att vi skall få till stånd en vettig jordbrukspolitik. Den diskussionen avser vi att föra i livsmedelskommittén – det är väl hastigt att göra det här.

Jag vill till sist, med anledning av Hans Peterssons i Hallstahammar inlägg, säga att det torde vara alldeles uppenbart att jordbruksministern har att inom kort mycket snabbt bestämma sig för vilken sida han skall välja här i kammaren. Skall jordbruksministern än en gång försätta sig i samma märkliga situation som han gjorde vid nyåret förra året, då kommunisterna bestämde politiken? Regeringen har inte någon egen majoritet utan är beroende av vad andra partier anser. Därför tycker jag att jordbruksministern skall lägga fram förslag som är formulerade på ett sådant sätt att vi från den borgerliga sidan kan diskutera dem.

Regeringens politik står onekligen, jordbruksministern, vår politik närmare i dessa frågor än den extrema politik som Hans Petersson står för.

Beträffande debatten om skogspolitiken undrar jag om det för en god socialdemokrat som Svante Lundkvist finns något tillfälle som inte är bra för att införa en ny reglering, en ny begränsning, en ny styrning. Det verkar inte så, då regeringen talar om att återkomma med nya åtgärder på skogspolitikkens område. Kan det vara så enkelt som att alla tillfällen är de rätta för att reglera mer?

Anf. 49 EINAR LARSSON (c) replik:

Herr talman! Anledningen till att vi talar litet förbi varandra är att jordbruksministern för en debatt på de grunder som i huvudsak var gällande för ett år sedan. Sedan dess har vi läst direktiven, arbetat i utredningen med sjuttioalet experter, sakkunniga och ledamöter, skrivit betänkanden och reservationer. Det är från denna nya plattform som jag anser att det är mer intressant att diskutera.

I det läget har utredningen inte kunnat prestera den mirakelmedicin som Svante Lundkvist tydligen fortfarande tror på, utan man har producerat ett enda litet förslag där man säger att problemet med överproduktionen skall lösas genom att den investeringsbegränsning som riksdagen redan har beslutat om förlängs. I övrigt vill man pröva en prispress på jordbruket. På den punkten tycker jag att det som LRF säger är mer aktuellt:

”Det är inte möjligt att med en pris- och lönsamhetspress nå balans mellan produktion och konsumtion om man inte accepterar drastiska sänkningar av lantbrukarnas inkomster.

I ett inledningsskede kan en lönsamhetspress medföra en produktionsökning.

Lantbrukare som investerat för en framtida effektiv produktion är

känsligast för en prispress. Produktionen minskar inte för att dessa lantbrukare går i konkurs.

För att en prispress skall leda till minskad produktion fordras att sysselsättningsmöjligheterna utanför jordbruket är goda.”

Men sysselsättningsmöjligheterna utanför jordbruket är inte goda just nu. Då inskränker sig plötsligt hela debatten till jordbruksministerns ovilja mot en, låt mig gärna erkänna det, olycklig formulering om målens inbördes relationer. Men det är tydligen mest en fråga om vokabulär. Om det bara handlar om detta var apparaten med livsmedelsutredningen väldigt stor.

Om man litat på skogsägarna vill jag bestämt säga: Kom inte med ett nytt förslag som pressar de aktiva skogsägarna mer än de passiva!

Anf. 50 BÖRJE STENSSON (fp) replik:

Herr talman! Svante Lundkvist, jag kan inte påstå att jag har läst den här boken i sin helhet, men jag läser ganska noga den ideologiska tidskriften Perspektiv, och jag läser även Land ganska noga. I dessa tidskrifter har dessa tankegångar återfunnits. När det första konkreta förslaget kom från livsmedelskommittén, innebar det att denna inte skall lämna något eget förslag till hur kostnadskompensationen för insatsvarorna i jordbruket skall ske i framtiden, utan förslaget lämnas ut till olika remissinstanser. Sedan kan regeringen säga att alla tre förslagen fanns där och att ingen hade någon erinran mot det. Jo, som väl är, fanns det några som reserverade sig mot förslaget.

Men när det förhåller sig på detta sätt blir man litet grand misstänksam. Och det är av den anledningen som jag har hållit ett anförande i går kväll och även replikerat i dag.

När det gäller skogen tycks det ändå vara så, enligt de papper som cirkulerar, att arbetsgruppens förslag om tvångsavverkning gör det möjligt för regeringen att tvinga skogsägare att slutavverka tidigare än vad som föreskrivs i den nuvarande skogsvårdslagen. Det är regeringen som bestämmer.

Här har också tidigare varit tal om försurningseffekter i skogen. I det sammanhanget vill jag påminna om att center- och folkpartiregeringen våren 1982 framlade förslag om mer skärpta normer för utsläpp i förbränningsanläggningar än vad socialdemokrater – och för all del också moderater – då gick med på. Tongångarna är litet annorlunda i dag, och vi är tacksamma för det.

Anf. 51 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Herr talman! Jordbruksministern är orolig för ägarstrukturen. Med den avgifts- och skattepolitik och den låga lönsamhet som i dag råder inom jord- och skogsbruket kommer det säkert att bli en ny ägarstruktur. De aktiva jordbrukarna har näppeligen någon möjlighet att förvärva eller behålla fastigheter.

Visst är det, herr Lundkvist, förnuftigt att fundera. Men fundera noga innan ni släpper ut de ogenomtänkta förslag som nu har presenterats!

Anf. 52 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Arne Andersson säger sig dela mina synpunkter på automatiska index i största allmänhet. De kan vara en form av kompensation som medför problem om man samtidigt vill motverka inflation. Men han säger att det index vi nu talar om inte kan jämföras med indexregleringar vi har på andra områden. Det är riktigt att detta är ett index som syftar till att kompensera näringen för andra kostnader och på ett annat sätt än index som gäller på andra områden.

Vad vi diskuterar är inte *om* kompensation skall utgå. Frågan är *hur* kompensation skall utgå. Vad jag vill diskutera är om den kostnadsjakt som LRF finner nödvändig verkligen har stöd av ett index som innebär att man automatiskt betalar ut kompensation oberoende av hur eller med vilken inriktning produktionen bedrivs. Finns det något intresse för oss att diskutera hur kostnaderna skall kompenseras från den utgångspunkten?

Jag utgår från att LRF ser till näringen som helhet och har erfarenhet av de problem som näringen som helhet har att brottas med framöver. Från den utgångspunkten har LRF sagt sig inte kunna hoppas på en lösning i stort av näringens lönsamhetsproblem som innebär att priserna stiger kraftigt eller att produktionen ökar. Vi måste angripa dessa problem på något sätt. Då är frågan på vilket sätt vi skall få till stånd det ansvar och det intresse för anpassning av inriktningen och uppläggningsen av produktionen som vi alla ändå – föreställer jag mig – är intresserade av. Jag tror inte att vare sig Arne Andersson, Einar Larsson eller Börje Stensson menar att vi bara skall basa på i gamla hjulspår och trösta oss med att vi har automatisk kompensation. Vi skall naturligtvis fortlöpande diskutera vad vi kan göra för att förändra det hela till det bättre. Så sker ju också.

Jag följer Lantbruksnytt på söndagsmornarna, och därigenom får jag redovisat på vilket sätt många enskilda jordbrukare tar nya initiativ på sina gårdar och hur de kommer underfund med att de kan lägga upp sin produktion på ett betydligt vettigare sätt än de har gjort förut och att detta tillför dem olika förmåner. Det är ju hela den utvecklingen som vi gärna vill stödja. Och fortfarande är det en diskussion vi för om hur vi på bästa sätt skall komma framåt på den punkten.

När det sedan gäller åkermarkens utnyttjande säger jag som jag alltid sagt: Vi skall utnyttja denna viktiga resurs. Men frågan är också där: Hur? Det är den frågan som vi fortlöpande måste diskutera, liksom inriktningen av produktionen på denna tillgång.

Einar Larsson sade att utredningen nu avlevererat ett betänkande och att det inte innehöll någon mirakelmedicin. Men det skulle varit rätt mycket begärt att de skulle ha haft en mirakelmedicin att redovisa i detta första betänkande. Utredningen skall arbeta ytterligare ett år och har hela den breda problematiken kvar att diskutera.

Jag är personligen övertygad om att det var och är angeläget att vi får genomlysna livsmedelsförsörjningens problem icke bara med en diskussion kring jordbrukets problem, utan också när det gäller de övriga leden i livsmedelsförsörjningen: förädling, distribution och handel. Sammantaget är

det allt detta som slutligen ger de produkter som konsumenterna skall ha och som i sin tur skall innebära möjligheter för näringen att fungera väl.

Jag kan för min del avsluta denna debatt genom att säga att när det gäller skogen har det aldrig varit avsikten att de aktiva skall drabbas av de åtgärder vi här diskuterar. Det föreligger fortfarande inget politiskt förankrat förslag. Jag vill markera det på nytt, för både Börje Stensson och Sven Eric Lorentzon diskuterar som om det fanns där. Men jag vill säga att det vore väldigt välkommet om man också ifrån de borgerliga politikernas sida ville analysera de problem vi ser framför oss också på detta område. Ingen kan inbilla mig att man inte även på den borgerliga kanten inser att vi kommer att ha problem på grund av den latent brist på råvara som vi får arbeta mot under en lång tid framöver.

Talmannen anmälde att Einar Larsson och Börje Stensson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 53 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Den socialpolitiska debatten började i går i samband med att socialministern ansåg sig nödsakad bryta talarlistan och gå upp och göra en deklARATION beträffande pensionerna.

Det är tydligt att socialministern blev så tagen att han inte vågat sig i hit till kammaren i dag efter gårdagens debatt. Jag tycker det är anmärkningsvärt.

Jag skall med anledning av den debatten enbart något ta upp pensionsfrågan.

Socialministern försökte genom att redovisa höjningen av pensionerna också påvisa att vallöftena hade hållits. Hans försök att bevisa detta misslyckades.

Vi kommer ihåg hur socialdemokraterna i valet ropade ut pensionslöftena och andra löften vid debatter och möten på gator och torg. Efter valet har tonen ändrats. Känns det inte besvärande för socialministern, som tidigare varit partistrateg?

Från moderat sida kritiserar vi inte regeringens insikt om att man behöver spara. Men vi kritiserar mycket starkt det sätt på vilket regeringen presenterar sina sparförslag.

Varför inte vara ärlig och tala om att vallöftena inte kunde hållas? Dimridåer och pusselläggande i tro att sveket skall gömmas är synbarligen socialministerns strategi.

Samtidigt som socialministern sviker de egna löftena söker han måla de borgerliga förslagen i svarta färger. Sanningen är den att om det borgerliga förslaget om pensionerna slagit fullt ut 1984, hade det samlade pensionskollektivet fått drygt 300 milj. kr. mer än med det socialdemokratiska förslaget.

Jag slår mig inte för bröstet på grund av detta. Jag klandrar inte heller regeringens sparnivå, men säg som det är, socialministern! Man kan verkligen fråga sig: Varför är socialdemokraternas sparförslag alltid sociala, medan de borgerligas genomgående är asociala?

Jag kan ge ett annat exempel på schackrandet. KPI fastställs utifrån tredje veckan i november månad och utifrån detta basbeloppet för kommande år. Inflationen för kommande år räknas utifrån tredje veckan i december månad. Och se, vad gör då regeringen? Jo, just i detta interregnum lägger man in inflationshöjande politiska beslut, t. ex. sänkta livsmedelssubventioner och höjda spritpriser. Detta kan beräknas motsvara ca 0,5 % på KPI, men genom att man har valt att förlägga ikraftträdandet efter tredje veckan i november och före tredje veckan i december, innebär detta att beloppet inte belastar basbeloppsberäkningen för pensionerna 1984 och inte heller inflationsmålsättningen för kalenderåret 1984. Detta är beräknande gjort av socialministern, men det är föga heroiskt. Jag manar än en gång: Sluta med schackrandet och stå i stället för hederliga beslut.

Jag vill så gå över till att belysa olikheten mellan den socialistiska politiken och den moderata på trygghetsområdet. Vi har en viktig sak gemensam, nämligen uppfattningen att tryggheten för de enskilda människorna utgör en hörnsten i ett välfärdssamhälle. Jag tycker att vi har anledning att ge varandra det erkännandet och inte ifrågasätta ambitionen på denna punkt. Vad som skiljer är för det första vad vi lägger in i begreppet trygghet och, för det andra, på vilket sätt tryggheten skall uppnås och bevaras.

Socialdemokraterna gör medvetet eller omedvetet det misstaget att de sätter likhetstecken mellan socialistisk politik och en socialt inriktad politik. De bygger välfärden på kollektivet och kollektiva lösningar. För oss moderater är den enskilda människan centrum för trygghetspolitiken. I den debatt som har förts – bl. a. med anledning av moderata samlingspartiets förslag till partiprogram – har detta klart framgått.

En förutsättning för social trygghet är en stabil ekonomi. Detta gäller inte minst f. n. i vårt samhälle med dess ekonomiska problem. Jag vill börja med att peka på detta, därför att skillnaden mellan en socialistisk och en moderat bas för tryggheten här kommer till uttryck.

Socialdemokraterna gick ut i valet med löften. Man gjorde detta trots att man måste ha vetat bättre. Man kom till kanslihuset. Hade man då tro på sin egen ideologi? Kanske. Men se – i det praktiska arbetet höll inte teorierna. Den stora offentliga sektorn och kollektiviseringen löser inte problemen i ett land som har världens högsta skattetryck.

Grunden för tryggheten måste läggas i den ekonomiska politiken. Vi vet att marknadsekonomin är det bästa systemet för ekonomisk tillväxt och trygghet. Det är utifrån detta faktum som vi moderater pläderar för en förstärkt marknadsekonomi. Det föreligger således ingen motsättning mellan en förstärkt marknadsekonomi och en ökad trygghet. Tvärtom vet vi av erfarenhet att längre gående centralstyrning och reglering hämmar tillväxten och därmed tryggheten. Socialdemokratin väljer en försvagning av marknadsekonomin och därmed en försvagning av tryggheten.

En annan viktig faktor är människosynen. Socialismen utgår från den kollektivistiska människosynen, och i förlängningen av detta har man en övertro på kollektiva lösningar. Detta innebär att politiker och olika företrädare skall bestämma över de många. Socialismen bygger också på den

materialistiska människosynen, och i detta ligger en fara, eftersom man då bortser från hela människans behov.

Med anledning av just denna fara dömer man också ut individualismen såsom varande egoism. Man bortser från behovet av valfrihet för den enskilde. Man för fram en ensidig jämlikhetsfilosofi, men bortser från behovet av att erkänna olikheten – den positiva olikheten hos oss människor. Man förringar det dynamiska värde som ligger på individuell nivå. Jag tror att det är just därför som många unga i dag vänder sig till moderata samlingspartiet.

Vi moderater bygger vår politik på den enskilda människan. Vi utgår då från hela människans behov. Varje människa är unik, vi är alla olika. Det är ju detta som gör människan suverän i skapelsen. Integritet och hänsyn präglar denna människosyn. Valfrihet är en nödvändighet, och politikerna är de enskildas tjänare, inte deras herrar. I detta ligger också den självklara slutsatsen att de enskilda skall bestämma så mycket som möjligt själva. Friheten är inget fult eller asocialt. Friheten är människans innersta kännemärke och behov.

Ansvar är den tredje punkt som jag vill peka på. I ansvaret ligger värdekonserveratismens kärna. Utifrån den kristna livsåskådningen måste vi forma ett samhälle, där den enskildes ansvar tas till vara. Det samhälle som inte tar till vara den enskildes ansvar kan inte heller ansvara för den enskildes trygghet.

Hänsynen till och omtanken om medmänniskorna är vägledande för detta mänskliga ansvar. Inom ramen för detta ansvar ligger också behov av gemensamma åtaganden i samhället. Detta har vi aldrig förnekat. I ett samhälle, där hänsyn tas till individernas olikheter och behov, upplever också individen större trygghet. Det kollektiva samhället fungerar annorlunda. Och – ärade kammarledamöter – det paradoxala är att den som inte passar in i kollektivet förskjuts och ställs utanför. Först i detta sammanhang erkänns egentligen den enskilde individen, just i det läge då han eller hon inte passar in i kollektivet. Detta är egentligen en väldigt grym livsfilosofi.

Hur fungerar då vår politik i verkligheten? Jag vill peka på några punkter och börjar med familjen.

Vi menar att man måste återupprätta familjens suveränitet i samhället. Familjen måste få ett ökat ansvar. Det är i familjekretsen som man kan ge kärlek, värme och omtanke. Det är i familjekretsen som barnen skall fostras och läras vad som är rätt och riktigt, vad som är mitt och ditt. Familjen måste få möjlighet att fungera utifrån valfrihet och familjens egna behov. Därför begär vi förändringar på familjepolitikens område. Vi vill ha skatt efter bärkraft. Vi vill ha vårdnadsersättning och avdrag för styrkta barnomsorgskostnader för att på så vis ge ökad rättvisa åt barnfamiljerna.

Vad gör då socialdemokratin? Om vi studerar propositionen om stöd till kommunal barnomsorg, finner vi att socialdemokraterna går den motsatta vägen. Först och främst måste man säga att det är under all kritik att socialministern, socialdepartementet och regeringen lägger fram en proposition med så bristfälligt innehåll att det över huvud taget inte framgår vilka

kostnaderna blir vare sig för staten eller kommunerna. Detta gör att det är omöjligt att över huvud taget ta ställning till propositionen.

Tanken och andan i propositionen är att kommunernas ställning stärks när det gäller barnomsorgen. Man gynnar den kommunala institutionsomsorgen till förfång för det första familjedaghemmen, för det andra de enskilda daghemmen och för det tredje deltidsskolorna. Detta innebär att socialdemokratin satsar på den dyraste formen av barnomsorg och att vi får färre barnomsorgsplatser. Man beskär valfriheten, vilket innebär sociala svårigheter för enskilda barn och familjer.

Socialdemokraterna påstår att den moderata socialpolitiken innebär att plånböckerna styr. Ingenting kan ju vara felaktigare. Det framgår om man klart och objektivt jämför den socialdemokratiska familje- och barnomsorgspolitikerna med den moderata. Socialdemokraterna satsar på den dyrbaraste formen av barnomsorg. Det är snarare så att socialdemokraterna inte tar hänsyn till ekonomiska realiteter.

En viktig faktor när det gäller propositionen är även att deltidsskolorna inte får stöd, vilket i stor utsträckning kommer att drabba glesbygdskommunerna och familjer som inte kan tillgodogöra sig den kommunala barnomsorgen i övrigt.

Socialdemokraterna säger att de slår vakt om de svaga. Låt mig ge två exempel, som jag tycker tyder på motsatsen. Vi kräver skatt efter bärkraft för barnfamiljer, vilket innebär att de ekonomiskt svagaste barnfamiljerna skall få lägre skatt och därmed ett ökat ekonomiskt utrymme. Socialdemokraterna säger nej till detta. Vi anser att de pensionärer som står utanför ATP-systemet skall få förstärkta pensioner via pensionstillskott. Socialdemokraterna säger nej till detta. Har man inte från början följt den socialdemokratiska ideologin i pensionsdebatten, skall man inte ha någon trygghet. Detta är den socialdemokratiska stilen när det gäller att slå vakt om de svaga. Det är synd att socialministern inte är här och försvarar sitt fögderi i detta avseende.

Bostadspolitiken är ett annat område, som också visar att de svaga grupperna och barnfamiljerna drabbas av den socialistiska bostadspolitiken.

Jag går så över till hälso- och sjukvården.

I vårt förslag till partiprogram heter det: "Hälso- och sjukvården skall bedrivas såväl i enskild som i offentlig regi. Det offentliga skall ha ansvar för tryggheten till en god sjukvård samt för patienternas rättssäkerhet och integritet. Kombinationen av offentlig och enskild vård ökar valfriheten. Vården kan därigenom bli både mänskligare för den enskilde och billigare för det allmänna."

Det här är mycket viktigt. Men varför säger socialdemokraterna nej? Vi har nu flera exempel på enskilda initiativ i vården: City Akuten i Stockholm, Privata vårdcentralen i Jönköping och jourcentraler på flera ställen i vårt land. Människorna efterfrågar också denna vård.

Nu har plötsligt socialdemokraterna fått kalla fötter och försöker att sätta sprätt på den offentliga vården. De säger: Nu måste ni som är anställda inom offentlig vård bli mera service-minded! Precis som om inte de som arbetar i offentlig vård tidigare har gjort så gott de kan. Det är egentligen fråga om en

märklig kritik mot dem som arbetar i offentlig vård.

Det fel som socialdemokraterna gör är att de tar avstånd från valfriheten. De försöker nu att på olika sätt stoppa de enskilda initiativen. Motivet för socialministern till att stoppa de enskilda initiativen anges enligt gammalt gott socialdemokratiskt manér vara att det skulle vara de rika som gynnas av de privata alternativen och initiativen. Låt mig på två punkter bevisa att socialministern har fel.

För det första är den enskilda vården genomgående billigare än den offentliga. Det gäller för sjukhusvård, för öppenvård och även för annan vård. Skulle det vara så, att de rika gynnas av att vi får in billigare alternativ i samhället? Givetvis inte.

För det andra gör socialministern fel när han inte vill erkänna att vi i moderata samlingspartiet vill ändra på socialförsäkringssystemet, så att samma möjlighet till stöd föreligger oavsett vilken vårdform man efterfrågar. Vi vill ha ett försäkringssystem som ger samma möjligheter för alla.

Missbruksvården är en annan punkt som är viktig i sammanhanget. Vi har från moderata samlingspartiet sagt att samhället måste ta ett större ansvar. Man måste vidta tvångsåtgärder i ett tidigare skede. Man måste också lita mer till enskilda initiativ av typen LP-stiftelsen och andra ideella organisationer.

Låt mig bara på en punkt visa hur det är i kollektivismens samhälle. I kollektivismens samhälle begär man från fackföreningar stöd av staten för att hjälpa sina egna arbetskamrater som har svårigheter med missbruk. Detta visar hur långt det har gått när det gäller felaktigheter i det nuvarande systemet.

Till sist, fru talman, vill jag säga att det är oroande ur trygghetssynpunkt inför framtiden att den socialdemokratiska politiken drivs på det sätt som sker på det ekonomiska området. Socialpolitiken sitter fast i gammalt socialistiskt tänkande. Kollektivens makt ökar. De dyrare alternativen prioriteras, vilket innebär att man får mindre möjligheter till vård och ansvar. Vi menar att man måste få till stånd en socialpolitisk reformation, som innebär en ökad tro på den enskilde och större respekt för den enskildes ansvar. Vår ekonomi, vår trygghet och till sist, fru talman, hänsynen till den enskilde kräver detta.

Jag vill en än gång beklaga att vår socialminister tar större hänsyn till TV-tider än till Sveriges riksdag.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 54 GÖSTA ANDERSSON (c):

Fru talman! Även jag beklagar att socialministern inte är närvarande i den här debatten. Jag förutsätter dock att han tar del av protokollet.

Under sin tid i opposition var socialdemokraterna suveräna på att hitta hårda – för att inte säga hänsynslösa – omdömen om den då förda politiken på det sociala området. Anklagelser om social nedrustning och ekonomiskt

elände fullständigt haglade över oss. Små blygsamma besparingar blåstes upp så att folk skulle tro att hela vårt trygghetssystem skulle raseras.

Socialdemokraterna – med Olof Palme i spetsen – var mästerliga i att försäkra att några besparingar aldrig skulle drabba det sociala området, om socialdemokraterna fick folkets förtroende. Pensionärerna fick de mest konkreta löftena. Det var säkert många pensionärer som för ett år sedan röstade på socialdemokraterna i tron på att pensionerna skulle bli skyddade från prisökningar till sista öret.

Nu har vi facit. Nu vet vi att löftena före valet enbart var ett desperat försök att vinna tillbaka regeringsmakten. Pensionärerna är inte ensamma om att ha blivit grundlurade.

Det vore fel att anklaga socialdemokraterna för att de nu inte längre kan blunda för den ekonomiska verkligheten. Däremot finns det anledning att häftigt reagera mot den förljugna argumentation som partiet bl. a. använde mot pensionärerna. Vad Sten Andersson och Olof Palme försöker säga till pensionärerna är egentligen att prisökningar förorsakade av devalveringen inte är några prisökningar. Sådana prisökningar skall inte pensionärerna kompenseras för numera. Den reservationen fanns inte i Olof Palmes många tal till pensionärerna före valet.

Varken Olof Palme eller Sten Andersson vill vara så uppriktiga att de ber pensionärerna om ursäkt. Det är synd! Respekten för den äldre generationen borde kräva att regeringen erkänner att devalveringens prisökningar gröper ur pensionärernas plånböcker precis som alla andra prisökningar. Det vore hedervärt om regeringen slutade med att försöka smita undan från denna ofrånkomliga sanning.

Hela det politiska arbetet tar enligt min mening allvarlig skada av de obegripliga turer som regeringen gett sig in på i fråga om pensionerna. Vi kan som politiker – precis som alla andra människor – ibland göra felbedömningar av utvecklingen. Vi kan också frestas att lova svenska folket för mycket av godbitar. Dessa felbedömningar och brister i löften kan kanske tolereras av en del. Då krävs det dock att vi är uppriktiga och erkänner att vi har gjort felbedömningar. Det erkännandet vill socialdemokraterna inte göra inför landets pensionärer. Man vill inte gå med på att Olof Palme och andra socialdemokrater inte kunde hålla löftena till den äldre generationen. I stället väljer socialdemokraterna att försöka göra svart till vitt.

Det som tidigare var farliga och obehagliga prisökningar är inte längre prisökningar för pensionärerna, enligt socialdemokratisk argumentation. Att föra ut ett sådant budskap är enligt min mening moraliskt förkastligt. Hela det politiska klimatet tar skada av sådana osunda debattmetoder. Omsorgen om att upprätthålla folkets förtroende för våra demokratiska arbetsmetoder borde göra oss varsamma med orden. Jag tror att Olof Palme sagt något liknande vid något tillfälle. Det vore inte så dumt om han själv försökte leva efter dessa goda råd.

Socialdemokraterna driver en förbryllande politik inte bara på pensionsområdet. Den är förbryllande även på det sociala området i övrigt. När regeringen Fälldin presenterade förslag om flerbarnsstöd var socialdemokra-

Torsdagen den
20 oktober 1983

*Allmänpolitisk de-
batt*

terna emot det förslaget. Man fällde t. o. m. mycket hårda omdömen om denna rättvisereform. När socialdemokraterna kom till regeringsmakten bytte man fot i frågan. Den sinnesändringen hälsade vi naturligtvis med tillfredsställelse. Det obegripliga är att en och samma reform kan vara fördelningspolitiskt fel en dag och en annan dag bli fördelningspolitiskt riktig. Är det möjligen så att förslag som kommer från andra partier än socialdemokraterna alltid är fel? Eller är det en dålig analys från socialdemokraternas sida som legat bakom det tidigare motståndet mot flerbarnsfamiljerna? Jag vill vara mild i min tolkning och tro att det är dålig analys bakom socialdemokraternas politik. Kanske är jag för snäll i denna min tolkning. När jag ser till socialdemokraternas familjepolitik blir jag mycket bekymrad. Jag saknar gammal traditionell socialdemokratisk rättvisepolitik på detta område. Likaså saknar jag den respekt, den uppskattning och det förtroende för föräldrarnas stora insatser för sina barn som alla borde visa dem. Jag är beredd att ge chefredaktören för socialdemokraternas största morgontidning – Lars Engqvist – rätt när han uttalar bekymmer över att partiet sitter fast i ett institutionstänkande. Det är farligt att tro att en enorm statlig och kommunal apparat är lösningen på alla människors problem. Jag tror inte att socialdemokraterna riktigt har upptäckt denna verklighet.

Jag skall mycket konkret belysa vilka effekter socialdemokraternas politik får för barnfamiljerna i olika delar av landet. Låt mig ta en socialdemokratiskt styrd kommun som Nybro som exempel. Det gör jag för att inte bli beskylld för att det är centerpartister som bär skulden för att det ser ut som det gör i denna kommun. I stora delar av landet i övrigt, ofta i ekonomiskt svaga områden, gäller samma förhållanden som för Nybro kommun.

Med det statsbidragssystem som socialdemokraterna byggt upp får denna industriarbetarkommun 2 700 kr. i statsbidrag per barn och år till sin barnomsorg. Samtidigt får det ekonomiskt rikare Stockholm 17 000 kr. per barn och år från staten. Hur kan någon socialdemokrat försvara att den rika kommunen får 14 000 kr. mer per barn och år i stöd från staten? Är barnen mindre värda i den typiska industriarbetarkommunen? Eller skall de föräldrar i Nybro som själva i stor utsträckning utför omsorgen om sina barn bli ekonomiskt bestraffade av staten? När man sitter fast i ett ensidigt institutionstänkande går det ut över en mycket stor del av barnfamiljerna. Men detta faktum försöker socialdemokraterna blunda för.

Vi borde vara överens om att alla barn behöver omsorg: det borde vara en självklarhet för alla. Denna självklarhet gäller dock inte för socialdemokraternas insatser för barnfamiljerna. Socialdemokraterna tycker att det är rättvist att samhället årligen satsar ungefär 14 000 milj. kr. per år till 30 à 40 % av barnfamiljerna. 60 à 70 % av barnfamiljerna får nöja sig med att betala omsorgen åt andras barn.

Vid tidigare stora sociala reformer har principen att alla skall omfattas av dem gällt. Barnbidrag utgår till alla barn, folkpension till alla pensionärer och sjukvården gäller för alla. Men i fråga om vård av barn har vi fått en helt ny princip. Arbetet blir inte ekonomiskt värderat när föräldrar själva värdar sina barn. Detta är djupt orättfärdigt. Det är en farlig underskattning av

föräldrarnas och hemmets stora betydelse för kommande generationer.

Lars Engqvist har visionerna och förmågan att se faran i socialdemokraternas politik. Tyvärr har inte regeringen Palme samma förmåga.

Låt mig ta ytterligare ett exempel från den praktiska verkligheten. Om en familj med tre barn kan flytta över vården av sina barn till grannen och dennes hem, som utgör ett av kommunens familjedaghem, händer ungefär följande. Då blir vårdarbetet ekonomiskt värderat. Vederbörande får ungefär 75 000 kr. i årslön för åtta timmars vårdarbete per dag och dessutom en skattefri kostnadsersättning på 25 000 kr. per år. Väljer däremot trebarnsfamiljen att själv utföra samma vårdarbete under dygnets 24 timmar får föräldrarna varken lön eller kostnadsersättning. Vem kan säga att detta är rättvist? Att så totalt underskatta föräldrarnas ansvar och omsorg om sina barn är en i grunden familjefientlig politik. Det inser tyvärr inte regeringen Palme.

Om gamla fina rättvise- och fördelningspolitiska traditioner fortfarande gäller för socialdemokratisk politik, bör det leda till ett nytänkande. Nu tycker socialdemokraterna att det är rätt att småföretagare, arbetare och lågavlönade kvinnor t. o. m. med sina skatter skall subventionera barnomsorgen åt höginkomsttagare. Vilka fördelningspolitiska skäl finns för att ge en subvention på uppemot 90 000 kr. per år till familjer som kan ha en årsinkomst på närmare en halv miljon kronor? Vi får inte blunda för att många föräldrar känner sig diskriminerade av att utföra vårdarbete som inte värderas till en enda krona. Jag förstår att de känner sig dåligt uppskattade.

För oss i centerpartiet är det en självklarhet att alla barn behöver vård och omsorg. Till skillnad mot regeringen har vi förtroende för landets barnföräldrar. Vi litar på att man i varje hem har förmåga att själv avgöra vilka former av barnomsorg som passar bäst. För att ge barnfamiljerna den fulla valfriheten måste samhället antligen inse att även föräldrarnas vårdinsatser skall värderas. Vi skall givetvis också ge barnfamiljerna friheten att välja andra vårdformer. Vi inom centerpartiet anser att barnfamiljerna på många håll gemensamt har löst omsorgsfrågan på ett föredömligt sätt. De frivilliga formerna vill socialdemokraterna tyvärr fortfarande diskriminera och motarbeta.

Min fråga till socialdemokraterna blir: När kommer nytänkandet? När är ni beredda att ekonomiskt värdera och uppskatta föräldrarnas vårdinsatser?

Anf. 55 INGEMAR ELIASSON (fp):

Fru talman! Även jag beklagar naturligtvis att socialministern inte har tid med riksdagen. Jag kan bara hoppas på att det inte beror på nonchalans mot riksdagen eller ointresse av att ta del av den socialpolitiska debatten. Däremot noterar jag med tillfredsställelse att statsrådet Gertrud Sigurdsen är närvarande och alltså visar intresse för den här debatten inom den allmänpolitiska debattens ram.

Den intervju som socialministern har gett tidningen Metallarbetaren har redan refererats i gårdagens debatt. Den är värd ett närmare studium. Socialministern får där möjlighet att förklara sveket mot pensionärerna. I

intervjun säger han dels att socialdemokraterna lovade pensionärerna full värdesäkring av pensionerna, dels att det inte blir så för 1984.

Nu visste vi redan att löftet om värdesäkring av pensionerna skulle brytas för år 1984. Men därefter, lovar Sten Andersson i intervjun, skall full värdesäkring gälla. Jag citerar:

”Vårt förslag ger en något mindre höjning av pensionerna 1984 än som hade blivit fallet utan devalveringen. Sedan följer pensionerna konsumentprisindex. Vi har med full värdesäkring menat att vi anknyter till konsumentprisindex.”

Men vad är ni då oense med pensionärsorganisationerna om, frågas i Metallarbetaren? Jo, de vill att vi skall lova att återgå till fullt skydd redan 1985, svarar socialministern.

Alltså: Sten Andersson säger dels att man efter 1984 står för löftet om fullt inflationsskydd, dels att man är oense med pensionärsorganisationerna, därför att man inte kan lova dem full kompensation efter 1984.

Det finns mer på temat ”dubbla budskap” i intervjun.

Sedan hänsyn tagits till devalveringseffekten skall vi återgå till att räkna upp pensionerna efter konsumentprisindex, säger Sten Andersson, dvs. full kompensation för prisstegringar. Längre fram i intervjun får han frågan vad pensionsberedningen skall göra. Jo, den skall titta på om vi skall ”ha ett system som är relaterat till både priser och löner”, svarar han.

Alltså: Sten Andersson säger dels att pensionerna i framtiden skall följa prisstegringarna, dels att han skall låta utreda om de verkligen skall göra det. Jag hoppas att Sten Andersson tar del av protokollet från den här debatten i efterhand. I så fall skulle jag vilja att han begrundade Den Heliga Skriftens ord om att ditt tal skall vara ja, ja och nej, nej.

Pensionärerna, som alla andra, vill bli behandlade som de myndiga och tänkande individer de är. De förstår att landets ekonomi måste saneras, och de är också beredda att medverka efter måttet av inkomster och betalningsförmåga. De genomskådar sådant ”dubbelprat” som Sten Andersson ägnar sig åt i den här intervjun. Särskilt är det så sedan de nu har fått erfarenheter. De ser ju nu att de har blivit svikna, att det är som Metallarbetaren konstaterar: ”— — visst rör det sig om ett brutet vallöfte. Olof Palme lovade utan reservationer att pensionärerna skulle få tillbaka sina värdebeständiga pensioner om socialdemokraterna vann valet.

Men pensionerna har inte skyddats mot devalveringens effekter. I den meningen har regeringen svikit pensionärerna.”

I stället för att ömsom lova och ömsom svika borde regeringen skaffa sig en genomtänkt ståndpunkt och stå för den i fortsättningen. Till dess vore nog tystnad det allra bästa.

Jag har hört olika förklaringar till sveket mot pensionärerna. En variant framförs i en ledarartikel i samma nummer av Metallarbetaren som jag nyss citerade: ”Socialdemokraterna begrep inte då de utfärdade sitt vallöfte att de skulle tvingas devalvera. Sveket beror mer på oförmåga och i någon mån på oförstånd än på omoral.”

Jag vet inte vad som är värst för parti som eftersträvar regeringsmakten

– att av sina egna bli beskylld för att ha dåligt förstånd eller för att ha dålig moral. Jag har för min del aldrig ifrågasatt förståndsgåvorna hos den socialdemokratiska partiledningen.

Fru talman! Sverige är ett rikt land i en värld av svält och umbäranden. Men detta välstånd är ojämnt fördelat. I en åtstramningsekonomi som den vi nu lever i riskerar denna ojämlikhet att växa. I en tillväxtekonomi kan man klara eftersatta grupper genom nya kostnadskrävande reformer. Den möjligheten står dock inte till buds på många år. I spartider blir därför fördelningspolitiken än viktigare. Hur sparar man utan att det drabbar de svagaste? Hur undviker man att de starka, de med vassa armbågar och stora röstresurser, tar ett steg framåt medan de svaga får ta två tillbaka, när det ekonomiska klimatet hårdnar?

Ansvar för att så inte sker vilar i hög grad på oss som skall fatta besluten om hur landets ekonomi skall saneras.

Fördelningspolitiken blir allt viktigare också därför att vi mitt i vårt välståndssambälle har öar av ekonomisk misär. De är inte alltid lätta att entydigt definiera, och därför får man vara försiktig med svepande omdömen om hur människor har det. Men vi kommer inte förbi att så gott det låter sig göra leta upp de grupper vi måste kupa handen över, när vi alla i övrigt måste finna oss i återhållsamhet.

En sådan grupp är utan tvivel de utförsäkrade – de som så att säga har gått igenom skydds nätet. Det är de arbetslösa – det stigande antalet – som inte längre får ersättning från arbetslöshetskassan, som trots att de har varit arbetslösa ett helt år inte har kunnat få ett nytt jobb. Vid sidan av att det bryter ned självrespekt och självtillit innebär det naturligtvis ekonomisk katastrof.

Det finns brister i detta avseende också i sjukförsäkringen. Det finns ungdomar som på grund av sjukdom inte har haft chansen att få jobb och av samma skäl inte kan komma in i sjukförsäkringen. De är utestängda från både sjukförsäkringen och arbetslivet.

För små förbisedda grupper finns det starka motiv för förbättringar också i ett läge där vi söker med ljus och lykta efter besparingsuppslag. Det finns något som kallas "det glömda Sverige", som måste föras ut ur glömskan. Det går att klara förbättringar för dessa grupper också i åtstramningstider, om man bryr sig om att studera verkligheten och om man har mod och fantasi att tänka i nya banor.

De hjälps däremot inte av att vi underlåter att spara och i stället fortsätter att höja skatterna. Höjt skattetryck slår blint mot rik som fattig. Uteblivna besparingar för de många starka i vårt land är ett hot mot de få i ekonomisk mening svaga grupper som behöver vår utsträckta hand.

Det gäller i hög grad många barnfamiljer. Det är en stor grupp. Därför får man vara försiktig med svepande löften om förbättringar för alla. Men vissa barnfamiljer kan få reala förbättringar, och andra måste vi åtminstone kunna skydda mot försämringar. Det går att omfördela inom ramen för statliga budgetposter som motiverats av familjepolitiska skäl, så att hjälpen till barnfamiljerna blir effektivare.

Alltför många familjer med vanliga inkomster och flera barn har i dag svårt att få hushållspengarna att räcka till. Alltför många måste lita till tillskott från socialhjälpn för att klara det nödvändiga. Den socialdemokratiska regeringens modell, att ständigt höja både utgifter och skatter, har försvärat situationen för dem.

Momshöjningen drev upp priserna. Det växande budgetunderskottet håller ränteläget på en hög nivå, vilket påverkar bostadskostnaderna. Nu överväger regeringen en avgift på småhus, som ytterligare skulle öka boendekostnaderna. Den växande arbetslösheten är ett ständigt orosmoln över deras huvuden.

Stödet till barnfamiljerna och statsbidragen för barnomsorg borde behandlas tillsammans för att bästa möjliga situation för barnen och deras föräldrar skall uppnås. Riksdagen får dess värre inte den möjligheten.

Regeringen har nu lagt fram ett förslag på den senare punkten – dvs. ett förslag till nytt statsbidragssystem för barnomsorgen. Det får vi diskutera här i riksdagen mer ingående senare under hösten. Låt mig nu bara säga att förslaget knappast uppfyller kravet på att föräldrarna skall få mer att säga till om eller kravet på förenkling. Och det är framför allt en rejäl plump i protokollet att regeringen föreslår en försämring för de enskilda daghemmen. De daghem och förskolor som drivs av ideella föreningar, samfund och föräldrakooperativ får sämre stöd än de som drivs kommunalt. Det är ytterligt beklagligt att den socialdemokratiska regeringen så öppet demonstrerar sin brist på uppskattning av och tilltro till enskilda initiativ inom barnomsorgen. Jag hoppas att vi med gemensamma krafter här i riksdagen skall kunna snygga till regeringsförslaget åtminstone på den punkten.

Fru talman! En politik för ett bättre samhälle för barnen kan inte bara handla om pengar och lagstiftning. Det handlar också om att ta ställning för och emot värderingar och idéer. Jag önskar att vi politiker i större utsträckning än vi i dag gör toge parti för barnen.

Det låter enkelt. Vem tycker inte om små söta barn? Men om vi på allvar toge barnens parti, skulle inte samhället se ut som det i dag gör. Ingen kan med gott samvete säga att barnen står i centrum när vi bygger våra bostadsområden, ordnar trafiken, organiserar arbetslivet eller prioriterar i offentliga budgetar.

Det finns i vårt rika land många barn som har det jobbigt, som känner sig vilslna och oroliga. Mitt i prylsamhället saknar många barn värme och trygghet, omsorg och kärlek.

Det är ett stort ansvar att sätta barn till världen och att ge dem en god uppföstran. Ingen kan eller får ta ifrån föräldrarna det ansvaret.

Samhällets familjepolitik skall syfta till att hjälpa föräldrarna att bära sitt ansvar. Bättre ekonomiska förhållanden kan stilla en del oro och göra att man kan undvika en del uppsplitande konflikter. Och en mänskligare användning av skattemedlen kan råda bot på brister i samhället. Men ensamt räcker det inte för att bygga ett gott samhälle för barnen.

Vi måste också stå för och argumentera för inställningen att barnen är en tillgång, en rikedom – inte ett hinder och påhång. Barnen borde få känna att

det inte är deras fel att föräldrarollen kräver uppoffringar i den egna bekvämligheten eller karriärlystnaden, och att det aldrig kan vara ett svek mot någon när föräldrarna låter barnen komma i första hand. Tänk om det blev inne hos "he-men" och karriärlejon att visa barn kärlek! Tänk om det gick upp för oss alla som är beslutsfattare att det är en klok investering att ge våra barn en så god start vi kan ge, att det kanske rent av är vår viktigaste uppgift!

Jag önskar att vi politiker i denna mening vågade visa oss riktigt barnsliga – att vi både i opinionsbildning och i konkreta beslut vågade stå för att barnen skall sättas i centrum.

Anf. 56 MARGÓ INGVARDSSON (vpk):

Fru talman! Helhetssyn, kontinuitet, vård i hemliknande former, närhet och tillgänglighet. Ett gott hälsotillstånd hos hela befolkningen. Alla som bor i landet skall ha samma rätt till vård. Vårdresurserna skall vara rättvist fördelade geografiskt. En offensiv sjukvård. – Allt detta var honnörsord som uttalades då den nya hälso- och sjukvårdslagen trädde i kraft. Jag undrar: När skall vi leva upp till de honnörsorden?

Den av alla partier beslutade förändringen mot öppna vårdformer inom sjukvården har aldrig kommit i gång, och nu riskerar vi att syftet förfelas genom att sjukvårdshuvudmännen tvingas börja i fel ände. Syftet med det hela var att en utbyggd primärvård och en sektoriserad psykiatri skulle minska behovet av slutenvårdsplatser. Men den ansträngda ekonomin i landstingen har lett till att slutenvårdsplatser måste läggas ner för att landstingen skall spara pengar. Och den beslutade utbyggnaden av öppenvården kan inte genomföras enligt tidigare planer. Därmed har förutsättningarna att nå upp till de sjukvårdspolitiska målen minskat betydligt.

Kommunerna är den del av den offentliga sektorn som hittills drabbats hårdast av besparingarna i statsbudgeten. Samtidigt är det kommunerna som svarat för den konkreta utbyggnaden av vår gemensamma välfärd. Men besparingar som drabbar kommunernas verksamhet blir rent samhällsekonomiskt inga besparingar alls. Om vi försöker se vad som sker i det som synes ske, upptäcker vi att det som ser ut som en besparing vägs upp av ökade utgifter eller minskade inkomster någon annanstans i systemet. Ett exempel på detta är besparingar inom den kommunala barnomsorgen. Minskade utgifter för samhället motverkas av att färre kvinnor kan yrkesarbeta, och därmed minskar skatteinkomsterna. Eller också förs kommunernas utgifter över på hushållen – familjerna får själva betala för en dyrare privat barnomsorg. Om barnen i stället lämnas utan tillsyn är risken stor för att det på sikt ökar kommunernas sociala kostnader.

Barnomsorgsplanen för 1984 hade målet 9 000 nya daghemsplatser, 4 300 nya fritidshemsplatser och 2 300 nya familjedaghemsplatser. Kommunförbundets prognoser visar på att bara hälften av dessa platser kommer att förverkligas, dvs. 4 500 daghemsplatser. Detta skall jämföras med den statistik som visar att köerna till barnomsorgen växer. Enligt den statistiken

Torsdagen den
20 oktober 1983

*Allmänpolitisk de-
batt*

vill 88 000 ha kommunal barnomsorg, och 27 000 står i kö för att få fritidshemsplatser.

Trots att ökningen av barnomsorgen är så katastrofalt låg i förhållande till behoven, står den ändå för hälften av den procentiga volymökning som kommer att ske i kommunerna under 1984. Detta innebär att det knappast blir något över för en ökning inom övriga områden.

Äldreomsorgen tilldelas en ökning med 0,2 %. Detta täcker inte ens ökningen av antalet äldre personer. Redan i dag finns stora eftersatta behov inom äldreomsorgen. Om kommunerna inte kan ge de äldre den omsorg de behöver innebär det, förutom försämrade levnadsförhållanden för den enskilde, ökade värdkostnader för landstingen.

Anslaget till skolan minskar med i genomsnitt 1 %. Hittills har besparingarna inom skolan gått ut över maten och läromedlen. Nu kommer besparingarna att direkt gå ut över kvaliteten på undervisningen. SIA och läroplanen för grundskolan, Lgr 80, kan inte förverkligas. De kommer att bli reformer som bara finns på papperet.

Jag tycker det är märkligt att det när det är fråga om försämringar alltid blir direkt tvingande beslut, medan beslut som innebär förbättringar alltid är formulerade så att man kan underlåta att genomföra dem. Grupper som verkligen behöver förbättringar kan aldrig vara säkra på att för dem gynnsamma beslut verkställs. Däremot kan de ge sig den på att beslut om försämringar alltid går igenom. Följderna av det här blir helt enkelt minskad respekt för politiskt fattade beslut.

I olika länder har man försökt bekämpa krisen genom satsningar på industrisektorn, som vanligen är privatägd, på bekostnad av löner och den offentliga sektorn. Samma metod tillämpas också i Sverige. Vad vi hittills sett av besparingar inom den offentliga sektorn är säkert bara början. I regeringsförklaringen den 4 oktober i år sade statsministern bl. a. att direkta nedskärningar i den offentliga sektorn kommer att föreslås, men han sade också att förslagen skulle utformas så att den ekonomiska krisens bördor blir rättvist fördelade och att sysselsättningen inte äventyras.

Besparingar inom den offentliga sektorns vård-, omsorgs- och servicefunktioner drabbar alltid dem hårdast som bäst behöver samhällets tjänster. Sådana besparingar kan aldrig fördelas rättvist. Däremot blir fördelningseffekterna givetvis annorlunda om staten i stället spar in på militär- och försvarskostnader.

Sysselsättningen minskar alltid vid nedskärningar i den offentliga sektorn. Ett exempel från Stockholms läns landsting: Tidigare anställde man årligen 7 000–8 000 människor. Nästa år beräknar man att anställa endast omkring 1 000 personer. Det är alltså ett direkt resultat av de nedskärningar man tvingats göra.

Genom att skära ned i den offentliga tjänstesektorn minskar man inte människors behov av tjänster. Det är numera allmänt godtaget att produktionskrafternas utveckling medför att allt färre människor behövs för att framställa de varor vi måste ha och att vårt behov av tjänster ökar i samma takt som industriproduktionen minskar.

Vad det handlar om nu är om ökningen av tjänster skall ske i offentlig eller i privat regi. Det ligger en uppenbar fara i att nedskärningspolitiken leder till en genomgripande kommersialisering av det offentliga på det privata kapitalets villkor. Redan nu köper allt fler sin sjukvård privat. Man tvingas köpa sin lägenhet för att få bo. Vem vet om vi inte snart tvingas köpa in oss på arbetsmarknaden också. Moderaterna föreslår hela tiden att ungdomarna skall ha lägre och lägre lön. Nästa steg måste väl helt logiskt då bli att ungdomarna skall betala för att få ett arbete.

Starka krafter verkar för en ökad privatisering av samhällets tjänster, och nedskärningar inom denna del av den offentliga sektorn tjänar direkt dessa krafter.

Göte Jonsson var ett exempel på det, när han stod här i talarstolen och talade om frihet och ansvar, när han förespråkade en enskild sjukvård. Om man ser på sjukvården som man ser på varumarknaden, då kan man förstå hans resonemang. Han ser sjukvården som en vara som alla andra. Och i ett marknadssystem är det ju individen som väljer den vara han skall ha. Väljer man fel – ja, då får man skylla sig själv, för man hade ju frihet att välja.

Man kan emellertid inte välja sjukvård och hälsa på samma sätt som man väljer varor. Om man skall välja mellan smör och margarin t. ex. och råkar ta fel och ta smör, fastän det var margarin man skulle ha, då blir konsekvenserna inte så stora som om man gör samma valfel när man skall välja sjukvård eller hälsa.

Om man utgår ifrån att det är marknadsekonomin som skall styra behovet av sjukvård, måste man också utgå ifrån att man inte bara väljer doktor utan att man också måste ha möjlighet att välja livsstil, eftersom vi vet att livsstilen påverkar graden av sjukdom. Vilka är det som kan välja livsstil? Jo, det är de högutbildade, välavlönade och välinformerade. Skall man välja livsstil måste man förstås också ha möjlighet att välja vilken uppfostran man skall ha, för det är oftast uppfostran som gör att man sedan kan välja livsstil. Kan man inte välja allt det här får man skylla sig själv om man blir sjuk. Man får alltså då ta ansvar för sin egen hälsa.

Men det är inte så att vissa människor väljer att bli sjuka och andra väljer att vara friska. Det är en klassfråga. En god hälsovård måste vara tillgänglig för alla, oavsett vilka inkomster och tillgångar man har.

Om en arbetarregering för en ekonomisk politik som drabbar den offentliga sektorn får den till sina stödtrupper räkna in dem som, precis som Göte Jonsson, bekänner sig till en oinskränkt marknadsekonomi och är förespråkare för privatisering av samhällets tjänster.

Självklart skall verksamheten inom den offentliga sektorn vara så effektiv som möjligt. Finns det ett billigt och ett dyrt sätt att bedriva verksamheten på med bibehållen kvalitet är givetvis det billigare sättet att föredra. Om det t. ex. inom ett sjukvårdsområde kostar 20 miljoner extra att anställa läkare för att kompensera den ledighet som läkare får efter jourtjänstgöring och som de ofta använder till att extraknäcka, skall man givetvis se till att läkarnas arbetstid schemaläggs precis som all annan sjukvårdspersonals arbetstid. Det är lätt insparade pengar.

Byråkratin kan minska genom att patientavgifter inom öppen sjukvård slopas. Ersättningen från försäkringen till sjukvårdshuvudmännen bör göras om, så att den i stället för att som i dag gynna en dyr vård av löpandebandmodellen gynnar en förebyggande och uppföljande vård. På så sätt sparar man i fråga om vårdkostnader i längden. Vidare måste finna mätmetoder för att värdera alla administrativa rutiner inom den offentliga förvaltningen, ur kostnads- och effektivitetssynpunkt. Sådana mätningar skulle kunna visa vilka nivåer av reglering och kontroll som är rimliga i olika sammanhang.

Före valet 1982 kritiserade socialdemokraterna den politik som borgarna förde mot kommuner och landsting, eftersom den ledde till allvarliga konsekvenser när det gäller social trygghet och sysselsättning. En socialdemokratisk valseger skulle betyda mer pengar till kommunerna. Men så blev inte fallet.

Kommuner och landsting kommer att få stora och svåra ekonomiska problem under de närmaste åren. Staten måste därför betala igen belopp till kommuner och landsting som motsvarar den indragna skatten från juridiska personer. För 1984 är summan 5 miljarder. Detta skulle trygga kommunernas verksamhet och ge utrymme för 35 000 nya jobb. Arbetarrörelsens möjlighet i dag ligger i att inte låta arbetslösheten bli ett pris som vi får betala för att klara den ekonomiska politikens övriga mål. Vi måste också ta fasta på människors krav på en rättvis fördelning av våra tillgångar. Dessa möjligheter får inte försittas.

Anf. 57 Statsrådet ANITA GRADIN:

Fru talman! Den svenska flyktingpolitiken står inför en stor utmaning. Inte på lång tid har flyktingsituationen i världen varit så svår. Utöver de tiotal miljoner flyktingar som står under FN:s flyktingkommissariats beskydd befinner sig åter tiotal miljoner på flykt i eller från sitt hemland. I en tid med stor arbetslöshet och ekonomiska svårigheter är det viktigt att de rika länderna för en generös flyktingpolitik och ger ett effektivt stöd till de internationella organisationerna för att lösa flyktingproblemen.

Vi i Sverige försöker göra detta genom att i FN verka för politiska lösningar som förhindrar att flyktingproblem uppstår eller förvärras. Ett aktuellt exempel är arbetet för att Palestinaflyktingarna i Mellanöstern skall få ett ökat fysiskt och rättsligt skydd. Ett annat är försöken att få till stånd en fredlig uppgörelse i Centralamerika – utan otillbörlig stormaktsinblandning – som skulle kunna minska det fruktansvärda mänskliga lidandet i denna del av världen. Vi hör också till de länder som per capita ger det största ekonomiska stödet till FN:s flyktingarbete.

Ett väsentligt inslag i flyktingpolitiken är naturligtvis mottagandet här i Sverige av människor från olika länder som söker en fristad här. Det är särskilt betydelsefullt att nu slå vakt om den traditionella svenska politiken på detta område, när andra länder kan känna sig frestade att på grund av ökande ekonomiska problem och ökande arbetslöshet skärpa sin politik. Regeringen har inlett en dialog med FN:s flyktingkommissariat och med andra länder om vikten av att vi i Europa bibehåller en generös politik.

Regeringen avser också att samordna de svenska flyktingpolitiska insatserna ytterligare. Det är i detta sammanhang angeläget att riksdagen ges möjlighet att regelbundet uttala sig om de samlade insatserna från regeringens sida vad gäller arbetet för mänskliga rättigheter, det svenska stödet till de internationella organisationernas flyktingverksamhet och mottagandet av flyktingar i Sverige. Inom regeringskansliet övervägs nu en rapportering till riksdagen som skulle möjliggöra en sådan samlad bedömning.

I Sverige bor nu mer än 600 000 människor som har invandrat hit under efterkrigstiden, som flyktingar eller som arbetare. De har rättmätiga krav på en rättvis och jämlik behandling. Den centrala frågan för dem, liksom för alla andra i landet, är att vi får ekonomin på rätt väg och att vi bekämpar både arbetslösheten och inflationen. Arbetslösheten drabbar invandrarna hårdare än svenskfödda. Kvinnor och ungdomar är de mest utsatta bland invandrarna. I arbetslöshetens spår följer tilltagande tendenser till diskriminering och utstötning. Därför är en framgångsrik politik för att föra Sverige ur den ekonomiska krisen den allra viktigaste förutsättningen för en god invandrarpolitik.

Vi vet att vi har kärva tider framför oss. Det innebär att alla som lever i det här samhället måste bära sin del av bördan och anpassa sig till det nya läget. Det finns helt enkelt inget utrymme för kostnadskrävande reformer. Men invandrarpolitiken är så mycket mer än åtgärder som kostar pengar. Invandrarpolitik är en politik som innebär respekt för andra, hänsyn, förmåga att dela med sig. Invandrarpolitik är internationell solidaritet omsatt i praktisk handling i den vardagsnära verkligheten. Invandrarpolitik är demokrati – alla oavsett ursprung skall ha samma möjligheter till inflytande.

När den socialdemokratiska regeringen införde kommunal rösträtt för utländska medborgare var detta en betydelsefull reform för hela vårt samhälle, inte bara för invandrarna. Den internationellt sett lugna utveckling vi haft i Sverige när det gäller relationerna mellan invandrarna och den inhemska befolkningen beror till stor del på att vi redan från början inte bara tillåtit utan uppmuntrat politisk och facklig aktivitet hos invandrarna, och att vi gett dem rätt till och stöd att bilda egna organisationer. Att ge rösträtt och valbarhet åt utländska medborgare i kommuner och landsting var en logisk följd av denna politik. Nu införs kommunal rösträtt för invandrare i andra länder i Europa, som sett att detta fungerar i Sverige. Vi är nu beredda att gå vidare, genom att undersöka hur möjligheterna för invandrare att delta också i riksdagsval skall kunna vidgas.

En annan grundläggande förutsättning för den lugna utvecklingen i Sverige har varit den breda politiska enigheten kring flykting- och invandrarpolitiken. Den enigheten har ånyo manifesterats av den parlamentariskt sammansatta invandrapolitiska kommittén, som – med undantag för moderata samlingspartiet – förespråkar en fortsatt generös flyktingpolitik i sitt betänkande.

Jag är rädd för att vi i Sverige inte tillräckligt förstår hur viktigt det är att slå vakt om det som vi hittills uppnått inom invandrarpolitiken. Utvecklingen på andra håll i världen visar att hela samhällen lätt kan komma i obalans om inte

denna politik präglas av sammanhållning och av solidaritetstanken.

Andra länder på den europeiska kontinenten har i tider av ekonomisk åtstramning mer eller mindre uppmanat invandrare att återvända till sina ursprungsländer. Jag vill deklarerat att detta inte har varit, inte är och inte bör bli det svenska samhällets politik. Beslutet att återvända är den enskilda människans beslut. Hon eller han måste kunna fatta ett sådant beslut på fullgott underlag och med personligt ansvar för beslutet – det har ju hänt mycket i ursprungsländerna och med dem själva och deras barn under de år de levit i Sverige. Det är i den situationen inte självklart med ett återvändande, och den svenska regeringen avser inte att ta några initiativ i den vägen. Vår uppgift är att ge trygghet och arbete här i Sverige åt alla som bor här.

Nu befinner vi oss i ett intensivt skede av utveckling av den svenska flykting-, invandrar- och minoritetspolitiken. En rad frågor är under beredning.

Invandrapolitiska kommitténs förslag om fortsatt generös flyktinginvandring och om kortare väntetider i utlänningsärenden har remissbehandlats. Vi är nu mitt uppe i propositionsarbetet. Samtidigt förbereder vi en proposition om kommunernas medverkan i flyktingmottagandet och om nytt statligt huvudmannaskap för denna verksamhet. Nära sammankopplad med detta beredningsarbete är reformeringen av svenskundervisningen för invandrare, där den nya regeringen såg det som helt nödvändigt att gå igenom grunderna för en sådan reform, så att den kan få en så bred förankring som möjligt. Nu lägger vi fram en principproposition till våren.

Folkrörelserna utgör en väsentlig skapande kraft i det svenska samhället, och detta gäller inte minst invandrarnas organisationer. Regeringen har därför i tilläggsdirektiv till invandrapolitiska kommittén förordat en skyndsamt utredning i syfte att se över finansieringsfrågorna och åstadkomma ett mer sammanhållet bidragssystem, där invandrargrupperna själva får ett större ansvar för fördelningen av det statliga stödet till deras organisationer och kulturverksamhet. Detta är också en fråga om inflytande.

En annan viktig fråga i minoritetspolitiken är att ge kunskaper i annat språk än svenska meritvärde vid antagning till utbildning och vid anställning i offentlig tjänst. På detta område förbereds också ändringar. Men avgörande för den aktiva tvåspråkigheten är skolans insatser, som nyligen har utvärderats. Denna utvärdering av den s. k. hemspråksreformen kommer, tillsammans med resultaten av invandrapolitiska kommitténs och diskrimineringsutredningens arbete, att kunna bilda underlag för en samlad bedömning från riksdagens sida av hur 1975 års riktlinjer för invandrar- och minoritetspolitiken har fungerat i praktiken och hur riktlinjerna skall utformas för att kunna förverkligas på ett bättre sätt.

I dessa riktlinjer är ordet "jämlighet" det viktigaste. Jämligheten förutsätter att invandrarna får samma möjligheter som andra att klara sig på en arbetsmarknad i snabb omdaning. Vi måste med alla medel och med kraft motverka de tendenser till diskriminering på etnisk grund som i allt högre grad drabbar även invandrarungdomar som fötts i Sverige. Och vi måste se till att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna anpassas till deras behov. Vi

måste också bättre försöka utnyttja den kraft i riktning mot internationellt utbyte som invandrarna utgör. Vi vet t. ex. att många invandrare fört med sig en hantverkar- och småföretagartradition från sina hemländer. Både för invandrarerna och för det svenska samhällets del – också för vår handel med andra länder – är det väsentligt att vi bättre tar till vara denna kunnighet. Den småföretagardelegation som industriministern har tillsatt försöker nu underlätta nyföretagsamheten hos invandrare.

Den solidariska flykting- och invandrapolitiken är nära beroende av vårt internationella samarbete. För de 300 000 Sverigefinnarna är samarbetet med Finland en förutsättning för att den finska kulturen skall blomstra i Sverige. De jugoslaviska och grekiska arbetarna i Sverige ser med tillfredsställelse på att arbetet med att förstärka deras trygghet sker i kontakt med ursprungsländerna. För tusentals chilenska flyktingar är vårt aktiva stöd till de folkliga demokratiska krafterna i Chile en förutsättning för att deras dröm om att en gång få återvända skall kunna förverkligas.

För demokratins utveckling i Europa är det nödvändigt att söka kontakt med alla goda krafter, så att även invandrarna får medinflytande. Och för att den internationella solidariteten inte skall svikta i tider av ekonomisk åtstramning är det nödvändigt att i samverkan med andra slå vakt om den generösa flyktingpolitiken.

Fru talman! När det gäller mitt andra huvudområde, jämställdhet mellan kvinnor och män, kan jag nu summera ett mycket aktivt arbetsår.

Från den 1 januari 1983 finns ett särskilt jämställdhetssekretariat inrättat på arbetsmarknadsdepartementet. I samband med detta avskaffades den parlamentariska jämställdhetskommittén som funnits sedan 1976. Det är min övertygelse att jämställdhetsarbetet bedrivs bäst och mest effektivt genom att ingå som en del i det ordinarie kanslihusarbetet.

Det nya sekretariatet har två huvuduppgifter. Den första är att bevaka allt som arbetas fram i kanslihuset för att se till att jämställdhet mellan kvinnor och män här beaktas.

Det är ett viktigt och tidskrävande arbete som startades av den jämställdhetsdelegation som fanns i statsministerns kansli under perioden 1972–1976 och som vi nu vidareutvecklar. För att stämma av och utbyta erfarenheter om vad som är på gång i olika departement sammankallar jag dessutom en särskild jämställdhetsberedning med representanter för olika departement ett par gånger om året.

Förutom detta kontinuerliga bevakningsarbete arbetar vi också framtidsinriktat och offensivt. Den politiska fråga som är allra mest väsentlig ur jämställdhetssynpunkt är att slå vakt om rätten till arbete för både kvinnor och män. Där koncentrerar vi nu våra resurser på ett intensivt arbete för att vidga kvinnornas arbetsmarknad.

Kvinnornas andel på arbetsmarknaden ökade i snabb takt under 1960-talets början. Kvinnornas andel inom de mansdominerade sektorerna ökade bara marginellt. I stället förstärktes könsuppdelningen genom att kvinnorna fick arbete främst inom den offentliga och privata tjänstesektorn. Därmed förblev kvinnornas arbetsmarknad betydligt snävare än männens.

Vård, service och kontor blev kvinnornas arbetsmarknad. Tillverkningsindustrin blev männens. Nu är ungefär tre fjärdedelar av de anställda inom den offentliga tjänstesektorn kvinnor men bara ungefär en fjärdedel inom tillverkningsindustrin.

De olika arbetsmarknaderna är ännu tydligare om man ser till "nivån" på arbetet. Som alla vet dominerar männen i yrken som kräver kvalificerad yrkesutbildning. Flertalet kvinnor återfinns inom arbetsuppgifter av mera rutinmässigt slag.

Kvinnornas arbetsmarknad måste vidgas till nya områden – både på bredden och på höjden. Både ur löntagarnas, arbetsgivarnas och samhällets perspektiv. Kvinnorna har nu på allvar etablerat sig på arbetsmarknaden. I ungefär åtta av tio familjer jobbar båda, vilket naturligtvis måste påverka både samhällets och företagens planering.

En vidgad arbetsmarknad för kvinnor skulle sannolikt innebära:

- att rörligheten ökade,
- att begävningar togs bättre till vara,
- att möjligheterna ökade för kvinnorna att konkurrera om nya arbetstillfällen,
- att lönerna ökade inom de nuvarande låglöneområdena.
- att de traditionella attityderna till manligt och kvinnligt skulle påverkas i både denna och kommande generationer.

Det är viktigt att se till att kvinnorna har tillgång till *hela* arbetsmarknaden.

Vi står nu inför ett nytt tekniskt genombrott genom datateknikens intåg. Detta kommer att förändra arbetsmarknaden inom såväl industri, privata tjänster som offentliga tjänster.

Mycket talar för att de arbetsuppgifter som kvinnorna i dag har inom tillverkningsindustrin är allvarligt hotade i nästa rationaliseringsväg. Lägg därtill att datorisering och automation förväntas minska arbetskraftsbehovet inom kontorssektorn, en stor delarbetsmarknad för kvinnorna. Det är alltså helt nödvändigt att jämna vägen för kvinnorna till den mansdominerade sektorn av arbetsmarknaden.

Jag har nu tillsatt en arbetsgrupp i regeringskansliet, som skall föreslå åtgärder så att kvinnornas situation på arbetsmarknaden förbättras och deras arbetsmöjligheter vidgas. Vi har också startat en kampanj för att rekrytera kvinnor till industrin. Riksdagen har anslagit 100 miljoner till åtgärder, som har till syfte att få industrin att tidigarelägga rekryteringen för kommande behov och att utbilda för kommande behov av kvalificerad arbetskraft.

Av dessa har 10 miljoner avsatts för en delkampanj riktad till kvinnor. Den genomförs under detta budgetår i samarbete med arbetsmarknadens parter. Kampanjen skall pågå under ett år och skall ses som en del i en mer långsiktig strategi. På regional nivå skall erfarenheter från delkampanjen samlas in och kopplas till det aktuella arbetsmarknadsläget och de prognoser för framtiden som arbetas fram. Projektet läggs upp så att alla län blir berörda.

En annan viktig jämställdhetsfråga är, enligt min uppfattning, mannens roll. Jämställdhetsfrågor är inte enbart kvinnofrågor. Föräldraförsäkringen är ett påtagligt exempel på jämställdhetslagstiftning som gynnar männen.

Men de traditionella attityderna om manligt och kvinnligt ligger långt efter lagstiftningen, och männen utnyttjar än så länge försäkringen i liten omfattning.

Rapporten om svenska män, som presenterades i våras, visar att de yngre männen åtminstone i teorin är mer jämställda än de något äldre. Men många saknar stöd t. ex. på arbetsplatserna. Det är skälet till att jag har tillsatt en särskild idégrupp, med representanter för bl. a. arbetsmarknadens parter, som skall se på männens roll i jämställdhetsarbetet.

Frågan om mannens roll i arbete och familjeliv är nära sammanlänkad med arbetstidens fördelning, en tredje viktig jämställdhetsfråga.

I det socialdemokratiska kvinnoförbundet konstaterade vi redan för tio år sedan att det är mycket svårt att förena förvärvsarbete med barn om båda föräldrarna skall arbeta åtta timmar per dag. Den viktiga frågan blir då *hur* arbetstiden skall fördelas inom familjen. I dag är det nästan alltid kvinnan som arbetar deltid – och det ger henne en sämre ställning på arbetsmarknaden. Männens arbetstid är i genomsnitt ca tio timmar längre per vecka än kvinnornas.

För att stimulera en bred samhällsdebatt har jag tillsatt ett jämställdhetsråd, som består av representanter för kvinnoorganisationer, politiska partier, arbetsmarknadens parter, kommunförbunden och folkrörelser.

Det är väsentligt att förankra jämställdhetsarbetet inom olika sektorer av samhället. Rådet kommer också att fungera som svensk nationalkommitté inför FN:s kvinnokonferens i Nairobi.

Jag har vidare tillsatt en delegation för jämställdhetsforskning. Den sortens forskning har länge varit eftersatt. Jag hoppas att den nya delegationen, JÄMFO, skall uppväga den bristen. Delegationen skall både initiera och följa forskning på området och driva frågor som rör rekrytering av kvinnor som forskare och kvinnliga forskares villkor.

Anf. 58 KARIN ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag visste faktiskt inte om att Anita Gradin tänkte ta upp också jämställdhetsfrågor i den här debatten. Men jag kommer, som jag hade planerat, att ägna mig enbart åt invandrarfrågorna.

Om jag inte missminner mig är det första gången på det år som har gått sedan den socialdemokratiska regeringen tillträdde som invandrarminister Anita Gradin tar till orda här i kammaren i invandrapolitiska frågor. Och jag hälsar med tillfredsställelse att vi i den här allmänpolitiska debatten kan få en diskussion till stånd med utgångspunkt i en redogörelse av det i regeringen ansvariga statsrådet.

Jag är nämligen starkt oroad över den dödens tystnad som har brett ut sig över det invandrapolitiska området. Inte ens invandrarorganisationernas tidigare så energiska röster hörs längre. Är det lojalitet med den socialdemokratiska regeringen som fått dem att avstå från att ställa också starkt berättigade krav? Jag omfattades ju aldrig av någon sådan lojalitet när jag var invandrarminister. Även om jag inte kunde uppfylla alla krav som kom,

Torsdagen den
20 oktober 1983

Allmänpolitisk de-
batt

vilket väl ibland kunde vara besvärande, så uppfattade jag alltid dialogen som konstruktiv.

Också massmedia tiger. Att hålla en levande debatt i gång i frågor där alltför många är ointresserade och likgiltiga är en viktig del av en framåtsyftande invandrar- och minoritetspolitik. Ansvaret för detta ligger i stor utsträckning på regeringen. Jag tror inte man skall sopa alla problem under mattan genom att tillsätta utredningar och arbetsgrupper. Ofta är en öppen diskussion att föredra även om den kan bli kontroversiell. Allt är bättre än likgiltighet. Jag tror det var den franske författaren och filosofen Romain Rolland som präglade uttrycket: "Tusenfalt död åt de ljumma, det är de ljumma som förstör världen." Det stämmer också på det här området. Vi behöver ökat engagemang i invandrar- och minoritetsfrågor. Det är viktiga framtidsfrågor för vårt land.

Anita Gradin brukar i sina tal alltid framhålla – hon gjorde det också här, inledningsvis – att man inte kan se invandrapolitiken isolerad från den allmänna politik som förs, inte minst den ekonomiska politiken. Jag är den första att instämma i detta.

Men med den utgångspunkten kan det inte vara lätt att ha ansvar för invandrarfrågorna i den regering som på ett år ökat budgetunderskottet med 15 miljarder och därmed försvårat möjligheterna att genomföra angelägna reformer, bl. a på invandrarområdet. Det kan inte vara lätt att vara invandrarminister när den förda ekonomiska politiken har lett till en rekordhög arbetslöshet, som på olika sätt slår hårt mot invandrarna.

Men jag tänker inte ägna mina få minuter åt den allmänna politiken, hur viktig den än är för invandrarna. Jag skall i stället ta upp några speciella invandrarfrågor.

Låt mig börja med svenska för invandrare. Det är en ytterligt angelägen fråga. Invandrarverket har i sina nyligen framlagda petita understrukt detta. Man pekar på vad säkert alla vi vet som är engagerade för att förbättra invandrarnas situation i Sverige – att en viktig orsak till att arbetslösheten är högre bland invandrare än bland svenskar är att många invandrare har bristande kunskaper i svenska. Man ber att regeringen snarast fattar beslut i frågan.

Jag instämmer till fullo. Vi vet att det system som vi nu har – verksamheten bedrivs fortfarande i form av försöksverksamhet – inte alls fungerar. Vi vet också hur nödvändig kunskap i svenska språket är för invandrare, om de skall kunna hävda sig på arbetsmarknaden.

Anita Gradin har hittills försökt slingra sig undan ansvaret för att frågan fördröjts genom att skylla på mig och på den regering jag tillhörde. De som är initierade – och dit hör Anita Gradin och jag själv – vet att detta inte är sant. Frågan låg på ett långt framskridet beredningsstadium när jag lämnade arbetsmarknadsdepartementet. Men hur det låg till *då* börjar bli helt ointressant *nu*. På ett år bör invandrarministern och regeringen kunna få fram en proposition, även om de börjar helt från början. Så nu håller det inte längre att skylla på mig.

Vad är det som gör att propositionen inte kommer? Jag fattade Anita

Gradins utspel i slutet av sommaren som ett löfte om proposition till höstriksdagen, och jag blev mycket besviken när den propositionen inte fanns med på propositionsförteckningen. Jag är övertygad om att besvikelsen var minst lika stor hos de närmast berörda – invandrarna själva. Det brådskar faktiskt. Anita Gradin!

Brådskar gör det också att finna lösningar på invandrarorganisationernas akuta ekonomiska svårigheter. Regeringen har nu bollat över frågan om det totala stödet till invandrar- och minoritetsorganisationerna till invandrapolitiska kommittén, IPOK. Det är naturligtvis bra om man kommer fram till ett nytt, som det heter i direktiven "enhetligt bidragssystem", men risken är att kon dör medan gräset växer. Jag hoppas att inte uppdraget till IPOK skall tas som ursäkt för regeringen att inget alls göra för att förbättra invandrarorganisationernas ekonomiska situation innan IPOK:s förslag föreligger. Det är t. ex. djupt beklagligt när den finskspråkiga tidning som ges ut av Riksförbundet finska föreningar av ekonomiska skäl tvingas upphöra.

Jag beklagar att centern inte fick gehör för den begränsade höjning av anslaget till invandrarorganisationerna som vi föreslog vid behandlingen av budgeten i våras men som utskottsmajoriteten gick emot.

Det här uppdraget till invandrapolitiska kommittén, som jag nysst nämnde, gavs genom tilläggsdirektiv. Tyvärr innebar dessa tilläggsdirektiv också en stark begränsning av de uppgifter kommittén fått genom tidigare direktiv, vilka gavs av den förra regeringen. Jag tänker speciellt på den stora, viktiga frågan om andra generationen, om invandrarungdomarna och hur deras situation, bl. a. på arbetsmarknaden, skall kunna förbättras. Jag beklagar detta. Dessutom ger det tidsrum kommittén fått för sitt arbete inte rimliga förutsättningar för ett väl genomarbetat förslag i komplicerade frågor. Man kunde ju ha gett organisationerna och stödet till dem förtur och sedan låtit kommittén arbeta färdigt med de mer långsiktiga minoritetsfrågorna. Är det valet 1985 som redan börjat spöka?

En fråga som blivit mer och mer aktuell för mig genom mina kontakter ute i landet gäller äldre invandrare och omsorgen om dem. Jag vet att detta är en kommunal fråga, men jag har blivit skrämmd av att man i kommunerna tycks vara så omedveten om att detta är ett problem och dessutom ett problem som snabbt kommer att öka i omfattning. Jag tror att det behövs centrala initiativ.

När det gäller invandrarkvinnorna tror jag att Anita Gradin och jag har varit och är lika engagerade, och jag vet att det är svårt att hitta de rätta medlen att nå de kvinnor som är i mest behov av stöd. Inom ramen för ett nytt system för svenskundervisning för invandrare bör det finnas möjligheter att göra insatser.

Fru talman! Invandrarministern kom själv in på den fråga som jag hade tänkt ta upp, nämligen den om tvåspråkig service och om tvåspråkighet som merit vid anställning och utbildning. Arbetet med utredningen om meritvärde vid statliga tjänstetillsättningar skulle slutföras under 1983. Detta blev vårt utskott upplyst om när frågan behandlades i våras. Jag är intresserad av att få veta litet mera om hur frågan har avancerat.

Till detta hör också frågan om invandrarnas möjligheter att utnyttja sina

tidigare examina på den svenska arbetsmarknaden. Jag vet att det är en komplicerad fråga, men den är viktig, inte minst för de många flyktingar som kommer hit och ofta har en bra utbildning. Det borde också vara viktigt för Sverige att bättre utnyttja invandrarnas utbildning och språkkunskaper.

Jag har hört berättas att språk- och kulturarvskommittén i dag har överlämnat sitt betänkande om invandrarbarnen i den svenska skolan. Fortfarande, enligt hörsägner, föreslår kommittén just en sådan experiment-skola med finska som undervisningsspråk som centern föreslog i sin motion om invandrarfrågor i våras, men som utbildningsutskottets majoritet då avskog. Tydligt föreslår kommittén också en utvidgning av den gymnasieut-bildning på finska som på centerns initiativ bedrivs i Stockholm både på teoretiska och yrkesinriktade gymnasielinjer. Det känns bra för mig att kunna konstatera detta. Jag hoppas också att förslagen så småningom blir genomförda.

Fru talman! Jag har framfört några kritiska synpunkter på regeringens invandrapolitik under det gångna året. Jag vill sluta med en fråga där jag har anledning att ge Anita Gradin en eloge.

Vid Europarådets parlamentariska församlings sammanträde nyligen behandlades en rapport om invandrarfientlighet och åtgärder mot den. Rapporten och en på denna byggd rekommendation till medlemsstaterna antogs enhälligt av församlingen. Bakom rapporten och rekommendationen stod rådets flykting- och invandrarkommitté, där Anita Gradin som ordförande gjort väsentliga och uppskattade insatser det senaste året, och där jag nu själv medverkar som ledamot.

Det internationella samarbetet är som invandrarministern sade viktigt på invandrar- och flyktingområdet. Det är inte bara viktigt utan nödvändigt. Hela frågan är ju internationell till sin karaktär, och det är både angeläget och nödvändigt att man finner internationella lösningar. *

Inom kort kommer också en andra europeisk invandrarministerkonferens att hållas. Den första hölls 1980 på initiativ av tidigare utrikesminister Karin Söder, och själv hade jag glädjen att delta och leda den konferensen.

I den rekommendation som jag nämnde understryks hur viktigt det är att majoritetsbefolkningen i invandringsländerna får kunskaper om orsakerna till invandringen, om invandrarnas kultur och bakgrund, och inte minst om hur de bidragit till den ekonomiska utvecklingen i sina nya hemländer. Det projekt, invandrarkunskap till svenskar, som invandrarverket beviljades medel till i den första budget som jag som invandrarminister var med om att lägga fram hade just detta syfte. Jag tror att det är oerhört viktigt att vi på olika plan med eller utan projekt fortsätter med det informationsarbetet. Bristen på kunskaper i dessa frågor är mycket stor, det får jag ständigt bevis på när jag bedriver det missionsarbete som jag tycker är så viktigt. Ökade kunskaper leder till ökad förståelse, och detta är en förutsättning för en harmonisk utveckling. En förutsättning för en sådan är också att vi i relativt stor politisk enighet kan fatta beslut i viktiga invandrapolitiska frågor, precis som Anita Gradin sade inledningsvis. Trots de kritiska synpunkter på den aktuella politiken som jag har framfört, är vi ense om de grundläggande

värderingar som ligger bakom de invandrarpolitiska och flyktingpolitiska beslut som har fattats i riksdagen.

Anf. 59 Statsrådet ANITA GRADIN:

Fru talman! Det är viktigt med en bred diskussion om flykting-, invandrar- och minoritetspolitiken.

Tyvärr är det så som Karin Andersson säger, att engagemanget hos många grupper har varit och är ljunt. Men samtidigt tycker jag att det är glädjande att många organisationer, många folkrörelser och många kommuner sett till att hålla debatten levande. Sedan kan vi båda beklaga att detta inte alltid avspeglat sig i de stora massmediala sammanhangen.

Karin Andersson sade att det är viktigt att den ekonomiska politiken har en sådan utformning att vi kan klara arbetslösheten bland våra invandrare. Och det är det. Den ekonomiska politik som vi har fört detta år har också syftat till att stödja just de mest utsatta. I detta sammanhang kan vi konstatera att invandrarungdomarna, främst flickorna, är värst utsatta från sysselsättningssynpunkt.

Det bästa för dem är att vi arbetar för åldersgrupperna 16–19 år. Om vi kan innesluta dem i arbetsmarknadspolitiken betyder det att vi ställer upp för just denna grupp ungdomar.

6 % av arbetskraften utgörs av invandrare. Samtidigt är 27 % invandrare av dem som är föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Detta visar, tycker jag, att vi också på olika sätt når ut till den grupp som har dubbelt så hög arbetslöshet som svenskfödda har.

Svenskundervisning för invandrare är en sak som måste tas upp i årets budgetarbete. Därför kommer propositionen först på andra sidan årsskiftet. Problemet när jag kom in i kanslihuset var att de åtgärder som ditills förberetts inte var finansierade. Det gällde att ändå hitta lösningar på detta område.

Att invandrarorganisationerna ibland har en bekymmersam ekonomisk situation är riktigt, men då skall vi också komma ihåg att i den budget som riksdagen har fattat beslut om hölls faktiskt invandrarorganisationerna relativt skadeslösa. Vi lyckades också skaffa fram ett antal miljoner kronor för att ge ett extra stöd under löpande budgetår till de organisationer som hade en mycket bekymmersam situation. Samtidigt skall vi komma ihåg att inom dessa ramar måste organisationerna själva göra avväganden på vilka områden man vill satsa.

Jag håller med Karin Andersson om att det är viktigt att vi diskuterar de äldre invandrarernas situation. Där har jag med glädje kunnat konstatera att socialstyrelsen gjort ett antal kartläggningar som jag tror är till god nytta för kommunerna i deras diskussioner om man skall ha enspråkiga vårdavdelningar osv. ute i sitt arbete.

Slutligen några ord om invandrarfientlighet. Den är inte så stor i Sverige, men fördomar finns överallt, och jag tror det är viktigt att vi alla tillsammans försöker motverka de tendenser till rasfördomar och fientlighet som finns också i det svenska samhället.

Nr 11

Torsdagen den
20 oktober 1983

Allmänpolitisk debatt

Torsdagen den
20 oktober 1983

*Allmänpolitisk de-
batt*

Där har diskrimineringsutredningen gjort ett mycket förtjänstfullt arbete som alldeles nyligen har presenterats och heter Fostran till tolerans. Jag skulle tro att skolorna kan komplettera det material som invandrarverkets projekt om invandrarkunskap har tagit fram.

Så skolan har material. Låt oss hoppas att man också lägger ned stort arbete och engagemang för att i skolan föra den här debatten.

Anf. 60 KARIN ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag skall inte säga som man ofta sade från socialdemokratiskt håll, att den ekonomiska politik som förts medvetet syftat till att öka arbetslösheten. Det tror jag inte alls. Jag tror att man haft exakt det syfte som Anita Gradin säger. Men faktum är att arbetslösheten aldrig varit så hög som den är nu, och den ekonomiska politiken är en del av orsaken till detta.

Jag hade tydligen missuppfattat det besked Anita Gradin gav när det gäller svenska för invandrare. Jag uppfattade att förslaget skulle komma under hösten. Det har tydligen redan från början varit meningen att det skulle dröja till våren.

Anita Gradin försöker för jag vet inte vilken gång i ordningen skylla på det beredningsarbete som inte var avslutat när hon tillträdde i regeringen. Det tycker jag hon bör sluta med. På ett år bör man, även om man börjar från scratch, kunna lägga fram en proposition. Självklart var inte beredningsarbetet klart. I så fall skulle propositionen varit framlagd. Det brukar vara så att när man kommit en bra bit i beredningsarbetet tar man upp de ekonomiska diskussionerna med budgetdepartementet. Dessa diskussioner hade börjat. Självklart skulle också finansieringen varit klar när propositionen blivit färdig hösten 1982.

Det var några frågor som jag gärna skulle vilja ha litet bättre svar på, så jag ställer dem igen. Den ena var hur beredningsarbetet i regeringskansliet pågår när det gäller tvåspråkighet som merit och de möjligheter som invandrare och flyktingar med god utbildning i sina hemländer borde ha att få användning för den i Sverige.

Jag skulle också gärna vilja att invandrarministern något talade om varför man så starkt begränsade invandrapolitiska kommitténs direktiv och tog bort väsentliga uppgifter från det arbete som den har att utföra. Som jag sade i mitt förra inlägg tycker jag att det var ganska synd. Det var viktiga frågor som på det sättet fördes bort från beredningsarbetet.

Anf. 61 Statsrådet ANITA GRADIN:

Fru talman! När det gäller tvåspråkighet har den rapport som finns på området gått ut till bl. a. kommuner och landsting.

Samtidigt konstaterades det att inga ändringar i och för sig behöver göras på det statliga området för att använda tvåspråkighet som merit, men vi har ansett att det är nödvändigt att universitets- och högskoleämbetet arbetar vidare för att utbilda i tvåspråkighet. I budgetpropositionen arbetar vi också med de frågorna.

Anf. 62 KARIN ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag hälsar med tillfredsställelse att arbetet med den frågan fortgår. Tvåspråkighet är ju viktig för alla som har ett annat modersmål, men just möjligheten att använda sina kunskaper är oerhört viktig, särskilt för många flyktingar. Jag skall alltså med intresse ta del av vad som kommer att stå i budgetpropositionen.

Det var en fråga som jag glömde ta upp i min förra replik, nämligen stödet till invandrarorganisationerna. Anita Gradin talade om det inhoppsom gjordes genom att man fördelade resurserna för föregående budgetår på ett sätt som innebar att invandrarorganisationerna fick ett tillfälligt stöd. Det tycker jag var bra, och det sade vi också när utskottet behandlade detta.

Däremot kunde jag inte förstå att man inte var logisk nog att följa centerns förslag om att också göra en motsvarande överföring för innevarande budgetår. Jag tror att invandrarorganisationerna hade behövt detta stöd även det här budgetåret. Jag vet att deras situation på vissa håll är mycket prekär.

Anf. 63 KENTH SKÅRVIK (fp):

Fru talman! Målen för den svenska invandrapolitiken – jämlikhet, valfrihet och samverkan – har beslutats i stor enighet mellan samtliga riksdagspartier. Under hela 1970-talet och början av 1980-talet har också en mängd åtgärder vidtagits i syfte att trygga invandrarnas tillvaro i Sverige. Av naturliga skäl har åtgärderna i första hand riktats mot att förbättra invandrarnas villkor vad gäller boende, ekonomiska villkor, sjukvård osv. Nu måste vi se längre och inrikta arbetet på att ge invandrarna och deras barn möjligheter att verka på lika villkor med infödda svenskar samtidigt som de skall ha reella möjligheter att tillvarata och utveckla sina egna kulturer. Särskilt angeläget är då att se till att reformera svenskundervisningen och förbättra invandrarnas situation på arbetsmarknaden samt deras möjligheter att delta i samhällsutvecklingen.

Arbetslösheten talar sitt tydliga språk när det gäller invandrarnas möjligheter att hävda sig på arbetsmarknaden. Det är därför nödvändigt att snabbt förbättra och utvidga svenskundervisningen. Utan goda svensk-kunskaper är det omöjligt för en invandrare att hävda sig i det nya hemlandet, och det går inte att fullvärdigt ta del av den svenska kulturen och svenskt samhällsliv. Svenskundervisningen måste därför reformeras.

Svenskundervisningen för vuxna invandrare (SFI) företer i dag en mycket splittrad bild. SFI anordnas av studieförbunden, i arbetsmarknadsutbildning (AMU), vid arbetsmarknadsstyrelsens mottagningsförläggningar för flyktingar (AMS), vid folkhögskolor och inom högskolan samt inom kommunernas utbildningsväsende.

SFI har också varierande inriktning, uppläggning och finansiering beroende på om det är fråga om anställda invandrare, invandrare som omfattas av arbetsmarknadspolitiska åtgärder, flyktingar, högskolestuderande eller övriga. Frågor om mål för undervisningen, lärarkompetens och studiestöd har kommit att behandlas på skilda sätt, beroende på vilken utbildningsanordnare som står för undervisningen. Anordnarnas ideologiska profil, övergripande

de mål och resurser styr verksamheten. Med nuvarande system nås inte heller alla grupper.

SFI-kommittén presenterade i november 1981 sitt slutbetänkande med förslag till en förändrad SFI-utbildning. Förslaget är nu remissbehandlat. Trots att det skedde för länge sedan och Anita Gradin vid frågor i kammaren sagt att detta är ett angeläget ärende har ingenting hänt.

Tycker inte socialdemokraterna att svenskundervisning för invandrare är ett viktigt område att reformera? Här finns förslag som innebär att man genom omorganisation och rationaliseringar kan fördubbla antalet undervisningstimmar för invandrarna. Ändå görs ingenting.

En förutsättning för att vi skall kunna tala om jämlikhet är att invandrarna i realiteten har tillgång till samma utbildningar och yrken som infödda svenskar. Vi måste arbeta bort de psykologiska spärrar som finns i dag, t. ex. föreställningen hos många att invandrare bör eller endast kan städa eller arbeta i sjukhus och restaurangkök. Dessa föreställningar finns hos såväl svenskar som invandrare, inte minst hos vissa grupper bland invandrarungdomarna. Därför är det angeläget att ge goda förebilder. Det måste finnas invandrare i olika yrkesskolor. Detta kräver särskilda stimulansinsatser från samhällets sida. Denna stimulans kan ges på flera sätt.

En gammal brist i vår invandrar- och flyktingpolitik är vår oförmåga att ta till vara invandrades och flyktingars utbildnings- och yrkeskvalifikationer. Särskilt bland flyktingar är det en stor andel som kommer till Sverige med en kvalificerad utbildning och yrkesverksamhet bakom sig. Detta är naturligt eftersom intellektuella ofta är särskilt hårt drabbade i diktaturstaten.

Dessa medförda kunskaper utnyttjas i dag i alltför liten utsträckning. Det skulle inte behöva vara så, om det funnits en större öppenhet i bedömningen av deras kvalifikationer och om de fick visa vad de kan. I stället för att tvinga dem igenom fullständiga svenska utbildningar borde vi utveckla metoder för att värdera och komplettera kunskaperna till svensk kompetens. Detta kräver kompletteringsutbildningar vid våra högskolor och universitet.

För att invandrare skall kunna och önska anamma det svenska samhällets livsmönster krävs ofta att de inte behöver befara att mista den egna kulturidentiteten. Endast den som känner sig tryggt förankrad i den egna kulturen kan vara generös mot andra kulturyttringar och öppen för nya intryck.

Värdet av invandrarföreningar kan inte överskattas. Det är svårt och för somliga omöjligt att hålla kontakten med sitt ursprung levande om det inte finns en förening där man kan arbeta gemensamt och utveckla sina traditioner. Därför bör invandrarernas egna organisationer förstärkas och det kulturella utbudet för invandrare utökas.

I dag utgår föreningsstöd dels från invandrarverket till riksomfattande föreningar, dels från lokala myndigheter. Reglerna för vilka som kan erhålla bidrag från landsting och kommuner är emellertid mycket hårda, och det tas ofta ingen särskild hänsyn till de speciella förhållanden som gäller för invandrargrupper.

Så har man t. ex. krav på ett bestämt antal medlemmar i viss ålder inom ett

landsting för att bidrag skall utgå. I realiteten har en del livaktiga föreningar aldrig någon möjlighet att få bidrag därför att reglerna kräver fler ungdomar i vissa åldersgrupper som föreningsmedlemmar än vad hela invandrargruppen omfattar i landstingsområdet. En anpassning till de lokala förhållandena bör därför göras. Folkpartiet föreslår att invandrarverket får i uppdrag att sammanställa de regler som gäller lokalt och kartlägga föreningsverksamheten samt framlägga förslag till hur verket med statsmedel skall kunna bidra till ett rimligt föreningsstöd även till små aktiva föreningar utan riksomfattande organisationer. Ett kriterium för stöd kan t. ex. vara att en viss andel av gruppen kan registreras som medlemmar i föreningen.

En aktiv minoritetspolitik bör grundas på behovet av stöd, inte på regler som arbetats fram för svenska ungdomsföreningar eller liknande.

Betydelsen av information till majoritetsbefolkningen är stor. Diskrimineringsutredningens undersökningar visar dock att det som mest varaktigt ändrar människors attityder är vardagskontakter mellan svenskar och invandrare – i skolan, på jobbet och i bostadsområdet. Förutsättningen för att sådana kontakter över huvud taget skall kunna komma till stånd är att människor kan tala med varandra. Så kommer vi då tillbaka till vikten av att invandrare får god svenskundervisning.

Fru talman! Folkpartiet säger i sitt program att det i svåra tider är de svagaste grupperna i samhället som skall skyddas. Stora grupper av invandrarna hör dit. Genom att begrava den nästan färdiga SFI-propositionen har socialdemokraterna svikit också på det här området.

Anf. 64 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Fru talman! Migrationen eller folkomflyttningen i Europa, som under de senaste årtiondena har fått formen av en folkvandring, orsakas av den ojämna ekonomiska och industriella utvecklingen i den kapitalistiska världen. Världsekonomin kännetecknas av en global arbetsdelning mellan fattiga, exploaterade och råvarurika områden å ena sidan och rika, högindustrialiserade och exploaterade länder å den andra.

Denna strukturella obalans skapar migrationstryck. Människor söker sig från arbetslöshet och fattigdom till ekonomier i tillväxt eller söker asyl undan terror och förföljelser.

Bakgrunden är det utvecklingsskede då Nord- och Västeuropa fick ett ekonomiskt övertag i världsekonomin. Denna del av Europa utvecklades till ett kommersiellt och industriellt världsentrum, medan länderna i periferin tilldelades uppgifter som passade just detta centrum.

Detta förlopp av tillväxt och utarmning förklaras av att kapitalismens utveckling kännetecknas och främjas av produktionskrafternas rörlighet. Kapitalet rör sig mot områden där förutsättningarna för vinsten är bäst. Dessa områden utmärks av hög investeringstakt, snabb teknisk utveckling och hög vinstnivå. Till dessa områden dras följaktligen också arbetskraften och råvarorna. Den höga sysselsättningen höjer inkomsterna och efterfrågan hos befolkningen. Ännu fler investeringar kommer, osv. De ekonomiska aktiviteterna förstärker varandra inbördes, och området utvecklas till en

Torsdagen den
20 oktober 1983

Allmänpolitisk debatt

s. k. tillväxtpool. Denna blir ett ekonomiskt centrum, medan omgivningen förvandlas till en periferi, ett utkantsområde.

Det är alltså marknadskrafternas fria spel som leder till stora och växande obalanser mellan olika länder och regioner i Europa. Det är denna mekanism som ligger bakom den växande klyftan mellan dagens industri- och utvecklingsländer. Den tekniskt avancerade produktionen har koncentrerats till världsekonomin centra. Kapitalet, forskningen, de tekniska nydaningarna, planeringsbesluten och konsumtionen samlas där, medan periferin i motsvarande grad utarmas.

Arbetskraftsutvandringen minskar trycket av missnöje inom länder, eftersom de grupper, vilkas missnöje annars kunnat bli hotande, lämnar landet. Men därmed försvinner även grupper, vilkas kvalifikationer och kraft kunnat bidra till landets utveckling. Migrationen bidrar sålunda till att bevara och förstärka obalansen i den globala utvecklingen. Det är den mekanismen som skapar de stora arméerna av billig och rörlig arbetskraft, bestående av arbetare och proletariserade bönder. Dessa kallas gästarbetare eller invandrare, men det är de som städar, det är de som diskar, det är de som arbetar i gruvorna i Belgien, det är de som arbetar inom stålverken, vid löpande band, inom bilindustrin och verkstadsindustrin. Det är de som bor i olika getton. De drabbas särskilt hårt av det kapitalistiska samhällets orättvisor. De förnekas demokratiska medborgerliga rättigheter. De förnekas tillgång till sitt språk, sin kultur och sin historia. De förvägras rätten till en likvärdig utbildning. Arbetslösheten slår särskilt hårt mot invandrarungdom. Barnen slås ut redan i förskolan. De drabbas särskilt hårt av arbetslöshet, social otrygghet, utslagning och misär.

Men det är också så att den flernationella, mångmiljonhövdade armén, som har tillskapats av de fria marknadskrafternas profithunger, utgör en del av den europeiska arbetarklassen. Och när dessa människor inte kan påverka den politiska beslutsprocessen i de länder där de arbetar och bor, så är det arbetarklassen som blir proportionellt underrepresenterad i de europeiska parlamenten. När de inte heller kan delta i den fackliga verksamheten och i det politiska livet på grund av språksvårigheter, så är det arbetarklassen som håller på att passiviseras. Och när invandrarbarnen slås ut redan i förskolan, får en bristfällig utbildning och delvis dras in i drogmissbruk och kriminalitet, så är det arbetarklassens barn som drabbas.

Vpk understryker vikten av att hålla i minnet dessa orsakssammanhang och denna klassmässiga bakgrund. Riskerna är annars stora att invandrarproblemen blir feldefinierade.

Vänsterpartiet kommunisterna anser att invandrapolitiken i Sverige måste utgå från att det inte finns några motsättningar mellan de tre gruppstillhörigheter, eller grupplojaliteter, som dominerar invandrarnas identitet: nationell gruppstillhörighet, invandartillhörighet och klasstillhörighet. I stället råder mellan dessa tillhörigheter ett dialektiskt förhållande av ömsesidighet och påverkan. Det innebär att invandrarnas anpassning, välbefinnande och harmoniska utveckling enbart kan garanteras med en politik som utgår från de nu nämnda gruppstillhörigheterna och som syftar till

att verka för deras allsidiga utveckling.

Fru talman! Kulturen och de moralbegrepp, attityder och allmänt accepterade sanningar som innefattas i begreppet kulturellt arv och som kulturen vidareförmedlar utgör den grund som varje människa bygger och utvecklar sin personlighet och identitet på. Det handlar om individuell identitet, dvs. känslan av att jaget har ett visst värde, att man duger till något, och känslan av självrespekt och självförtroende. Men det handlar också om gruppidentitet, dvs. medvetenheten om att höra samman med andra människor – att se sina egna livserfarenheter inramade av och ingående i en kollektiv historia – och insikten om att mitt liv har sammanhang med sådant som har hänt före mitt liv, att jag är bärare av en grupps språk och kultur, att jag har kunskaper om gruppens villkor, att just de villkor som gäller för gruppen och som utgör ramarna för gruppens situation i samhället och för gruppens framtida utveckling också bestämmer mina personliga utvecklingsmöjligheter, eftersom jag är en del av gruppen.

På den medvetenheten grundar sig min självförtroende, känsla av egenvärde, lust att pröva egen förmåga som bärare av gruppens samlade kunskaper och erfarenheter för att föra vidare, utveckla och förbättra, styrkt av den samlade kraft som gruppen har. Medvetenheten består också av vetskapen om att en del av mina problem och svårigheter inte är personliga problem, utan härrör från de villkor som hela gruppen lever under.

Endast genom en utvecklad personlighet och ett självständigt tänkande blir det möjligt för invandraren – framför allt för invandrabarnet – att kritiskt granska, att utveckla, att helt eller delvis förkasta eller behålla och att konstruktivt påverka sitt eget kulturella arv. Bara under sådana förutsättningar blir det möjligt för invandrabarnen att kritiskt granska och sortera det svenska kulturella utbudet – annars blir invandrabarnen hänvisade till den kommersiella skräpkulturens perspektivlösa djungel.

Förutsättningen för invandrabarnen att skaffa sig en gruppidentitet som är sammansatt av både nationell identitet och klassidentitet är språket, dvs. modersmålet.

Att de borgerliga regeringarna inte har kunnat inse modersmålets betydelse för invandrabarnen, dess samband med gruppidentiteten och dess klassmässiga aspekter är i och för sig inte förvånande. Det är snarare en logisk följd av den ideologiska grundinställning som borgerligheten har och som återspeglas i den skolpolitik den allmänt bedriver. Det är en politik som syftar till att utplåna barnens gruppkänsla och klasstillhörighet, att omvandla barnen till enskilda individer utan samband med de reella klassförhållandena i dagens samhälle och att omvandla de klassrättvisor som återspeglas i barnens situation i skolan till individuella problem. Med andra ord: Borgerligheten slår vakt om de klassintressen den representerar.

Men det är förvånande att man nödgas konstatera att socialdemokraterna sluter upp bakom de borgerliga partiernas politik på detta område och därmed medverkar till den alarmerande situation som invandrabarnen befinner sig i i dag.

Fru talman! Den ekonomiska kris som drabbar hela den kapitalistiska

världen och som kännetecknas av massarbetslöshet, inflation och social utslagning håller på att fördjupas och förvärras. Den följs av en politisk kris, där politikerna i sin oförmåga att hitta lösningar inom ramarna för det ekonomiska systemet skapar missnöje, politikerförakt och passivitet. Därmed skapas också grogrund och gynnsamma förutsättningar för uppkomsten av missnöjesgrupper och fascistoida grupperingar och partier, som i den ekonomiska krisens spår breder ut sig runt om i Europa genom att bl. a. utnyttja och underblåsa fördomar som rasism och främlingshat.

Också i Sverige blir klimatet allt hårdare efter hand som arbetslösheten breder ut sig. Denna utveckling medför att invandrarna i Sverige bemöts med hårdnande attityder; det finns i dag klara tendenser till främlingsfientlighet och rasism i samhället.

Detta beror till en del på att den invandrade arbetskraften aktualiserar strukturella spänningar i det land den kommer till. Detta drabbar i första hand arbetare och lägre mellanskikt, som ibland drivs att åberopa sin medfödda nationella status. Även om invandrarernas ställning, inkomst och utbildning ofta är låg riktas denna avund mot dem. Från marginalen i utvandringsländerna hamnar de i marginalen i mottagarländerna. De är svagt integrerade i det nya samhället. Deras ekonomiska resurser kanske ökar, men de är yrkesmässigt och utbildningsmässigt utspärrade. Trots detta ökar spänningen inom den inhemska arbetskraften, som inte lyckas ta sig upp och just därför känner sig passerad och förbise glad. De infödda, som inte får del av den ökade sociala rörlighet som invandringen för med sig, uppfattar invandrarna som ett allvarligt hot. Dessutom ökar konkurrensen om arbetstillfällena ju mer den ekonomiska krisen breder ut sig. Desto mindre har man då råd med solidaritet, hänsyn och omtanke. Desto mer breder individualismen och de vassa armbågarnas mentalitet ut sig.

Vpk anser att den invandrarfientlighet och de rasistiska tendenser som gör sig gällande i dag utgör ett allvarligt hot mot invandrarna, men också och framför allt mot de värderingar som ligger till grund för och genomsyrar arbetarrörelsens utvecklingshistoria. Mot denna bakgrund anser vi att det är ytterst nödvändigt och brådskande att vidta konkreta åtgärder i kampen mot rasismen.

För det första krävs åtgärder som syftar till att förbättra invandrarernas sociala situation, främja invandrarernas sociala rörlighet och bryta de yrkes- och utbildningsspärrar som håller invandrarna kvar i de lägsta skikten i samhället. För det andra krävs åtgärder som syftar till att öka informationen till det svenska folket om invandringens historiska orsaker, effekter och klassmässiga aspekter. För det tredje fordras åtgärder som främjar allsidiga kontakter och ökar förståelse och tolerans mellan invandrare och svenskar, t. ex. projekt i form av politiska, sociala och kulturella samarrangemang.

Myndigheternas insatser för att informera svenska folket i syfte att bemöta de främlingsfientliga attityderna har begränsad räckvidd. De svenska folkrörelserna kan här komplettera myndigheternas information på ett utmärkt sätt. Så som biståndspolitikerna har kunnat förankras genom folkrörelsernas insatser, kan folkrörelserna gå ut genom sina organisationer för att

motverka fördomar och skapa vidgade kontakter mellan svenskar och invandrare. Detta gäller särskilt organisationer inom arbetarrörelsen med sin massförankring. Invandrarna, som till övervägande delen tillhör arbetarklassen, har gemensamma intressen med de svenska arbetarna och kan därför nås och påverkas lättare genom de egna organisationerna både på arbetsplatser och i bostadsområden. Därför delar vpk bedömningen att en ny anslagspost behövs för informationsinsatser genom folkrörelserna. Skolans roll i det sammanhanget är av avgörande betydelse. På samma sätt som skolan slår vakt om frihetens och demokratins grundläggande värderingar i sin verksamhet, på samma sätt bör den ta mer målmedveten och mer aktiv del i kampen mot rasism och invandrarfientlighet.

Fru talman! I den av riksdagen fastställda målsättningen för invandrapolitiken uppställs valfriheten som ett huvudmål vid sidan av jämlikhet och samverkan. Även om det ibland förekommer olika uppfattningar mellan de politiska partierna om hur dessa huvudmål kan tolkas, så råder det i alla fall total samstämmighet på en punkt, nämligen att om mycket litet eller ingenting görs för att ge dessa målsättningar ett konkret innehåll, så kommer de att förbli tomma fraser, avsedda att användas i högtidliga sammanhang.

Anf. 65 ANITA JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag tänker ta upp situationen i Stockholms län, min hembygd. I Stockholms stad och län bor 1,6 miljoner människor, i mitt län 1 miljon. Många är inflyttade från andra län i Sverige, många från andra länder.

Vårt län präglas av särskilt stora klyftor, och skillnaderna i arbetslivet är stora. Industridöden har gått snabbare i Stockholms län än i resten av landet.

Regionen domineras av tjänstesektorn och servicejobb, som är ca 80 % av vår sysselsättning

I vårt län finns också en glesbygd, där det i Norrtälje bor lika många glesbygdsbor som i Jämtland.

Arbetsmarknaden är mycket hårdare uppdelad här än på andra håll i landet.

I Stockholms län finns fler arbetslösa än i Norrbotten: 19 450 personer i september mot drygt 12 000 i Norrbotten.

Fru talman! Här finns också en högre andel än i övriga delar av landet av invandrare, vilka har en mycket svag ställning på arbetsmarknaden. De har jobben med de sämsta arbetsförhållandena och lönerna.

Den sociala utslagningen är särskilt stor i vårt län.

Låt mig ta en kommun som exempel. Botkyrka har 24 % utländska medborgare, men i arbetslöshetsstatistiken utgör de 52 % av kvarstående arbetslösa för omedelbar placering.

Låt mig uttrycka min glädje över att invandrarministern arbetar med en proposition som kommer att innebära att fler kommuner tar sitt ansvar för flyktingarna. Det kan inte vara rimligt att en enda kommun har 100 nationaliteter med 56 olika hemspråk. Detta ställer naturligtvis stora krav på alla som arbetar inom skolan, socialvården, arbetsförmedlingen osv.

Av den totala invandringen har Stockholms län tidigare fått 30 %. Under

de senaste åren har vår andel ökat till 40 %.

År 1968 hade vi 6,6 % utländska medborgare, 1981 var andelen 10 %, då hela riket i genomsnitt hade 5 %. Alltså har vårt län tagit emot en större andel invandrare än det övriga landet.

Detta medför att det blir svårt att på ett bra sätt ta hand om våra invandrare, ordna bostäder, svenskundervisning, social service och inte minst att skaffa arbetstillfällen. I dag har vi drygt 4 000 personer arbetslösa bland våra invandrare.

Fru talman! Jag tror att det kommer att bli nödvändigt med särskild uppmärksamhet och speciella åtgärder för att främja sysselsättningen bland våra invandrare. Ett bra exempel är vad Statsföretag gjort i Botkyrka, där det ordnat 60 platser för våra invandrare.

Vid ett besök i Fittja bostadsområde i augusti förvånades en grupp invandrare från vårt grannland Finland över att se fem svenskar på en enda gång. Det är kanske något att fundera över.

Vår region är mycket ojämlig. I Danderyd tänker den moderata ledningen sänka skatten med 30 öre. Varför skall vi dela med oss? I Botkyrka betalar man 6 kr. mer i skatt än i Danderyd, i Sigtuna ännu mer.

Skattesänkningen i Danderyd visar att regional skatteutjämning både är nödvändig och måste byggas ut.

Visst går det att sänka skatten, om man inte ställer upp och bygger bostäder för ungdomar, om man inte bygger ut barnomsorgen, inte tar ansvar för invandringen utan satsar på att privatisera fritiden och inte tar ansvar för arbetslösheten. "Märkligt att de sänker skatten när de inte ordnat ordentliga pensionärslägenheter." Det är en röst från Danderyd.

Med moderat politik får vi några "fina" och några "dåliga" kommuner. Det visar tydligt politiken i vår region.

Låt mig beröra ungdomsarbetslösheten. Jag har tidigare vid flera tillfällen i kammaren berört frågan om ungdomar i storstaden. De far mer illa t. ex. här i Stockholm än i övriga delar av landet. Vi har i dag nästan 8 000 ungdomar under 25 år arbetslösa. Vi har 930 16-17-åringar och 3 000 18-19-åringar. Vi måste ställa oss frågan: Vad händer med dina och mina barn? Det är inte någon uppbyggande syn att passera Sergels torg eller Malmkillnadsgatan, där många av våra utslagna ungdomar finns.

Därför är regeringens förslag, att alla ungdomar skall ha någon form av sysselsättning, ett steg i rätt riktning. Men det fordras att alla ställer upp, även privata företag. Det måste bli slut på övertidsarbete, när det är så många som behöver sysselsättning.

Jag tycker också att det måste till rättvisare fördelning av AMU-utbildningen och personaltätheten på arbetsförmedlingarna. Det är en väsentlig skillnad om en kommun har några få invandrare med få språkgrupper eller om man har hundratals som i Botkyrka och Sigtuna. Det är bra att vår regering kommer att se över alla de regler som finns för statsbidrag av olika slag, så att kommunerna kan få ett större spelrum när det gäller sysselsättningen.

Framtiden oroar oss även när det gäller kvinnornas sysselsättning. Vi har

drygt 9 000 arbetslösa kvinnor. Det är främst inom traditionella kvinnoyrken som rationaliseringarna kommer snabbt. Datoriseringen på handels- och kontorssidan samt det faktum att expansionen inom den offentliga sektorn stoppats har betytt mycket. Här råder också en stor regional skillnad. Vi har en mycket hög arbetslöshet bland kvinnorna i Norrtälje, och invandrarkvinnornas situation är svår i hela vårt län.

Fru talman! Det är mycket bra att vi fått 1 milj. kr. till industriutvecklingen. Vi måste dels utveckla och bygga ut industrin i vår region, dels ändra attityderna till industriarbetet. Men vi måste också se till att stödja kvinnorna på arbetsplatserna inför den förändring som nu sker inom industrin. Därför är det bra att regeringen satsar 10 milj. kr. på riktade insatser för oss kvinnor. Stockholms län kommer att använda sin andel av denna satsning på att erbjuda kvinnor datautbildning på industriarbetsplatserna i länet, men också till att påverka flickornas framtida yrkesval genom att intressera flickor för teknik i samarbete med Tekniska högskolan, industrin och högstadieskolor i Stockholmsområdet.

Fru talman! Det känns bra att ha en regering som satsar så mycket på sysselsättningen, vilket naturligtvis kommer att gynna ungdomarna, kvinnorna och invandrarna i Stockholms län.

Anf. 66 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Flyktingproblemen ute i världen är enorma. Antalet flyktingar – om man använder en generös definition – uppgår till närmare 20 miljoner. I denna uppskattning ingår inte det stora antal människor som betecknar sig som flyktingar i eget land, dvs. de som tvingats att fly från sin hemtrakt till en annan del av det egna landet. Deras antal uppgår till över 7 miljoner. Merparten finns i Mellanöstern, södra Afrika, Etiopien och Centralamerika.

Det är krig och väpnade konflikter, förtryck och terror, konfrontations- och våldspolitik, svält och fattigdom som är huvudorsakerna till flyktingströmmarna.

De grundläggande principerna för flyktingpolitiken innebär att den skall inriktas främst på att Sverige genom att delta i och bidra till internationellt arbete söker motverka och förebygga att flyktingproblem uppkommer och, när de uppkommer, i första hand ger bistånd till insatser för att flyktingarna skall kunna få skydd och omhändertagande i den del av världen som ligger inom den egna språk- och kulturkretsen. Först i andra hand bör överföring till Sverige komma i fråga och då inriktas på flyktingar som är i akut behov av räddning.

De främsta medlen för att förebygga flyktingproblemen är att på allt sätt verka för fred och avspänning och bekämpa avskräcknings-, våld- och konfrontationspolitiken på den internationella arenan. Det är i hägnat av denna vålds- och konfrontationspolitik som militarism och militärkupper har en gynnsam grogrund.

Fru talman! Jag vill här göra en utvikning som gäller den i dag mycket viktiga fredsfrågan. Ju större respekten är för de demokratiska fri- och rättigheterna, desto mer kan människorna kämpa för fred och försoning. Det

behövs ett fruktbart växelspel i arbetet för fred och mänskliga rättigheter.

Men till syvende og sidst är det i kärnvapenåldern som Tage Danielsson skrev sin välkända dikt med råd till ett nyfött barn angående i vilken ordning det bör skaffa sig sina övertygelser:

Freden kommer först.

Gör den *inte* det, min vän
kommer inget efter den.

Det finns nu ingen uppgift som är viktigare än att stoppa utplaceringen av kärnvapenmissiler i Europa och att inleda avvecklingen och nedskrotningen av dem. NATO:s s. k. dubbelbeslut att placera ut 572 kryssningsrobotar och Pershing II vid slutet av detta år får inte verkställas. Det kommer endast att leda till en upptrappad kärnvapenkapprustning. Det är en farlig villfarelse att tro att Sovjetunionen kommer att göra eftergifter efter en sådan utplacering av amerikanska kärnvapenmissiler i Europa.

Ett annat sätt att förebygga flyktingströmmar är ett förstärkt u-landsbistånd till de fattiga länderna. Om Sverige uppger enprocentsmålet för sitt u-landsbistånd skulle detta bli ett farligt prejudikat för många andra länder. Ett aktivt stöd till dem som kämpar för demokrati och mänskliga rättigheter är också en betydelsefull förebyggande uppgift när det gäller att beivra flyktingskap och förföljelse.

Den viktigaste och mest omfattande flyktinghjälpen sker inom ramen för biståndspolitiken. Huvuddelarna utgörs av anslagen till FN:s flyktingkommisarie och FN:s hjälpprogram för Palestinaflyktingar, av bilateralt utvecklingssamarbete inom ramen för hjälpprogrammen Humanitärt bistånd i Latinamerika och Humanitärt bistånd i Södra Afrika samt av bidrag från katastrofanslaget i akuta situationer. Sammanlagt beräknas ca 450 milj. kr. ha använts för olika flyktingändamål.

Det är svårt att få någon uppfattning om hur många flyktingar som fått del av den svenska flyktinghjälpen inom biståndspolitikens ram. Det finns ingen samlad redovisning av den flyktinghjälp som utgår för biståndspolitiken och den som hör hemma inom invandringspolitiken. Inte heller redovisas någon avvägning mellan flyktinghjälp i olika former eller hur den skall kanaliseras. Dessa kritiska synpunkter kommer från invandrarpolitiska kommittén, IPOK, och är väl värda att beaktas. Det behövs inte bara en sammanhållen offentlig redovisning av alla former av flyktinghjälp utan också en översyn av den svenska hjälpen inom biståndspolitikens ram.

Då det gäller vår egen mottagning av flyktingar är det angeläget att understryka att vi inte bara för flyktingarnas skull, för deras sociala anpassning i vårt land, utan även ur besparingssynpunkt koncentrerar våra mottagningsresurser där vi bäst kan utnyttja den bas som vi byggt upp. Jag tänker särskilt på betydelsen av att vi även i fortsättningen prioriterar flyktingar från Latinamerika. Det är glädjande att vår mottagning av flyktingar nu utvidgats, så att även flyktingar från Centralamerika välkomnas inom ramen för flyktingkvoten. Detta är av betydelse även då det gäller att skapa en mer utvecklad internationell ansvarsfördelning.

Tyvärr är det så att en del länder av politiska skäl prioriterar flyktingar från

vissa länder och människor vilkas politiska åsikter man sympatiserar med, men vägrar att ta emot flyktingar från andra håll. Detta har lett till att vår prioritering av Latinamerikanska flyktingar fått en betydelse när det gäller den internationella balansen, och det är angeläget att vi fortsätter på den vägen så länge det finns länder som är mycket restriktiva när det gäller mottagning av flyktingar från denna del av världen.

Den svenska flyktingkvoten har under en följd av år uppgått till 1 250 personer per år räknat. Till detta har kommit några hundratal anknätningsfall där anhöriga redan fått sin fristad i vårt land.

Det är viktigt att inte bara slå vakt om denna flyktingkvot utan även att framdeles tillvarata alla möjligheter att successivt utöka den. Det bör finnas möjligheter att nu och framdeles göra besparingar på andra områden inom ramen för flykting- och invandringspolitiken. IPOK har i sitt senaste betänkande givit exempel på hur besparingar kan göras. Det är emellertid viktigt att besparingar inom detta svåra område också får tillgodogöras inom ramen för flykting- och invandringspolitiken.

För att flyktingpolitiken med rätta skall kunna beskrivas som generös måste den präglas av en politisk vilja att skapa ökade resurser för hela denna politik. Den försämring som inträtt beträffande samhällsekonomi och sysselsättning får inte leda till att den grundläggande solidaritetstanken överges. Det gäller att visa generositet mot dem som åberopar flyktingstatus, flyktingliknande eller andra politiska eller humanitära skäl. Detsamma gäller också då det är fråga om att ta ställning till flyktingkvoter och flyktinghjälp inom ramen för biståndspolitik. Sverige måste – som IPOK framhållit – också i fortsättningen vara generöst i en internationell jämförelse.

Det råder fortfarande i huvudsak politisk enighet om vår flykting- och invandringspolitik. Dissonanserna kommer från moderata samlingspartiet, som vill upphäva 6 § i utlänningslagen. Den ger skydd åt människor som kommer hit av flyktingliknande skäl. Ett upphävande skulle innebära en försvagning av vår flyktingpolitik.

Moderaternas avvikelse kommer också till uttryck när det gäller flyktingkvoten, som de vill begränsa till närbelägna länder, vilket skulle innebära en ny politik i fråga om vår syn på de latinamerikanska flyktingarna. Det är inte heller någon tillfällighet att moderaterna beträffande anslagskraven från invandrarverket gjort en reservation, som har en långt gående verkan när det gäller att minska resurserna för invandrarverket. Minskade resurser för invandrarverket, främst i fråga om tillståndsgivningen, skulle få allvarliga konsekvenser för verkets arbetsmöjligheter. Det skulle dessutom vara en kortsynt politik.

En av de angelägnaste uppgifterna för verket är att korta väntetiderna i tillståndsärenden. De är inhumana för de berörda människorna och kostsamma för samhället. En aktuell beräkning ger vid handen att socialhjälpkostnaderna för väntande under 1982 uppgick till omkring 100 milj. kr. Storleken av beloppet understryker, som SIV framhåller, också de besparingsmöjligheter som erbjuds genom åtgärder för att korta väntetiderna, bl. a. förstärk-

ning av polisens och SIV:s administrativa resurser för handläggning av tillståndsärenden.

Anf. 67 PER PETERSSON (m):

Fru talman! Sveriges totalförvarsplanering styrs genom femåriga försvarsbeslut. Efter ingående utredningar fattade riksdagen ett sådant beslut våren 1982.

När socialdemokraterna kom till regeringskansliet hösten 1982 var en av deras första åtgärder att minska anslagen till försvaret. I praktiken har socialdemokraterna genom en rad beslut, som minskat försvarsmedlens köpkraft, upphävt 1982 års femåriga försvarsbeslut. Detta är mycket allvarligt för tilltron till svensk säkerhets- och neutralitetspolitik.

De fyra stora demokratiska partierna har under lång tid varit överens om att femåriga försvarsramar ger bästa effekt av försvarets pengar. Planeringsperioderna med fastlagda anslag under fem år gör att försvarets utveckling kan ske med beaktande av förändringar i materielbehov och utbildning samtidigt som försvarets krigsavhållande förmåga blir den bästa.

Redan nu, när ett år har gått av den femåriga beslutsperioden, har den socialdemokratiska regeringen rivit sönder planeringen för försvaret. Lägre anslag, devalvering med bristfällig kompensation, valutaförändringar och hot om ett indextak på 4 % ställer försvarets olika grenar utan möjlighet att fullfölja 1982 års riksdagsbeslut. Detta kan inga kända socialistiska paroller förhindra. Utan tillräckliga anslag uttunnas försvarsförmågan.

Tyvärr var det endast vi moderater som vid 1983 års vårriksdag höll fast vid det femåriga beslut som riksdagen tog 1982. Socialdemokraterna och folkpartiet röstade för en minskning med hundratals miljoner per år, och centerpartiet föreslog på mycket lösa boliner en anslagsnivå som låg ungefär mitt emellan 1982 års försvarsbeslut och den socialdemokratiska regeringens förslag, och detta i ett läge när praktiskt taget alla var överens om att Sveriges säkerhetspolitiska läge gradvis försämrats under senare år och att detta ställer ökade krav på vårt totalförvar.

Den stora utbyggnaden av militära anläggningar på Kolahalvön har medfört ett påtagligt ökat intresse för den norra delen av Norden. Lagring av materiel har efter norska önskemål beslutats för icke norska NATO-förband i Norge. Östersjön har stor strategisk betydelse, bl. a. som basområde för de sovjetiska sjöstridskrafterna. Östersjöns betydelse som övningsområde för Warszawapaktens marin och flyg har ökat.

Norge och Danmark har fått ökad vikt för bl. a. NATO:s taktiska flygstridskrafter med tilltagande betydelse för operationer inom såväl norra Skandinavien som Östersjöutloppen.

Införandet av nya vapensystem, som t. ex. kryssningsrobotar, medför ökad risk för att det nordiska området kommer att beröras i händelse av en konflikt mellan maktblocken.

Dessa exempel visar den ökande militärpolitiska betydelse som supermakterna tillmäter det nordiska området. För oss svenskar är ett särskilt oroande tecken på denna utveckling de omfattande och mot känsliga kustavsnitt

riktade ubåtskränkningar av svenskt territorium som ägt rum under senare tid.

Fru talman! Förhållandet mellan maktblocken i Europa är alltfjämt av avgörande betydelse för vår säkerhetspolitik. Motsättningar mellan supermakterna utgör ett latent hot mot freden. Supermakternas inblandning i lokala konflikter i olika delar av världen skapar risker för spridning av konflikter också till Europa.

Militära framstötter som syftar till att nå kontroll över för supermakterna viktiga områden kring och på norra Skandinavien och kring Öresund kan komma att ske även innan krig har utbrutit i centrala delar av Europa.

Respekten för Sveriges integritet i såväl fred som under neutralitet måste grundläggas redan i fredstid genom att det militära försvaret har resurser att upptäcka och avvisa kränkningar. I nuläget är det kränkningar av ubåtar som påkallar den kraftigaste förbättringen. Men kommande år kan luftförsvaret och gränsskyddet också "testas" av främmande makt.

Sveriges läge gör att vi måste ha ett bra luftförsvaret. Det är därför illavarslande med den minskning av flygstridskrafterna som bedöms måste ske om det reella innehållet i 1982 års försvarsbeslut överges.

Det är lättsinnigt att bortse från riskerna för att det redan vid inledningen av ett stormaktskrig i Europa kan bli en kamp om strategiska positioner i och kring Skandinavien och att det då kan framstå som lockande att utnyttja svensk mark, svensk skärgård och svenskt luftrum. Frestelsen blir starkare ju svagare det svenska militära försvaret är.

Försvaret är nu i en besvärlig ekonomisk kris. Den är i allt väsentligt ett resultat av den socialdemokratiska regeringens politik. Sänkta försvarsanslag, momshöjning, devalvering och hot om ett indextak om 4 % slår hårt på vårt försvars framtida styrka. Det finns inga säkerhetspolitiska motiv till att vi dramatiskt skulle sänka våra försvarsambitioner i förhållande till vad vi samfällt i försvarsutskottet bedömde som nödvändigt förra året.

Det är regeringen som bär ansvaret för säkerhetspolitiken. Men det är också angeläget med ett brett politiskt samförstånd om det försvar vårt land behöver. Det politiska läget växlar. Ingen kan med säkerhet säga vem som har regeringsansvaret i Sverige om två år.

Enligt min mening krävs det åtgärder på grund av försvarets starkt försämrade köpkraft. Om inte regeringen snabbt ger förslag därom bör en snabbutredning ske med medverkan av de partier som ingår i försvarsutskottet.

Den minskade köpkraften i förhållande till 1982 års beslut medför att angelägen försvarsmateriel inte kan anskaffas. Även det militära byggandet måste minska. Detta sammantaget beräknas minska antalet årsanställda inom industri och byggande med 4 000. I nuvarande arbetslöshetstid måste många av dessa ges annan sysselsättning eller understöd av staten. Även detta talar för att anslagen höjs så att de motsvarar innehållet i 1982 års försvarsbeslut.

Fru talman! Försvarets anslag har under en följd av år minskat såväl i förhållande till penningvärdets utveckling som i förhållande till statens

Torsdagen den
20 oktober 1983

*Allmänpolitisk de-
batt*

utgifter. Det är för landet angeläget att fullfölja de ambitioner som fanns i 1982 års försvarsbeslut och i ubåtsskyddskommissionens rapport.

Försvarets främsta uppgift är att trygga vårt lands frihet och fred. Det är de säkerhetspolitiska kraven som skall ge bakgrund till försvarsanslagen. Misskötta statsfinanser får aldrig leda till ett risktagande för Sveriges framtida frihet och fred.

Försvars- och säkerhetspolitiken kräver fasthet och konsekvens. Den får aldrig bli ett slagträ i inrikes taktikspel. Den måste föras med sådan klarhet och fasthet att omvärlden inser vår vilja och vår förmåga att slå vakt om Sveriges oberoende och vårt folks frihet.

Anf. 68 KERSTIN EKMAN (fp):

Fru talman! I de allra flesta avscenden fanns det en stor samstämmighet mellan de politiska partierna i 1978 års försvarskommitté. Särskilt värdefullt var att kommittén var helt enig i fråga om de säkerhetspolitiska övervägandena. När försvarsbesluten sedan togs i kammaren kvarstod den enigheten. Försvarsbeslutet underströk också vikten av långsiktig planering. Det här är naturligtvis viktigt att komma ihåg då man diskuterar försvarspolitik.

Försvaret har kanske mer än någon annan del av vår statsförvaltning en planering som ligger långt fram i tiden. Genom detta kan man rationellt utnyttja de anslagna medlen.

På grund av den ekonomiska utvecklingen har nu försvarsbeslutet ifrågasatts. En del av de markeringar och ställningstaganden som gjordes sägs ej kunna uppfyllas.

En del av den urholkning av försvarets köpkraft som det talas om är en följd av att riksdagen i våras fastställde en något lägre ram för militärt försvar.

Folkpartiet godtog den gången den något lägre ram som beslutet innebar. Vi hade dock en mycket klar markering och ett klart ställningstagande i fråga om hur förändringarna skulle genomföras.

Vi sade den gången att minskningarna skulle tas ut i form av minskat byggande, hårdare rationaliseringar och andra besparingar i fredsorganisationen. Vi ville däremot upprätthålla effektiviteten i krigsorganisationen.

Vi måste spara i Sverige. Det finns samtidigt mycket starka skäl för att hålla uppe Sveriges försvar och dess förmåga att möta kränkningar och anfall. Den enighet som råder vad gäller målet för vår säkerhetspolitik ger inte utrymme för någon försvagning av vår krigsorganisation.

Som det ser ut nu, tycks risken vara överhängande att den försämrade försvarsekonomin till stor del drabbar materielen. Detta får inte ske. Vi måste spara på ett sådant sätt att det inte drabbar krigsorganisationen. Det är bara att beklaga att en del av de besparingar som fördes fram av den s. k. dödspatrullen ej blev genomförda. Även om det blir kännbart för kommuner och landsting, län och först och främst enskilda människor, måste man troligen återigen diskutera förändringar och eventuella nedläggningar av förband. Om man gör det i samarbete med personalen, och det står helt klart att de besparingar som genomförs stärker krigsorganisationen, tror jag att

man får en mycket större förståelse bland försvarets anställda för de här förändringarna.

Vi har också från folkpartiet pekat på möjligheterna att differentiera normerna för kasernutrymme med hänsyn till hur stor del av fredsförbandets värnpliktiga som bor i kasern. Även andra normer i fråga om fredsförbandens byggnader bör kunna differentieras. Detta blir särskilt aktuellt om man gör förflyttningar och sammanslår olika förband. Vid en yttlig betraktelse kan detta verka som marginella beparingar, men det är det inte.

Vi förde också från folkpartiet fram förslag om direktrekrytering till civilförsvaret. Vi talade om ungefär 2 000 värnpliktiga som ett möjligt antal. Vi anser att man skulle vinna två saker genom en sådan direktrekrytering: Civilförsvaret skulle få en välbehövlig förnygring, och utbildningskostnaderna skulle bli lägre – det räcker nämligen med en utbildning som är avsevärt mycket kortare för tjänstgöring inom civilförsvaret än inom försvaret. Vi skulle också leva upp till de stolta ord vi använder, när vi talar om totalförsvaret som en enhet.

Nu finns det också än kraftigare skäl att granska vårt förslag än det fanns i våras. Försvarsekonomi är långt mer ansträngd än vad man beräknade när försvarsbeslutet fattades.

Det överskott av värnpliktiga som vi visste skulle komma under 1980-talet blir större än vad man angav i försvarsbeslutet. De årskullar man nu efter nya beräkningar anger som troliga kommer att kosta mycket pengar för försvaret. Genom att ta upp folkpartiets förslag om direktrekrytering till civilförsvaret kan man reducera de extrakostnader som blir fallet. Vi får också en början på det som med all sannolikhet måste bli lösningen på sikt, nämligen en övergång till totalförsvarsplikt. Denna folkpartiets tanke om att hela svenska folket skall engageras inom alla delar av vårt totalförsvar måste tas till vara.

De beräkningar som nu visar att försvarets ekonomi är långt sämre än vad man förutsåg måste naturligtvis ge anledning till åtgärder. Till den del som försämringen beror på ramminskning, och därför är medveten, bör den mötas med ökade rationaliseringar. Vi har också andra beslutade förändringar som skall genomföras.

I den mån försämringarna beror på tre faktorer, nämligen devalveringen, den höga dollarkursen och momshöjningen, måste andra åtgärder övervägas. Man kan inte förneka att devalveringen och den höjda dollarkursen inneburit en kraftig fördyring.

Man måste då diskutera akuta insatser. Man får dock inte ta den höga dollarkursen som intäkt för all framtid. Det är inte sannolikt att den kommer att vara för evigt bestående.

Vi får naturligtvis möjlighet att vidare diskutera hur vi skall avhjälpa de brister som finns och hotet mot att redan beslutad upprustning ej kommer till stånd. Jag vill bara framhäva de brister vi har vad gäller övervakning av havsytan och lufterummet på låg höjd. Denna övervakning har stor betydelse både för vår insatsberedskap och för befolkningskyddet.

De diskussioner som också förs om att ta bort ytterligare tre Draken-

divisioner är utomordentligt allvarliga. Ett sådant beslut skulle inte bara innebära att vår jaktkapacitet reduceras med en tredjedel i förhållande till försvarsbeslutet. Vi skulle också få en dramatisk minskning av försvarsför-
mågan i södra Sverige.

När de gäller ubåtskyddet bör vi få en välbehövlig ambitionshöjning i förhållande till försvarsbeslutet genom det extra tillskott på 280 miljoner som blev följden av överenskommelsen mellan regeringen och mittenpartierna i våras.

Herr talman! Detta för mig tillbaka till den enighet som fanns om målet för vår säkerhetspolitik. 1978 års försvarskommitté uttalade i det betänkande man framlade 1979 att "vårt militära försvar bör ha en sådan styrka och uthållighet att de krigförande parterna avhålls från att dra in Sverige i striden om kontrollen över det nämnda området".

Man uttalade senare i det betänkande som fick namnet Totalförsvaret och säkerhetspolitiken, som kom 1981, att försvaret borde kunna verka i olika militärpolitiska lägen. Man sade där att "därvid bör eftersträvas förmåga till tidig närvaro och snabb styrketillväxt i områden som kan bli särskilt betydelsefulla för en eventuell angripare, dvs. områdena kring Nordkalotten och Östersjöutloppen".

Det är mot den bakgrunden som de funderingar som framkommer på marinstaben om indragningar på västkusten framstår som mycket förvånande. Möjligheterna att försvara vår västkust och ha en marin närvaro i Västerhavet måste ligga till grund för planeringen. Efter de neddragningar som redan har skett inom fredsorganisationen på västkusten är det nu krigsorganisationen det gäller. Det är möjligheten till tidig närvaro, det är möjlighet till snabb mobilisering, det är möjlighet att försvara landet mot överraskande angrepp.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 69 SIRI HÄGGMARK (m):

Herr talman! I en tid av tilltagande spänning mellan supermakterna och där det nordiska området alltmer kommit i blickpunkten står vårt svenska försvar i sin besvärligaste likviditetssituation sedan lång tid. Larmrapporterna duggar också tätt. ÖB har uttalat att om den nuvarande utvecklingen fortsätter står försvaret inför dramatiska förändringar.

Försvaret har fått genomgå hårda prövningar under en följd av år.

Statsutgifterna för försvaret har nära nog halverats under en tioårsperiod. Redan 1982 års försvarsbeslut innebar en sänkning av ramarna, och nu i våras beslöt riksdagsmajoriteten om en ytterligare sänkning.

Räknar vi så in effekterna av devalveringen, momshöjningen och den höjda dollarkursen, har anslaget urholkats med en och en halv miljard kronor på bara ett år. Likväl påstår regeringen att innehållet i 1982 års försvarsbeslut skall fullföljas, visserligen med ett litet tillägg: "med den inriktning som angavs i årets budgetförslag". Inga tillägg i världen kan dock

undanta regering och riksdag från sitt ansvar för vårt försvar. Skall innehållet i 1982 års beslut gälla, måste försvaret tilldelas mera pengar – åtminstone måste vi återställa värdesäkringen. Går det att bevilja 1,2 miljarder kronor i form av skatterabatt för fackföreningsavgifterna, för att infria ett löfte till I.O. bör det även gå att tilldela försvaret de medel som behövs.

Jag är övertygad om att skattebetalarna skulle vara bättre motiverade för det senare alternativet, om de hade haft en chans att välja.

Moderata samlingspartiet fortsätter att föreslå besparingar inom alla områden, men vi har undantagit försvaret. Vi anser att vi inte kan nedrusta ytterligare, om vi vill ha ett försvar värt namnet. Jag vet att en majoritet av svenska folket delar denna uppfattning. Försvarsviljan är stark.

Herr talman! Jag är förvisso ingen försvarsexpert, men jag kan höra och se. När man då hör och ser att vårt försvar på västkusten nära nog skall försvinna, blir man minst sagt upprörd. Skall man tro på tidningsuppgifter så återstår nu "rena slakten på västkustförsvaret".

Militärkommando Väst/KA 4, som alltsedan tillkomsten i januari 1981 har ägnat mycket tid åt att åstadkomma indragningar och rationaliseringar, skall enligt uppgift nära nog försvinna.

Om planerna fullföljs ligger rikets andra stad, Göteborg, vår största och viktigaste importhamn, öppen för inkräktare, likaså vår 35 mil långa kust med viktiga hamnar och skyddsområden. Detta kan inte vara möjligt! Västkustområdet utgör ju en viktig del av Östersjöutloppen. Vad händer om de är stängda och västkustområdet måste förstärkas med sjöstridskrafter? Visst måste även försvaret undersöka möjligheter till rationalisering, men det måste finnas resurser för insatsberedskap och skydd av mobilisering på västkusten.

Vi får nu hoppas att "Konsekvensutredningen", som skall granska "konsekvenserna" av de föreslagna indragningarna, kan lämna ett bra förslag till ÖB den 1 november.

Regering och riksdag står nu inför ett viktigt vägval. Vilket försvar skall vi ha? Är vi beredda att ge mera pengar? Vi moderater är det.

Anf. 70 ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Bostadspolitikerna befinner sig i dag i en djup kris. Runt om i landet står lägenheter och småhus outnyttjade samtidigt som det finns en viss efterfrågan på bostäder. Boendekostnaden upplevs av allt flera som mycket betungande, trots att staten i dag står för 75 % av den verkliga kapitalkostnaden. Vi har moderna bostäder som ingen efterfrågar, därför att fel bostäder har byggts. Denna situation har uppkommit genom att bostadsproduktionen under årtionden har styrts av politiska beslut på olika nivåer.

Regering, riksdag, departement, bostadsstyrelse, planverk, länsbostadsnämnder, kommunstyrelser, byggnadsnämnder m. fl. har beslutat var, hur och i vilka bostäder som svenskarna skall bo. På så sätt har marknadskrafterna helt satts ur spel. Ingen har frågat vad konsumenterna önskar. Detta gäller såväl upplåtelseformer som hustyper, standard, bostadsmiljö, lägenhetstyper och storlekar. I ett bristläge finns naturligtvis avsättning även för en på

politiskt konstlad väg producerad vara. På en balanserad marknad blir situationen helt förändrad. Människornas önskingar och efterfrågan kommer fram. Man tar inte första bästa anvisade lägenhet. Man får möjlighet att välja. Det är detta vi i dag upplever. Bristfälliga bostadsmiljöer överges. Marknaden börjar så smått att fungera.

Men fortfarande saknar människorna full valfrihet på många områden. Sverige har den största andelen hyreslägenheter i världen. Detta är inte ett resultat av människornas önskan utan en följd av politiska beslut. Detta betyder i sin tur att hundratusentals svenskar ej har möjlighet att skaffa sig en bostadsrätt eller en ägd bostad, för huvudparten av lägenheterna är hyresobjekt. Att erbjuda hyresgäster att köpa det hus de bebor borde vara en första åtgärd i ett valfrihetens samhälle. Detta skall naturligtvis gälla alla hyresgäster. Att som socialdemokraterna gjort undanta allmännyttans hus är en omyndigförklaring av de miljoner människor som bebor dessa fastigheter. På samma sätt är det en omyndigförklaring att inte tillåta ägarlägenheter i flerbostadshus.

Vi moderater har länge arbetat för och krävt att riksdagen antar en lag som möjliggör ett direktäggande av lägenheter. Fördelarna med ett sådant system är så uppenbara att motståndarna helt saknar bärande argument emot en sådan reform. Det man äger vårdar man och bevarar. Genom egna insatser kan man hålla kostnaderna för reparationer och underhåll nere. Genom besparingar och noggrann omvårdnad går det att kraftigt sänka driftkostnaderna i bostaden. Men de flesta av dessa åtgärder förutsätter att den som bebor huset eller lägenheten samtidigt är ägare. Dessutom finns det ett egenvärde i ägandet. Ägandet ger trygghet och tillfredsställelse, och det gör människorna lyckligare.

På något vis känns det absurt att behöva argumentera i Sveriges riksdag 1983 för den enskildes äganderätt. Denna borde vara så självklar för alla partier och ledamöter av denna kammare att sådan debatt kunde undvaras. Men så är det nu inte. Socialdemokrater och kommunister naggat ständigt äganderätten i kanten, och på bostadsområdet är detta mera accentuerat än eljest. Statligt, kommunalt och kollektivt ägande i övrigt ges alla chanser och favörer. Om alla de skattepengar som utbetalats till dessa bostäder och boendemiljöer i stället satsats på att möjliggöra för vanliga människor att köpa sitt hus eller sin lägenhet, skulle vi i dag ha haft en fungerande bostadsmarknad, där alla människor hade haft en bostad efter sitt behov och önskemål. Nu är det inte för sent att rätta till misstagen. Vi moderater har visat på vägar till att svenskarna skall kunna bli ett bostadsägande folk.

Låt alla som så vill köpa sitt hus eller sin lägenhet. Låt människorna avgöra om de önskar ägarlägenhet eller bostadsrätt. Kvar blir då en mindre andel hyresrätter för dem som föredrar denna boendeform. För att förverkliga bostadsköpet skall befintliga statliga lån överlåtas på de nya ägarna. Behövs ytterligare hjälp kan detta ske genom kommunal borgen. En kraftig stimulans för bostadssparandet bör införas. Kostnaderna för såväl det allmänna som de enskilda kommer att bli mindre.

I nyproduktionen samt i ombyggnadsfallen kan en rejäl prispress åstad-

kommas genom borttagandet av en mängd normer, bestämmelser och anvisningar som i dag kraftigt fördyrar byggandet. Besparingar för både staten och enskilda kan bevisligen göras.

Herr talman! Behovet av att spara i det allmännas utgifter är utomordentligt stort. Detta gäller inte minst bostadssektorn. Vi moderater har visat på möjligheter till stora besparingar, men övriga partier har inte vågat anta våra förslag.

De ökade kostnader för den enskilde som våra besparingsförslag innebär förutsätter förändringar på en del andra områden. De viktigaste är följande.

1. En ny skattepolitik, som innebär att den enskilde får behålla mera av sin intjänade lön.
2. Full avdragsrätt för bostadens räntekostnader.
3. Valfrihet att välja upplåtelseform och bostad.
4. Införande av ägarlägenheter i flerfamiljshus.
5. Förbättrade bostadsbidrag till dem som verkligen behöver hjälp med boendekostnaden.
6. Ett förenklat byggande med kraftigt minskad statlig styrning.
7. Tvingande bestämmelser endast för husets säkerhet samt de krav som kan påkallas av kreditgivarna.

Summan av våra föreslagna åtgärder innebär minskad belastning på statens budget samtidigt som den enskildes kostnader blir mindre och han får möjlighet att bygga upp ett privat ägande av inte oväsentlig storlek. Det är denna politik som vi moderater förespråkar och som vi vet omfattas av allt större grupper människor i vårt land.

Under gårdagen kom uppgifter om att ännu en ny skatt på småhus skall införas. Regeringens uppslagsrikedom när det gäller att hitta på nya skatter är tydligen oändlig. Förslaget är förvånande och obegripligt ur flera synpunkter. Den 4 mars sade bostadsministern i en interpellationsdebatt med mig att frågan om ytterligare skatter eller avgifter på småhusägarna får anstå tills bostadskommittén lägger fram sina förslag våren 1984. Eftersom jag är ledamot av denna kommitté, tyckte bostadsministern vid det tillfället att jag inte behövde ställa frågor till honom i ärenden som jag själv var med om att utreda. Min oro har dock nu besannats. Regeringen avvaktar inte resultatet av sin egen utredning, utan klipper till med en ny skatt, som belastar en normalvilla med 1 500–2 000 kr. om året av beskattade pengar.

I bostadskommittén har hittills gjorda undersökningar visat att småhusägarna i allmänhet har en besvärligare situation än andra när det gäller att klara sina boendekostnader. Minskade ränteavdrag, snabbare avtrappning av räntebidragen, höjda taxeringsvärden, ökade underhålls- och uppvärmningskostnader och konvertering av äldre lån har gjort att småhusägarnas ekonomiska situation radikalt har förändrats. Många villaägare klarar knappt i dag alla de utgifter de har. Hur dessa nästa år skall lyckas betala ytterligare 1 500–2 000 kr. till den nya skatten är en gåta. Resultatet blir förmodligen att många får lämna sina hus till försäljning. Priserna på småhus kommer naturligtvis då också att falla ytterligare. För undvikande av dessa

konsekvenser måste riksdagen avvisa regeringens förslag om ännu en skatt på boendet.

Anf. 71 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! Många och yviga var de löften som gavs av socialdemokraterna i den senaste valrörelsen. Det gällde tydligen att till varje pris komma till regeringsmakten. Inte heller på bostadspolitikens område uteblev dessa yviga löften. Alla kommer vi väl ihåg programmet om byggande av fler bostäder. Vi skulle kunna se fram emot en expanderande och trygg bostadssektor. Bostadsproduktionen skulle öka, vilket i sin tur skulle ge sysselsättning åt allt fler inom byggsektorn. Men inte bara det, alla orättvisor som enligt socialdemokraterna fanns inom bostadssektorn skulle utjämnas. Nu skulle med andra ord hjulen börja rulla för högvarv. Vad som erfordrades var bara att socialdemokraterna fick regeringsansvaret. Många väljare föll för den här löftespolitiken.

Vad har då hänt på bostadspolitikens område efter det socialdemokratiska intäget i departementet? Ja, det har i stort sett inte hänt något annat än diverse underligheter. Det har varit ett år utan en bostadspolitisk linje. Året har kännetecknats av punkterade vallöften även på detta område.

Under valrörelsen kritiserade socialdemokraterna inte minst mittenregeringen för den då förda bostadspolitiken. Det skulle bli andra takter bara man fick överta regeringsansvaret, hette det. Bostäder skulle byggas som aldrig förr med fler jobb för byggnadsarbetarkåren och möbeltillverkarna som följd. Det mångomtalade gardinföretaget Ludvig Svensson användes som förebild för den sysselsättningsexplosion som den ökade aktiviteten på bostadsbyggandets område skulle leda till.

Säkert känns det i dag tryggt för Ludvig Svensson att han litade till sin egen planering och sitt eget omdöme. Hade han följt den dåvarande oppositionsledarens råd, hade hans gardinproduktion i dag säkert brottats med stora avsättningsproblem.

Nu, ett år efter valrörelsen, uttalar sig bostadsministern visserligen ofta, men innehållet i uttalandena är svävande och till intet förpliktande. Ofta skapar uttalandena bara förvirring.

Häromdagen deltog bostadsministern i Villägarnas konferens. Många, inte minst bland landets småhusägare, väntade sig ett besked om hur fördelningen av kostnaderna mellan de olika boendeformerna skulle bli. Men inte fick de något besked på den konferensen. I stället fick konferensdeltagarna veta att alla grupper skulle vara med om att nedbringa vårt stora budgetunderskott. Det visste småhusägarna sedan tidigare.

Vad de ville veta var om de skulle drabbas av någon särskild pålaga eller någon ny skatt. Bostadsministern kunde inte ge besked om det på konferensen, trots att bostadsdepartementet som bäst håller på att avsluta arbetet med att fastlägga detaljerna till en ny småhusskatt. Den kommer att ekonomiskt drabba småhusägarna mycket hårt. En redan tidigare drabbad boendegrupp kommer att få ytterligare bekymmer. Hyrorna kommer i många fall att höjas kraftigt. Det blir alltså ytterligare en ny skatt, en i raden bland alla skatter och

skatthöjningar som den socialdemokratiska regeringen producerar mer eller mindre på löpande band.

Från folkpartiets sida avvisar vi nya skatter. Det är inte genom höjda skatter vi skall lösa våra problem i det svenska samhället. Den aviserade småhusavgiften på 0,5 % av taxeringsvärdet blir redan den ett hårt slag för stora grupper småhusägare. Det innebär i praktiken en hyreshöjning på mellan 1 500 och 2 000 kr. per år för en vanlig småhusägare. Jag vill klart deklarerat att vi från folkpartiets sida kommer att säga ett bestämt nej till denna nya skatt för småhusägarna.

I den här frågan som i många andra frågor räknar socialdemokraterna med röststöd från kommunisterna när det gäller avgörandet. Det måste klart deklarerat från liberalt håll att vi finner denna utveckling djupt olycklig och olustig. Stora och viktiga frågor avgörs genom den inställning som det lilla kommunistiska partiet intar.

Herr talman! Det som under senare tid har kommit att dominera debatten på det bostadspolitiska området är det s. k. ROT-programmet, det program som socialdemokraterna har presenterat som en lösning på de flesta problem som finns på det bostadspolitiska området.

När vi i folkpartiet tog del av detta program, kunde vi snart konstatera att det egentligen var ett dåligt förslag. Till samma uppfattning har de flesta remissinstanser kommit. Som folkpartist vill jag påpeka vad som är bristfälligt i det s. k. ROT-förslaget. Det gäller frågan om stadsförnyelse.

Förslaget visar stor brist på insikt om vad stadsförnyelse egentligen är för någonting. Däremot ger förslaget en klar bild av den väg socialdemokraterna väljer när det gäller att lösa problemen i fråga om förnyelse och underhåll. Den socialdemokratiska lösningen innebär planering. Men av erfarenhet vet vi att med bara planering löser man inga problem, så inte heller på det här området.

Under folkpartiets tid i regeringen blev begreppet stadsförnyelse en realitet i svensk bostadspolitik. Bostadspolitiken, som av tradition betraktats som krånglig och tråkig och mycket byråkratisk med sina normer, låneregler m. m., fick plötsligt en ny dimension. Människor tyckte det var bra att vi på allvar skulle ta itu med dåliga bostäder, dåliga boendemiljöer och andra problem, icke minst i våra större tätorter.

I begreppet stadsförnyelse ligger vida mer än ombyggnadsnormer och ombyggnadsfinansiering. Att förnya en stad eller en stadsdel är något helt annat än att öka kommunens maktmedel i form av ännu starkare planeringsinstrument.

Sammanfattningsvis, herr talman: Den socialdemokratiska bostadspolitiken har blivit ett i raden av många svikna vallöften. Det konstaterandet kan man göra utan några som helst överdrifter. Det kraftigt ökade bostadsbyggandet har uteblivit. Obalansen inom bostadssektorn har ökat. Storstadsregionerna brottas med stora problem med bostadsbrist, medan andra regioner i många fall besväras av problem med ett stort antal tomma lägenheter. Antalet sysselsatta inom bostadssektorn utvecklas tvärt emot de löften som gavs av socialdemokraterna i valrörelsen. Knappast på något annat område

Nr 11

Torsdagen den
20 oktober 1983

Allmänpolitisk debatt

har löften och verklighet så kommit på kollisionskurs som just inom bostadssektorn.

Sverige behöver snarast en verklighetsförankrad bostadspolitik. Att få tillfälle att fullfölja det liberala bostadsprogrammet på detta område känns mer angeläget nu än någonsin tidigare.

Anf. 72 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har uppsatts om kvällsplenum, vilket tar sin början kl. 19.30.

Anf. 73 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Bostadsminister Hans Gustafsson har nyss haft en presskonferens där han presenterade förslaget till ny plan- och bygglag, som skall gå till lagrådet. Det är ett arbete som har pågått i 15 år som nu har avslutats. Propositionen är färdig så till vida att den skickas till lagrådet.

I detta förslag till proposition har det kommunala vetot tagits bort. Regeringen hänvisar till att en naturresurslag som så småningom kommer skall ta upp denna fråga, men det finns ingen garanti för att det kommunala vetot kommer att finnas kvar.

I den nuvarande byggnadslagens 136 a § står det att regeringen skall pröva tillkomsten och lokaliseringen av industriell eller liknande verksamhet som är av väsentlig betydelse för hushållningen med bl. a. energi, mark- och vattentillgångar. Eftersom man när denna lag skrevs tog hänsyn till den ingripande påverkan som sådana anläggningar kan medföra för kommunen bestäms också i lagen att regeringen inte får lämna sådant tillstånd om inte kommunen tillstyrkt. Det innebär alltså att kommunfullmäktige har rätt att säga veto till miljöstörande anläggningar inom sitt område.

Det är av stor betydelse att vi slår vakt om och utvidgar denna rätt. Ingen skall kunna tvinga på en kommun något som förstör miljön.

I det nu pågående arbetet på en ny plan- och bygglag och en lag om naturresursanvändning har olika förslag förts fram som hotar detta veto. Man har sagt att om en anläggning är av stor betydelse för hela landet skall inte en kommun kunna stoppa den. Jag anser att de som drabbas måste få behålla sin möjlighet till veto. Tekniken kan ju följa många olika utvecklingsvägar, och man måste välja en annan väg än den som ingen kommun vill ta konsekvenserna av.

Det är viktigt att kommuner kan säga nej till kraftutbyggnad och uranbrytning. I Krokoms kommun kämpar man just nu för att rädda Lilljuthatten från uranbrytning. I Ranstad lyckades kommunen förhindra brytning genom vetot.

Uppförandet av kolkraftverk kräver nu tillstånd enligt 136 a §. Det finns dock utredare som vill förenkla tillståndsprövningen därför att den tar lång tid. Jag anser att det är oerhört viktigt att det kommunala vetot finns kvar. Det finns ingen anledning alls att forcera fram kolanvändning i landet, allra minst mot kommunernas vilja.

Låt mig nu behandla en fråga som egentligen inte hör hemma i något

utskott men som är en oerhört stor fråga. Jag tänker på datoriseringen.

Det pågår en intensiv marknadsföring av olika datasystem i Sverige. Fantastiska helsidesannonser med suggestiva bilder och suggestiv text talar om det som kommer, liksom en oemotståndlig naturkraft. Sällan får man i annonserna veta vilka metoder som skall ersättas med datorer och vilka nya möjligheter som dessa erbjuder – de bara kommer! Man ser människans finger mot en stjärnhimmel ge livsgnistan till maskinen, precis som Gud Fader åt Adam i Michelangelos målning. Man ser regnbågar och apparater som svävar fram på små moln. Vidare får vi veta att det här är något som den yngre generationen begriper mer eller mindre av sig själv, medan vi äldre har stora svårigheter. Det är tydligt att denna nya teknik skall säljas med en stor mängd mystik. Är det för att vi inte skulle acceptera den annars?

Mitt utgångsläge är nyfiket positivt. Den nya elektroniken har lovande möjligheter att hjälpa människan leva lättare på jorden och närmare varandra. Men det är också risk för att samhället bara "hänger med" och skrotar värdefull infrastruktur och satsar miljarder på ny för att betjäna ett system som vi inte skulle vilja ha om vi hade tänkt över konsekvenserna i förväg.

Sist vi bytte kommunikationssystem – det är vad det nu är fråga om – var när bilismen infördes i stor skala. Samhället ställde upp för att bygga bort "Tegelbackseländet" och för att öka snabbheten. Men ingen tänkte, vad jag vet, på konsekvenserna för helheten. Nu när vi är fast i bilsamhället, med alla olyckor och all miljöförstöring, kan vi säga att det hade varit bättre om bilåkandet hade begränsats till landsbygden, där det är ett oöverträffat elegant sätt att ta sig fram. Men där många människor samtidigt färdas åt samma håll borde bekväma och effektiva kollektivtransporter ha byggts upp, i stället för enorma motorvägar och trafikapparater, som förstör åkermark och stadskärnor.

Med datoriseringen följer antagligen mycket större förändringar än när bilismen infördes. Det är väsentligt att lagstiftarna bekantar sig med och skaffar sig en bred och saklig information om datatekniken, så att vi har en chans att bedöma konsekvenser och skapa ramar där det behövs.

Hotet mot den personliga integriteten uppmärksammades tidigt, och vi har nu en väl fungerande datainspektion, som får alltmer att göra ju mer 1984 närmar sig.

Men datoriseringen påverkar hela vårt sätt att producera och leva med varandra. Första numret av Pockettidningen R i år tar upp frågan i ett brett perspektiv, och det ger mycket att tänka på.

Det är önskvärt att människan får datorstöd i sitt arbete, så att hennes skapande förmåga, intuition och medmänsklighet kommer till sin rätt. Däremot bör vi undvika datorstyrd produktion, där människan förlorar direktkontakt med produktionsprocessen och där alltså kunskap oåterkalleligen går förlorad. Vi skapar ett sårbart samhälle och tråkigare arbeten, sedan förtjusningen över de nya apparaterna gått över. Vi behöver system som gör det lättare med direktkontakt mellan människor, inte indirekt kommunikation via en maskin.

Den utbildning som nu tar fart också inom det allmänna skolväsendet måste ge kunskap om teknik och dataspråk, men lika viktigt är: den måste skapa ett självförtroende hos eleverna att ifrågasätta och själva komma med konstruktiva idéer om hur systemen kan byggas upp så att de passar skapande människor.

Högskolorna måste särskilt betona de humanistiska tankesättens betydelse inför datautvecklingen. Vad händer med vårt språk och våra möjligheter att uttrycka känslor och nyanser? Vad händer när makten hos programmerare växer och när vi blir beroende av några få multinationella företags övertag när det gäller reservdelar? Vad händer ur sårbarhetssynpunkt, med ny brottslighet?

Med nuvarande trend får allt fler människor arbete vid bildskärm. Nyligen har statens strålskyddsinstitut uppmärksammat larm om hälsorisker med dessa skärmar. En undersökning om magnetfältens medicinska effekter har startats. Institutet följer undersökningar i USA och Canada.

Det är alltså en mängd problem och en mängd möjligheter vi står inför. Jag anser att riksdagen bör inrätta ett särskilt teknikutskott för att få ett helhetsgrepp om vad ny teknik, och då särskilt datatekniken, har för konsekvenser för samhället. Senast datafrågan var uppe i riksdagen, 1982, fick propositionen behandlas i minst fem olika utskott. Det är också viktigt att Olof Johanssons intentioner med datadelegationen följs upp. Den breda representationen från partier och andra organisationer är värdefull när riksdag och regering skall besluta om ramar för datoriseringen.

Det får inte vara systemtänkarna i de stora multinationella dataföretagen som bestämmer vilken framtid vi skall ha när det gäller informations-, styr- och kommunikationssystem. De måste åtminstone få samtalspartner som har kunskap för en dialog på samma nivå och som har till uppgift att lägga ett helhetsperspektiv på utvecklingen.

Anf. 74 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! I takt med att den offentliga konsumtionen har ökat och skattetrycket därmed stigit har svagheterna i det svenska skattesystemet blivit allt tydligare. När skattetrycket nu totalt är bland världens högsta blir effekterna av en progressivitet i systemet ett hot mot arbetsvilja och skattemoral.

Skattetrycket har i vårt land tillåtits att öka utan att man i nödvändig grad analyserat de krav som detta ställer och de problem som det skapar.

Egentligen är det märkligt att så få bärande tankar presenterats om lösningar på hur man skall förändra karaktären av de skatter som staten måste ta in för att upprätthålla en rimlig och nödvändig service till medborgarna.

Ett av de få förslag till en sådan lösning som kommit fram ordentligt i debatten är professor Lodins förslag till utgiftsskatt. Utan att på något sätt ta ställning till förslaget kan jag konstatera att det bygger på en av de principer som kan vara tillämpbara i ett land med relativt högt skattetryck, nämligen att man styr över beskattningen från inkomstsidan till utgiftssidan. Jag ser

förslaget som ett försök att skapa en beskattning som inte medför alla de negativa konsekvenser för dynamiken i samhället som dagens system med hög marginalbeskattning gör.

Den överenskommelse om marginalskatteerna som träffades mellan centern, folkpartiet och socialdemokratin tillkom i samma syfte. Med den marginalsattesituation som vi hade då uppgörelsen träffades hade det aldrig gått att ta landet ur de svåra ekonomiska obalanserna.

Marginalskatteöverenskommelsen har en mycket stor betydelse för det fortsatta ekonomiska tillfrisknandet i vårt land. Från folkpartiets sida står vi därför fast inte bara vid uppgörelsens bokstavliga innehåll, utan också vid dess moraliska innehåll. Detta innebär naturligtvis också att vi är beredda att till sista kronan finansiera varje steg i genomförandet.

I dagens nummer av Stockholms-Tidningen säger man att folkpartiledaren Bengt Westerberg givit regeringen rådet att gå till vpk om den vill ha hjälp med finansieringen. Detta, herr talman, är helt fel. Det råd Bengt Westerberg gav var att regeringen skulle gå till vpk om den ville ha hjälp med finansieringen av avdragsrätten för fackföreningsavgifter. Det var det råd som regeringen fick.

Att regeringen skulle begära hjälp av vpk för att finansiera en marginalskattesänkning som vpk röstat emot är lika tokigt som att regeringen skulle komma till oss i folkpartiet och begära att vi skall finansiera avdragsrätten för fackföreningsavgifter, som vi ju har varit emot hela tiden. Vi har förvisso ingen skyldighet att finansiera ett förslag som regeringen har drivit igenom tillsammans med vpk.

Som sagt: Vi är beredda att finansiera första och andra steget i marginalskattereformen intill sista kronan.

Under valrörelsen förutsade jag att om det blev ett regimskifte skulle landet få tillbaka den gamla socialdemokratiska skattehöjningspolitiken. Jag behöver inte upprepa den ganska mastiga lista på nya skatter och höjda skatter som Jan-Erik Wikström redovisade i ett av sina debattinlägg i går. Den förteckningen visar med all önskvärd tydlighet att jag hade rätt då jag talade om risken för en socialdemokratisk skattehöjningspolitik.

Dagens tidningar ger besked om att det långt ifrån är slut än. Inte en dag utan nya skattehöjningar, tycks vara regeringens paroll.

Att regeringen skulle gå så långt som till att hota med att undanröja det inflationsskydd som skatteuppgörelsen innebär hade jag dock inte väntat mig. Vore det inte snart dags att visa något av den utsträckt handens politik som regeringen talar så vitt och brett om i stället för att hota?

Det är bara för oss folkpartister att konstatera att om socialdemokraterna väljer denna lösning, då har de inte bara brutit skatteuppgörelsen utan också omöjliggjort allt konstruktivt samarbete.

Det är ett tungt ansvar som regeringen därmed tar på sig.

Anf. 75 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! I dag, drygt ett år efter socialdemokraternas maktövertagande, har man anledning att fråga sig inte bara hur Sverige styrs utan också vem som styr landet.

Den proposition om kollektiva fackföreningsfonder som snart kommer att läggas på riksdagens bord visar med all önskvärd tydlighet att regeringsförklaringens franka påstående, att det är riksdagen som skall bestämma och inte påtryckningsgrupper utifrån, skorrar falskt. Att fonderna är en eftergift åt LO råder det alltså inget tvivel om, men även flera andra skatteförslag har lagts fram efter starka fackliga påtryckningar.

Vi kan lämpligen börja med de förändringar i skatteskalen för statlig inkomstskatt som genomdrevs förra hösten. Våren 1982 beslöt som bekant riksdagen hur skattereformen skulle genomföras för inkomstären 1983, 1984 och 1985. Hösten samma år sprang sedan socialdemokraterna från uppörelsen med mittenpartierna och sänkte inkomstskatten med en procentenhet i skikten 8–12 basenheter – där de stora LO-grupperna befann sig. Saken blev förvisso inte bättre av att de i pressen först publicerade skalorna fick tas tillbaka med motivet att de var feltryckta, när det i själva verket var LO som tyckt till.

I samma proposition följdes en annan order från LO – skattereduktion för fackföreningsavgifter för alla de närmare 4 miljoner som är fackanslutna. Att statens finanser i ett utomordentligt pressat ekonomiskt läge försämrades med 1 200 milj. kr. tycktes uppenbarligen vara av mindre betydelse.

Sedan blev det i våras av bara farten också skattefrihet för stipendier – också det ett gammalt LO-krav. Att riksskatteverket riktat allvarlig kritik mot skattefriheten medförde endast att man för skams skull gjorde lagstiftningen provisorisk för 1983 och 1984. Jag skulle nästan kunna våga min sista skjorta på att lagen kommer att förlängas nästa år.

De här relaterade exemplen talar sitt tydliga språk om att LO har ett mycket stort inflytande över regeringspolitiken – något som skadar politiker-
nas trovärdighet och på sikt säkerligen också regeringspartiet.

Jag har hittills bara talat om lindringar i beskattningen, och tillsamman-
tagna är dessa som en droppe i havet mot alla de skattehöjningar som vi begåvats med under det sistförflutna året. Genom devalveringen förra hösten skulle de svenska företagen åter få vind i seglen, och hjulen skulle börja rulla i svensk industri. Förvisso fick exportföretagen en välkommen och nödvändig skjuts framåt, men när man så här efter ett år tittar på det sammanlagda resultatet för svensk företagsamhet blir ändå det dominerande intrycket alla de nya pålagor som lagts på näringslivet i form av avgifter och skatter.

Under hela 1983 har arbetsgivaravgiften varit 2,7 % högre än året innan, och från halvårsskiftet kom det dessutom en tillfällig löneavgift på 1 %.

Skattekedittiden har minskat ganska avsevärt för uppbörderna av arbetsgi-
varavgifter, källskatt och mervärdesskatt vartill kommer ett högre uttag vid B-skatteuppbörderna. Härigenom ökar företagets räntekostnader, och likvi-
diteten försämras.

Fr. o. m. innevarande år har skatterna på förmögenhet, arv och gåva höjts, vilket inte bara allvarligt försvårar generationsskiftet i familjeföreta-
gen utan också ökar kraven på att ta ut medel ur företagen för att betala den årliga förmögenhetsskatten. I rättvisans namn skall tilläggas att den sittande

regeringen inte tagit bort den positiva regel som infördes under borgerligt styre och som innebär att små och medelstora företag blott skall beskattas för 30 % av förmögenhetsvärdet.

Vi har begåvats med en tillfällig vinstskatt för aktiebolag för verksamhetsåret 1983 i storleksordningen 20 % av den beslutade utdelningen, och i väntan på fonderna lades ett förslag om permanent vinstdelningsavgift fr. o. m. 1984. Nu lär väl någon sådan knappast behövas, då vi av allt att döma kommer att drabbas av kollektiva fackföreningsfonder från samma år.

Av övriga skatter som kommit till eller höjts kan nämnas energiskatt och beredskapsavgift för oljeprodukter, där skatten höjts, samt hyreshusavgift, som är en helt ny beskattning, fast den kallas för avgift.

Den stora skattereformens kvittningsförbud mellan olika förvärvskällor är självfallet också till nackdel för näringslivet liksom högre restavgifter och likaledes högre räntenivåer på exportkrediter med statligt stöd.

SHIO-Familjeföretagen har räknat ut att de nya skatter och pålagor som lagts på näringslivet och som jag här i huvudsak har redogjort för kommer att kosta de små och medelstora företagen minst 7–8 miljarder kronor under det närmaste året.

Till allt det här uppräknade kommer ytterligare skattchöjningar, där den tyngsta delen självfallet är momshöjningen i januari. Andra vägar att minska sparviljan har varit sloandet av skattereduktionen på aktieutdelningar och minskade förmåner i det så populära värdesäkra lönsparandet.

De sammanlagda skatteökningarna under det år som socialdemokraterna innehaft regeringsmakten uppgår till inte mindre än 13 miljarder kronor. Det verkar som om partiet under sina sex år utanför regeringen sysslat med att gräva extra djupa startgropar för att sedan, när makten väl återtagits, sätta full fart och rasera de årens skattelinringar.

Som ett brev på posten har skatteskärpningarna följts av krav på fler och skärpta kontroller, som säkerligen inte är effektiva nog att stoppa de verkliga skattebrottslingarna men som ytterst negativt berör massor av vanliga hederliga människor som inte har minsta tanke på att undanhålla ett enda öre i skatt.

Som exempel på hur kontrollsamhället vuxit kan nämnas skärpningen av generalklausulen mot skatteflykt och den mångomtalade s. k. angiverilagen.

Hos många människor sprider sig uppfattningen att det nu har gått för långt, att statens önskan att kontrollera har överskridit gränsen för vad medborgarna är beredda att acceptera. Ingen skall inbilla sig att kontrollsamhället kommer att minska så länge som socialdemokraterna sitter kvar vid makten. Vi kommer att få fler och fler dataregister och fler och fler samkörningar av dessa register.

Skatterna kommer nämligen ytterligare att höjas, vilket i sin tur reser krav på nya kontrollåtgärder.

Flera nya skatter och skattchöjningar har aviserats, och det skulle naturligtvis vara synnerligen intressant att från regeringspartiets företrädare få veta vad vi därvidlag har att vänta oss nu i höst. Att döma av närvaron från

regeringshåll i kammaren har jag inga större förhoppningar att få besked i eftermiddag.

Det har talats om båtskatt som skulle utgå efter båtens längd eller dess försäkringsvärde. Vi har över 800 000 fritidsbåtar i Sverige, och även om inte mer än kanske hälften av dessa är stora nog för att beskattas, blir det en gigantisk kontrollapparat. Det är inte alls säkert att det blir så många miljoner i statskassan, särskilt inte om man går på modellen skatt efter försäkringsvärdet, då dessa försäkringar kan ske utomlands. Men ett båtskatteverk blir det väl med en massa nya arbetstillfällen.

I förra veckan meddelade massmedia att regeringen avsåg att halvera inflationsskyddet av skatteskalorna. Efter den underbara nattens uppgörelse begränsades ju inflationsskyddet till 5,5 % och skulle nu således förväntas bli blott 2,75 %. Av den uppgörelsen återstår nu inte mycket mer än begränsningen av underskottsavdragen. I dagens tidningar talas det om en småhus-skatt på 0,5 % av taxeringsvärdet, en ytterligare pålaga på redan hårt pressade villaägare.

Det har vidare talats om ytterligare höjd förmögenhetsskatt, omsättnings-skatt på aktiehandel och en produktionsfaktorsskatt på fastighetsförvaltning, arrenden och företagens vinstandel till sina anställda, varjämte socialavgifter också skulle utgå på lön till anställda som redan uppnått pensionsåldern.

När debatten om regeringens svek mot pensionärerna i form av utebliven värdesäkring av pensionerna rasar som hårdast, förefaller det som om socialdemokraterna tänkte utsätta sig för en ny svekdebatt genom att införa ett slags straffskatt på pensionärernas arbete.

Enligt det förslag som tagits fram av finansdepartementet skall arbetsgi-varna betala en 20-procentig avgift för de anställda som fyllt 65 år, och samma avgift skall i form av egenavgift erläggas av egenföretagare i samma åldersgrupp.

Tidigare har socialavgifter alltid uttagits för att täcka utgående förmåner. Nu tänker man vända upp och ner på den principen genom att ta ut en avgift – läs skatt – som inte medför några utgående förmåner. Att det s. k. företagsanknutna vinstdelningssystemet också skall beläggas med motsva-rande skatt har naturligtvis tillkommit för att stoppa allt som kan tänkas vara negativt för de kollektiva fackföreningsfonderna.

Det har också talats om att regeringen tänker höja bensinskatten för att finansiera nästa steg i marginalskattesänkningen. Finansieringen av det steget har redan skett genom den skattehöjning som det minskade inflations-skyddet innebär, och det är självfallet oacceptabelt att lägga ytterligare bördor på den redan prövade bilismen.

När skall socialdemokraterna upptäcka att det inte går att ständigt höja skattetrycket och samtidigt tro att det kommer att strömma in nya inkomster i statskassan? Man bortser helt från den psykologiska faktorn. Den tar sig uttryck i att människorna minskar sin arbetsinsats, sitt initiativtagande och risktagande, och det får hela samhällsekonomin att stagnera.

I stället behöver vi ett helt nytt tänkande, ett skattesystem som gynnar och inte missgynnar arbete och sparande. Skattelagstiftningen får inte som nu

ständigt kompliceras, vilket inte bara innebär stora svårigheter för den enskilde utan också leder till ett slutligen helt motbjudande kontrollsamhälle.

Under den borgerliga regeringstiden inriktades politiken på att sänka vårt helt orimliga skattetryck. Socialdemokraterna har helt vänt på den inriktningen, och vi är nu på väg in i ett oacceptabelt högskattesamhälle. En eventuell borgerlig regering efter 1985 års val får ett enormt arbetsfält för att bringa ner skattetrycket till en mera rimlig nivå.

Anf. 76 LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Får jag börja med en fråga till Knut Wachtmeister. Han har i sitt anförande flera gånger använt orden kollektiva fackföreningsfonder. Det skulle vara intressant att av Knut Wachtmeister få veta vad som menas med kollektiva fackföreningsfonder, så att man får klarhet i de begrepp som används.

När man lyssnar på borgerliga företrädare i den allmänpolitiska debatten är det någonting som är gemensamt för alla. Man får intrycket att de under sex år över huvud taget inte haft något ansvar för landets politik. Men faktum är att de svårigheter som den socialdemokratiska regeringen upplever och har att brottas med under en lång rad av år framöver är en följd av den politik som bedrivits under sex borgerliga år. Det är under dessa sex år som vårt land har fått de enorma underskotten, som de borgerliga partierna naturligtvis får ta sitt ansvar för. Men man får som sagt i den här debatten intrycket att de borgerliga över huvud taget inte suttit i regeringskansliet eller varit med och medverkat till någonting. Allting som sker och som har skett är socialdemokratins fel.

Sedan några ord om den borgerliga synen och ideologin. Knut Wachtmeister menade att det var fackliga påtryckningar som styrde den socialdemokratiska regeringen. Han nämnde ett par beslut som fattats här i riksdagen och som gällde rätten till avdrag för fackföreningsavgifter och fackliga stipendier. De borgerliga partierna tycker att en fackföreningsmedlem inte skall få dra av några hundralappar för sin medlemsavgift och att en medlem som åker på en kurs, arrangerad av en facklig organisation, inte skall få ett stipendium utan att betala skatt för det. Men han säger ingenting om konjak till kaffet hos direktörerna på Blasicholmen eller om fina middagar. Han säger att vi har alltför höga skatter på förmögenheter, aktier osv.

Herr talman! Detta präglar litet av den syn som de borgerliga har på de vanliga människorna ute i produktionen, vilka betalar sin fackliga avgift och kanske får några hundralappars avdrag. Det är dessa människor man angriper. Man angriper inte de orättvisor som finns i samhället i övrigt, utan det är de små människorna, de som har det hårda jobbet, de som åker på en kurs och får ett litet stipendium som skall angripas.

Det är två frågor som jag tycker är viktiga och som framöver måste tas upp i den socialdemokratiska politiken.

Det allra viktigaste måste vara att komma till rätta med sysselsättningsfrågorna. I det sammanhangt handlar det också om att vi måste bedriva en

Torsdagen den
20 oktober 1983

---

*Allmänpolitisk de-
batt*

rättvis fördelningspolitik.

Vi har sett vad sex år av borgerligt regeringsinnehav har inneburit. Vår ekonomiska handlingsfrihet har urholkats, vilket leder till de svårigheter som vi har och som vi kommer att få uppleva under många år.

Som sagt: Det allra viktigaste framöver är att vi måste klara sysselsättningen och klara en rättvis fördelning av det som vi skapar.

Det är länge sedan kårhusockupationen och studentrevolten ägde rum i det här landet, i slutet av 1960-talet. Det var då olika bokstavspartier dök upp i debatten, med eller utan r. I dag sitter samma människor på andra platser med andra namn, under rubriken Näringslivets ekonomifakta, i förlag osv. Man demonstrerar med företagets pengar och säger att det är de största demonstrationer som har ägt rum här i landet någonsin. När vi då talar om att arbetarrörelsen första maj har åtskilligt många fler människor som demonstrerar säger man: Det är ju en uppoffring av direktörerna att stiga upp så tidigt på morgonen, kl. 4 eller 5, åka till Stockholm och komma hem sent på kvällen. Det tar man som intäkt för att det är en stor uppoffring som görs och att det är fantastiskt att man kan samla så mycket folk.

Om det kunde bli så – det vore fint, men jag tror inte att det händer – att de här direktörerna och företagarna gav de anställda ledigt och lät dem på företagets bekostnad åka till Stockholm någon dag för att demonstrera för löntagarfonder, skulle den demonstration som man hade den 4 oktober blekna vid en jämförelse när det gäller antalet deltagare – det är jag helt övertygad om.

I en tid av ekonomiska svårigheter, inte minst under den borgerliga perioden, har marknadskrafternas oförmåga att lösa problemen i samhället visat sig. Nu riktas attackerna mot arbetarrörelsen och dess företrädare.

Vi är medvetna om att det inte är några nyheter i debatten. I år fyller Landsorganisationen 85 år, och under alla de år som fackföreningsrörelsen har kämpat för bättre villkor åt de många människorna har vi varit vana vid en hat- och hetspropaganda mot de människor som försöker göra en insats för sina kamrater ute på arbetsplatserna.

Man försöker i olika former misstänkliggöra fackföreningsrörelsen. Det får man väl göra – det är vi vana vid, det har vi varit med om under många år. Dagens ämne när det gäller hets- och hatpropagandan är löntagarfonderna, och det finns mycket att säga om detta. Men det hela handlar inte om sakfrågan, utan det handlar om personangrepp, om människor som inte företräder folket, om öststatssystem, om fackpampar och om att löntagarna i det här landet vill störta allting i fördärvet.

Låt mig bara, herr talman, ge några få exempel på hur debatten bedrivs.

I SAF-tidningen kan man läsa, att om någon icke-socialistisk person överväger att acceptera att sitta med i någon löntagarfonds styrelse, måste han vara på det klara med att han kommer att ha förverkat sitt förtroende inom näringslivet och de icke-socialistiska partierna. Det är egentligen ingenting annat än ett yrkesförbud, som vi inte är vana vid i det här landet.

I dag fick jag en tidning från Västsvenska handelskammaren, som är ett gemensamt organ för näringslivet i Västsverige. Där skriver man om Olof

Palme och hans tal i samband med riksdagens öppnande den 4 oktober:

”Det var en ynkligt darrande man som vid Riksdagens högtidliga öppnande försökte svepa sig i retorik, demagogiska halvsanningar och rent skitprat men som vid en analys framstod i en nakenhet som inte ens en utplundrad socialdemokratisk pensionär kunde undgå att inse.”

I annonser målar man ut Stig Malm som den som skall ta över företagen i det här landet, och dessa exempel är bara en liten del av propagandan från näringslivet och de borgerliga partierna i dag. Här handlar det som sagt inte om sakfrågor, utan om att måla upp spökbilder, så att människor blir skrämda att tro att socialdemokratin står för något slags öststatssystem, där människorna får uppleva ofrihet osv. Historien visar att detta slags angrepp är något man arbetar med inom de reaktionära grupperna i samhället.

I går sade Ulf Adelsohn att socialdemokratin lever i en drömvärld och att vi blickar tillbaka på hur det var förr i världen. Högerkrafterna drömmer om att pressa tillbaka löntagarna, om att sänka deras löner, om att avskaffa trygghetslagar osv. Medlet man använder för att förverkliga det man drömmer om inom borgerligheten och inom näringslivet – att sänka lönerna, att se till så att ungdomar inte får betalt efter insats osv. – är att måla upp hotbilder för allmänheten. Man glömmer vilka det egentligen är som bygger upp – och som har byggt upp – företagen och det här samhället.

Vad är egentligen Volvo utan arbetare vid det löpande bandet? Vad är Electrolux utan människor som sätter ihop kylskåpen och de olika köksmaskinerna, och vad är egentligen ASEA utan människor som arbetar ute i produktionen?

Vad tänker egentligen arbetarna på vid Sandvik och Fagersta, där en del av ägargruppen befinner sig i Amerika när familjefejder rasar om makten? Vad tänker arbetarna på Monark när musikdirektörer bollar med aktier och spelar med människornas trygghet? Vad tänkte de anställda på Tjörn, i mitt hemlän, om Johanssongruppen, som seglade iväg med sin lustjakt till Västindien? – inte var det på öststatssystem.

Finns det för resten någon borgerlig företrädare här som kan tala om för mig om det finns löntagarfonder i något öststatsland? Jag tror inte det.

Nej, arbetarna på företagen i det här landet tänker inte på några fackpampar, utan de tänker på hur de skall kunna klara sin trygghet och framtidens jobb och på hur deras barn kommer att få det i framtiden. Man tänker naturligtvis på den brist på inflytande man har över sin dagliga verksamhet, där man ser hur det bollas med människornas trygghet på det sätt som vi har fått prov på under senare tid.

Hela utvecklingen visar att det behövs en breddning av ägandet i samhället, som medför att andra intressen än spekulation och kupongklippande kan komma med i bilden.

Om man skall diskutera utifrån det förslag som ha: lämnats över till lagrådet när det gäller löntagarfonder, kan man konstatera att det redan i dag finns en fjärde AP-fond som inte är någonting annat än löntagarnas pengar. De som skall förvalta löntagarnas pengar i den fjärde AP-fonden är människor som bl. a. finns i näringslivet. Om jag inte minns fel sitter bl. a.

Hans Werthén med i fjärde AP-fondens styrelse för att se till att den här fondens pengar används så bra som möjligt. Förhoppningsvis är dessa människor kunniga och kan förvalta de här pengarna på ett riktigt sätt.

Det är ingenting annat än detta det handlar om när man bygger ut systemet med fem nya fonder. Man skall försöka bredda ägandet i samhället, och de här pengarna skall användas för att skapa trygghet och en bättre framtid.

Det handlar alltså inte om att några fackpampar skall sitta och styra – vad man nu menar med fackpampar. Som jag ser det är det fråga om människor som har fått förtroendet av sina kamrater att företräda dem i olika sammanhang. Det blir alltså inga fackpampar som skall sitta och styra. Det är något fult i borgerlighetens ögon att vara vald på demokratiska vägar. Men om man får styra och ställa därför att man har en massa pengar – då är det något fint. Det speglar något av den ideologi som präglar borgerligheten.

Herr talman! Löntagarfonder innebär inte att fackföreningsmänniskor skall styra företagen, utan företagen skall styras av de människor som kan se till att skapa trygghet för andra. Och om vi över huvud taget skall kunna klara framtidens pensioner måste självfallet de anställda få del av vinsterna. Tanken är att avkastningen från de fonder som skapas skall användas för att ge möjlighet för oss som en gång blir pensionärer att alls kunna få en pension.

Anf. 77 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Jag hade inte tänkt förlänga den här debatten, men jag fick en direkt fråga av Lennart Nilsson, som undrade vad jag menade med kollektiva fackföreningsfonder.

Kärt barn har många namn. Lennart Nilsson använde ordet löntagarfonder. Olof Palme sade häromdagen att de borde kallas trygghetsfonder. Jag kallar dem kollektiva fackföreningsfonder – kollektiva därför att de är kollektiva och inte enskilda, fackföreningsfonder därför att det blir facket som kommer att styra och inte den enskilde. Därför kallar jag alltså fonderna kollektiva löntagarfonder.

Anf. 78 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag hade egentligen inte heller tänkt ge någon replik, men jag tycker att det som Lennart Nilsson sade verkade litet konstigt. Jag talade faktiskt om skatter, och jag uppehöll mig nästan uteslutande vid skatteuppgörelsen och de höjda skatterna.

Det hade varit bättre om Lennart Nilsson hade gett ett svar på frågan hur man nu kommer att handla, om man kommer att stå fast vid skatteöverenskommelsen eller inte.

När det gäller mycket av det som Lennart Nilsson här sade förmodar jag att han inte riktigt tror på det själv. Jag tänker inte gå in på konjak och sådana saker. Skriver man replikerna innan man går hit och innan man har lyssnat till vad debattörerna säger kan man komma litet snett.

Men en sak tänker jag gå i svaromål emot, nämligen det kolossalt enkelriktade resonemang om att allt elände i Sverige började 1976 när regimskiftet skedde. Det är oerhört märkligt att framträdande socialde-

mokrater inte har i minnet den goda utvecklingen under 1960-talet, som började brytas när de socialistiska experimenten startade, då man talade om den socialistiska skördetiden. Det är märkligt att ni har glömt bort oljekriserna. Bara den senaste kostade Sverige som folkhushåll 10 miljarder kronor extra för oljeinköp. Hela Volvos produktion gick åt för att betala detta – och då var ändå inte omkostnaderna betalda.

Det är också märkligt om ni inte har hört talas om den kostnadsexplosion som skedde 1974 och 1975 och som fick till resultat att svensk industri knäade. Det är konstigt att ni aldrig har sett på konsekvenserna av den skattepolitik som jag talade om att ni förde i början av 1970-talet och som resulterade i höjda inkomstskatter – långt mer än lönerna ökade – och väsentligt höjda arbetsgivaravgifter. Detta medförde en kostnadsnivå för företagen som de sedan inte kunde klara av.

Och vad fick det för följder? Jo, ni talar väldigt mycket om att budgetunderskottet uppstod under borgerliga regeringar. Budgetunderskottet uppstod faktiskt som konsekvens av den politik som jag nyss har talat om. Det som hände var att skatteinkomsterna från de våldsamma ökningarna 1974–1975 gick in i statskassan och förbättrade läget tillfälligt. Men sedan blev det så mycket värre, när företagen stod där och inte kunde klara sig.

Anf. 79 LENNART NILSSON (s) replik:

Herr talman! Låt mig till Kjell Johansson säga att när jag anmäler mig till en allmänpolitisk debatt går jag inte och frågar Kjell Johansson om vad jag får lov att prata om. När det är en allmänpolitisk debatt har man – det utgår jag ifrån – friheten att själv avgöra vad man vill ta upp. Jag hade inte tänkt prata om skatteproblematiken.

Kjell Johansson ställde en fråga om skatteuppgörelsen. Kjell Johansson borde då också vara medveten om att skatteuppgörelsen byggde på förutsättningen att skattesänkningen skulle finansieras. Regeringen har bjudit in de båda mittenpartierna till att diskutera hur man skall kunna täcka kostnaderna. Det är vad det handlar om i dag – sedan får vi naturligtvis se vad det leder till. Men förutsättningen för skatteuppgörelsen – det var även mittenpartierna, i varje fall då, införstådda med – var att den skulle finansieras.

Kjell Johansson har naturligtvis rätt i att vi har upplevt en hel del problem i samband med oljekrisen. Men vad jag i mitt inlägg beskrev som det gemensamma draget för de borgerliga talarna var att de glömde av hela den period som de borgerliga själva suttit i regeringsställning, sex år.

Kjell Johansson talade också om tiden före 1976. Men de budgetar som Gunnar Sträng var ansvarig för gick ihop. När man hade utgifter såg man också till att man fick inkomster. Detta har slagit helt fel under den borgerliga perioden, och det kommer vi att få brottas med under många år.

Det är klart att Kjell Johansson har rätt i att oljekrisen ställt till en hel del problem för oss. Men vad jag pekade på var att de borgerliga glömmet av att de regerat under sex år och att det är då vi fått de allra största problemen.

Knut Wachtmeister sade att han kallar fonderna för fackföreningsfonder

därför att facket skall styra. Vad skall facket styra i de löntagarfonder som nu har presenterats? Löntagarfonderna skall ha en styrelse som placerar pengar i olika företag. Det är inga fackföreningar som skall sitta i dessa styrelser – det skall vara människor som har kunskaper och löntagarintressen. Det handlar inte om LO:s eller några andra ledare, utan det handlar om människor som har löntagarintressen. Jag utgår ifrån att de är medlemmar i någon fackförening – jag hoppas att Knut Wachtmeister inte har någonting emot att det finns fackföreningar här i landet.

Det är en egendomlig inriktning på resonemangen när man talar om fackföreningsfonder och inte är medveten om vad det egentligen handlar om.

Anf. 80 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Jag skall fatta mig kort.

Självfallet har jag inte någonting emot att det finns fackföreningar – naturligtvis inte. Men jag tror inte att det inflytande som facket kommer att ha i dessa fonders styrelser säkert leder till det allra bästa resultatet. Vi kan bara se hur det gick när fackföreningsägda BPA skulle konkurrera med andra företag som leddes av professionella styrelser!

Anf. 81 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Låt mig först säga att det vore mig fjärran att diktera vad Lennart Nilsson skall säga här i kammaren. Det är en av de bärande idéerna i det parti jag tillhör – folkpartiet –, det är en av de bärande liberala idéerna att varje människa här i landet säger det han vill.

Ett par saker!

Lennart Nilsson säger att Strängs budgetar gick ihop. Ja, det gjorde de därför att skatterna höjdes mycket kraftigt varje år. Vi hade ett system som egentligen var underbart, ett önskesystem för en finansminister, där inflationen ständigt höjde skatten och gav staten större inkomster varje år. Detta gick ju bra ända tills vi kom till den gräns där företagens avkastningsförmåga överskreds, och när vi inte längre kunde klara av konkurrensen från omvärlden. Då var det slut, och vi fick påbörja en annan politik. Då gick det inte längre så lätt att få ihop budgetarna, och det tror jag nog att socialdemokraterna kommer underfund med framöver.

Det budgetunderskott som vi har haft att dras med, och som socialdemokraterna också har att dras med, växte fram strukturellt helt naturligt beroende på den utveckling som vi hade under lång tid i vårt land.

Beträffande skattereformen är jag kolossalt angelägen om att slå fast att vi från folkpartiets sida har finansierat denna. Det lät som om Lennart Nilsson försökte påstå något annat – jag vill absolut vända mig emot detta.

Detta togs upp på s. 30–31 i proposition 1982/83:50: "Sedan riksdagen fattade sitt beslut har den svenska kronan devalverats med 16 %, vilket påverkar såväl inflationstakt som inkomstutveckling 1983 på ett sådant sätt att anledning föreligger att justera reformen för 1983."

Det är vad regeringen säger i denna proposition. Eftersom inflationen ökade är det rimligt att anta att justeringen som det talas om skulle ske på ett

sådant sätt att man ökade inflationsskyddet. Regeringen var inne på detta, men sedan övergav man den linjen och gick in på en annan linje. Denna finns beskriven på s. 34 i samma proposition: "Den sänkta statskatten och skattereduktionen för erlagd fackföreningsavgift minskar statsinkomsterna med ca 2 miljarder kronor för helår."

Dessa 2 miljarder är LO-rabatten och fackföreningsavgifterna, jag kanske sade fel. Det är denna LO-rabatt och dessa fackföreningsavgifter som regeringen begär att vi i folkpartiet skall vara med och finansiera. Till detta säger vi blankt nej.

Anf. 82 LENNART NILSSON (s) replik:

Herr talman! Vi får naturligtvis se, Kjell Johansson, vem det är som räknar bäst när det gäller finansieringen av skatteomläggningen. Jag litar nog mer på regeringens matematiker än på folkpartiets.

Kjell Johansson har naturligtvis rätt när han säger att man påbörjade en annan politik 1976 jämfört med den som bedrivits av socialdemokraterna. Kjell Johansson sade också att det inte var så lätt. Och det är naturligtvis riktigt. Det har ju visat sig vad den borgerliga regeringen har ästadkommit under sex år. Den har inte haft det lätt, och den har bidragit till alla dessa svårigheter. Detta kommer vi att få dras med under många år. Det var därför jag sade att de allra viktigaste frågorna framöver handlar om att skapa sysselsättning och att fördela det som vi producerar i vårt samhälle på ett rättvist sätt.

Jag förstår att moderaterna ser ett rött skynke när någonting annat förs på tal än den ägarkonstellation som finns i dagens samhälle. Man brukar använda sig av BPA som ett exempel på hur förskräckligt det är att det finns något demokratiskt ägande i detta samhälle.

Vi kan konstatera att maktkoncentrationen i vårt näringsliv och i vårt land är större än på många andra håll i världen. Om jag inte minns fel, äger ungefär 3 % av människorna i detta land huvuddelen av vårt näringsliv. Det finns alltså en enorm maktkoncentration, och då förfasar man sig över att det kommer in en annan grupp av ägare, nämligen alla löntagare i detta samhälle. Deras ägande är inte ett ägande för ägandets egen skull utan ett ägande för att klara sysselsättning och framtidens pensioner. Jag tycker att det är bättre att svenska löntagare får ett ökat inflytande genom löntagarfonder än att det finns grupper av ägare som spelar med pengarna. De kanske i och för sig gör bra musik, producerar bra texter och bra låtar och kan sälja många grammofonskivor. Det kan så vara. Men jag tycker det är viktigare att svenska löntagare får ett ökat inflytande genom löntagarfonder än att dessa finansklippare som i dag finns i samhället har inflytandet.

Andre vice talmannen anmälde att Kjell Johansson och Knut Wachtmeister anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Torsdagen den
20 oktober 1983

*Allmänpolitisk de-
batt*

Anf. 83 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Jag vill börja med, som några tidigare talare gjorde i går, att uttala min stora tacksamhet över att jag fått vara med om att flytta in i dessa förnämliga lokaliteter. Men som vi vet har det nya riksdagshuset av en ledamot liknats vid ett dåligt vandrarhem. Om huset över huvud taget för tankarna till ett vandrarhem måste det väl bero på den korta, återstående tid som en del ledamöter väntar sig få representera sina väljare och ingalunda på husets kvaliteter.

Här finns ju utrymmen och en service som vida överträffar vad parlamentariker i åtskilliga andra länder erbjuds. Men det finns naturligtvis alltid någon eller några som är missnöjda. En ledamot kände sig t. o. m. instängd som i ett råthål och erfor hur "underklassen tydligen skall ha det", som saken formulerades. Det är givetvis nonsens, för att använda ett av Bo Södersten ofta använt uttryck, att beteckna riksdagens ledamöter som det nya riksdagshusets underklass!

Att riksdagens tjänstemän i regel har rymligare och ljusare rum än ledamöterna är lokalmässigt och även organisatoriskt så gott som ofrånkomligt. De har ju sin anställning här, vistas här regelbundet året om, står för det huvudsakliga utskottsarbetet och för mycket annat utredningsarbete. Att utskottsrummen imponerar stort beror ju bl. a. på att riksdagshuset redan fanns och ursprungligen formades för en annorlunda sammansatt och annorlunda arbetande riksdag.

Finansutskottet, där jag har förmånen att representera moderata samlingspartiet, är inrymt i gamla riksdagens handbibliotek. Gustav V:s med kungligt sigill särskilt bundna riksdagstryck i blåa band fyller där bokhyllorna. Det storslagna rummet fyller i alla fall mig med vördnad och mina öron med bruset från historiens vingslag. Jag tror att det kommer att bli mycket lätt att arbeta i dessa nya lokaler.

Jag lyssnade naturligtvis på debatten här om löntagarfonder. Där finns ju ännu ett stort svek som ingen mig veterligt har nämnt i debatten. Jag har nämligen framför mig ett referat från en presskonferens som Olof Palme gav den 26 augusti 1982. Strax dessförinnan, det är det intressanta, hade förre LO-ordföranden Gunnar Nilsson gått ut och pläderat för att en bred uppslutning i riksdagen skulle vara en förutsättning för att fonderna skulle genomföras. Då fick Olof Palme frågan vad han ansåg om det. I Göteborgs-Posten lördagen den 28 augusti 1982 kunde man läsa att Olof Palme sagt att han själv har sagt samma sak många gånger. Han sade också att han nog trodde att något eller några mittenpartier skulle gå med på en uppgörelse.

Det intressanta är att han där hävdar att han förutsatte en bred uppslutning. Om det är något som gäller som en beskrivning av det här förslaget om löntagarfonder, så är det att någon bred uppslutning inte finns. Om man vill kan man alltså lägga ännu ett svek till alla de andra tidigare sveken beträffande vad socialdemokraterna lovade före valet.

Nu har man vänt på argumenteringen för löntagarfonder. Det är rätt fantastiskt. I går kunde vi höra hur dels statsministern, dels finansministern började tala om att löntagarfonder är en förutsättning för marknadsekon-

mi! Det är ett led i vår strävan, sade Kjell-Olof Feldt, att förmänskliga marknadsekonomin.

Då kan det vara intressant att se hur man argumenterat i utlandet.

I Västtyskland diskuterade man löntagarfonder under hela 1950-talet och in på 1960-talet. Där gick västtyska metallindustriarbetarförbundet emot löntagarfonder därför att man ansåg att det är emot marknadsekonomin huvudtankar.

Det enda land i världen som kommit på denna befängda idé är Peru, herr talman. Det var kollektiva, fackföreningsstyrda fonder, och det visade sig snart att de inte fungerade.

Det är klart att det finns överslag i debatten från båda sidor. Men när jag hör uttalandet från västsvenska handelskammaren och frågan Vad är Volvo utan arbetare? vill jag göra en kommentar. Volvo fungerar inte utan arbetare, men alla vet att den tekniska utvecklingen är på väg att göra industrin oberoende av arbetskraft. Människan är på väg att bli successivt överflödigt i industriproduktionen. Allt kommer att överlämnas åt robotar, bortsett från vissa styrfunktioner. Men vi är ju inte där ännu, som väl är.

Och vad har Volvo gjort? Jo, delat ut fem aktier gratis till alla anställda. Gratis är inte rätta uttrycket, utan det är vad ledningen ansåg vara del i vinsten.

Även andra företag har kommit på samma idé. Handelsbanken har en fond, Octagonen, som har tillgångar för över 800 milj. kr. Varje anställd som varit med från början har ett tillgodohavande på 180 000 kr.

Den typen av individuella fonder som de anställda har del i och varit med om att arbeta ihop är vi mycket positiva till. Inom moderata samlingspartiet har vi länge talat för en ägardemokrati, och detta tycker vi är en utmärkt illustration och exemplifiering av dessa tankar.

Vi har hört väldigt mycket, herr talman, om regeringens inflationsmål. Vi har lyckats få det preciserat till att det gäller inflationstakten i december 1984.

Vi går förmodligen in i januari 1984 med en inflationstakt på 9 %. Om vi går ner till 4 % inflationstakt i december, blir den genomsnittliga inflationen 6,5 % under 1984.

Då kan man fråga sig: Varför har regeringen tagit till ett så ambitiöst inflationsmål? Det är verkligen ambitiöst. Jag är den första att gratulera om den kan förverkliga det. Vi hoppas givetvis alla att det lyckas, men möjligheterna är mycket små, och vi har inte sett några medel för hur man skall förverkliga detta.

Man har sagt att lönerna får stiga högst 6 % nästa år, inkl. löncöverhäng och löneglidning. Men senast i dagens nummer av LO-tidningen säger en av statssekreterarna i finansdepartementet, Erik Åsbrink, att LO-medlemmarna får ta ut högst 2-3 % 1984. TCO har redan sagt: Vi skall ha minst 7 %. LO säger: Vi skall ha minst 9 %. Detta är naturligtvis helt oförenligt med inflationsmålet.

Det intressanta är att vad regeringen kräver är att lönerna för hela 1984 skall ligga på den nivå som inflationen skall komma ner till i december 1984.

Jag kan återropa ingen mindre än en annan statssekreterare i finansdepartementet, Bengt K. Å. Johansson, som säger att avtalsrörelsen måste ligga inom inflationsmålet. Men löneförhandlingar går inte till på det sättet att man får en löneökningstakt i januari, en i februari, en i mars osv., utan man får en löneökning för hela året.

Det är där, herr talman, som jag menar att regeringen för löntagarorganisationerna bakom ljuset. Man säger att egentligen är en lönehöjning på högst 2 à 3 % förenlig med en inflationstakt i december på 4 %. Men det betyder att löntagarna får en reallöne försämring, trots att det i regeringsförklaringen utlovas en kraftig reallöneförbättring under 1984, om man håller inflationsmålet på 4 % i december.

Hur kommer det sig att man har eftersträvat just detta inflationsmål? Jo, våra konkurrentländer har under 1983 legat på en inflationstakt på 3-5 %, och då har man sagt: Vi tar ett genomsnitt, 4 %. Mer kan vi inte tåla om vi inte skall förlora konkurrens fördelar.

Vidare har regeringen erkänt att man har räknat med att konsumentpriserna kommer att stiga med upp till 5,5 eller 6 % nästa år även med detta inflationsmål. Då har man just passerat indextaket, för indexregleringen av skatterna börjar ju gälla först från 5,5 %. Det är alltså för att slippa justera skatteskalorna med hänsyn till inflationen som man siktar in på sig 4-procentsnivån. Men man har ännu inte presenterat några verk samma medel för att uppnå detta.

Herr talman! Det land i Europa som har lyckats bäst med att bekämpa inflationen är inte Schweiz, som många tror, utan Västtyskland. Västtyskland ligger lägst sedan 1951 och är i dag nere på en inflationsnivå på 2,5 %.

Hur är det möjligt? Jo, det beror delvis på den riksbankspolitik man har fört. Riksbanken där, under ledning av Otmar Emminger, har deklarerat att man har sina bestämda monetära mål. Man skall ha bara en viss, bestämd penningmängdsökning och sikta på ett visst ränteläge. I Tyskland har man fått löntagarna att tro på möjligheterna att uppfylla inflationsmålet, så där har löntagarna ställt upp. Ni vet kanske att i tyska bilfabriker *sänkte* man lönerna förra året. Men i Sverige höjer vi lönerna utöver produktiviteten. Förklaringen till att Västtyskland har lyckats så bra i inflationsbekämpningen är främst att man har haft bestämda monetära mål och att man har fått löntagarna att tro på dem. Man har därigenom legat lägst i Europa.

Svårigheterna att bekämpa och bemästra inflationen i Sverige har man rätt mycket skylt på devalveringen. Det är klart att man får den effekten av devalveringen, men det intressanta är att samtidigt har vi haft en revalvering av dollarn. I samband med devalveringen gick dollarn upp till ungefär 7:30. Före den 8 oktober låg den på ungefär 6:30. Men därefter har dollarn gått upp ända till nära 8 kr., och det är just denna uppgång av dollarn som är huvudförklaringen till de stora nettovinster som de företag har gjort som säljer på USA.

Här kommer naturligtvis också prisstegringseffekter in. Man frågar sig: Skall även de prisstegringar som vi har fått av revalveringen av dollarn räknas in när det gäller pensionstillskotten, eller skall pensionärerna hållas skades-

lösa också i det avscendet?

Herr talman! När jag sitter i min bänk, har jag denna vackra gråa duk att beundra, om jag inte vill stirra på den ledamot som för tillfället befinner sig i talarstolen. Den stora duken påminner mig om ett bohussläkt kustlandskap i gryningen.

Det är lätt att låta tanken fortsätta förbi horisontlinjen och ut på den grå "ovisshetens hav", för att citera Harry Martinson. Han talar i en dikt om "en grå matros på ovisshetens hav". Nog känner man sig såsom riksdagsledamot som litet av en grå matros, som nu seglar ut på ovisshetens hav, därför att den ekonomiska framtiden ser synnerligen oviss ut i dag.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 84 LENNART NILSSON (s) replik:

Herr talman! Olof Palme och socialdemokratin har alltid eftersträvat breda lösningar av olika problem och frågor. Så har varit och är fallet även när det gäller löntagarfonderna. Men tyvärr är man på den borgerliga kanten helt blockerad genom stridsropen från högerkrafterna i samhället, vilka över huvud taget inte vill resonera om någonting i dessa sammanhang.

Hugo Hegeland talade om förutsättningarna för marknadsekonomin. Men marknadsekonomin skulle bli sundare med löntagarfonder. Det skulle komma in en ny grupp av ägare i näringslivet. Får man in en ny ägargrupp, som är intresserad av att företaget skall gå bra och att man skall kunna klara framtidens pensioner, innebär det ett förmänskligande av marknadsekonomin.

Hugo Hegeland berörde Volvo, vilket också jag gjorde i mitt anförande. Volvo är naturligtvis ingenting utan de arbetare som står vid bandet.

Hugo Hegeland talade också om robotiseringen av verksamheten. Det pekar på ytterligare ett argument för löntagarfonder. De stora grupperna i detta samhälle måste vara med och dela på det produktionsresultat som dessa robotar skapar. Om man inte – oavsett om det är mänsklig arbetskraft eller robotar – på ett eller annat sätt använder sig av det produktionsresultat och de vinster som uppstår genom arbetet för att klara service och omsorger i samhället, innebär detta att enbart aktieägarna i Volvo får ta del av de vinster som robotarna skapar. Detta är ytterligare ett argument för att man skall bredda ägandet, och där är löntagarfonderna ett sätt.

Inga socialdemokrater är emot att Volvo delar ut aktier till de anställda. Det hoppas jag att man skall göra litet varstans i detta land, oavsett om det finns löntagarfonder eller inte.

Anf. 85 HUGO HEGELAND (m) replik:

Herr talman! Hur Volvo kommer att reagera i fortsättningen talar förmodligen Pehr Gyllenhammar om i kväll, då han skall hålla ett föredrag i Göteborg inför Börssällskapet. Läs tidningarna i morgon. Där får vi nog

några kommentarer till den debatt som de stora "elefanterna" höll i går utan att dansa!

Införandet av kollektiva, fackföreningsstyrda löntagarfonder betyder att man skapar ytterligare en maktgrupp i samhället i stället för att göra motsatsen. Det är ju det som är felet, därför att marknadsekonomin förutsätter decentraliserad ekonomi – många små enheter som konkurrerar med varandra.

Liknelsen med fjärde AP-fonden, Lennart Nilsson, haltar rätt betänkligt. Lennart Nilsson känner väl till att anledningen till att näringslivet gick med på fjärde AP-fonden var att därmed slippa löntagarfonder. Fjärde AP-fonden kom till genom 1971 års kreditmarknadsutredning, och då talades det om att införa någon typ av löntagarfonder. Näringslivets representanter böjde sig inför förslaget, eftersom man annars hotades med löntagarfonder. Detta har kommit bort i debatten. I riksdagen röstade moderaterna emot förslaget, och det var konsekvent från vår synpunkt. Denna fjärde AP-fond kom till genom att man förde över pengar från första, andra och tredje AP-fonderna. De fick ju bara köpa obligationer och skuldbevis, medan fjärde AP-fonden får köpa aktier.

Men om man nu vill trygga pensionerna, kan någon människa förklara för mig varför man går en omväg? Först samlar man in pengar genom vinstdelning och en ATP-avgift på 0,2 %. Sedan slussar man dem till riksförsäkringsverket, och så går de till femte, sjätte, sjunde, åttonde och nionde AP-fonderna. De köper därefter aktier, och avkastningen på dessa aktier skall skickas in till ATP-systemet. Varför i all världen inte höja ATP-avgiften för att få de 2 miljarder som man räknar med i avkastning när systemet är fullt utbyggt? Det är en otrolig omväg. Och det är bara för att få in även de offentliganställda i systemet som man har hittat på detta med 0,2 procentenheter i höjd ATP-avgift. Man började med 3 procentenheter – det kommer väl Lennart Nilsson ihåg! Sedan förlorade man valet 1979 och gick ned till 1 procentenhet. Nu är man nere i 0,2 procentenheter. Men tanken är givetvis, herr talman, att man skall gå upp igen till dessa 3 procentenheter, när man väl har etablerat sig.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 86 LENNART NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill rätta till Hugo Hegelands språk. Det kommer alltså inte att handla om några fackföreningsstyrda löntagarfonder. Vad jag upplever som ett stort problem i denna debatt är den förvrängning som borgerliga företrädare gör sig skyldiga till när de försöker presentera detta förslag. Om man hade ägnat sig åt det som förslaget egentligen handlar om, tror jag att det hade blivit en helt annan debatt. Då hade man kanske inte behövt hänvisa till konstiga SIFO-siffror.

Fackföreningarna kommer alltså inte att styra några fonder. Det kommer att sitta representanter för löntagarintressena i dessa fem fonder. Det är inga

fackföreningar som skall styra, utan det skall styrelserna göra.

Det var ganska intressant att höra – nu tror jag inte att det blir så – Hugo Hegeland fråga varför vi går omvägen via dessa olika fonder. Varför inte höja ATP-avgiften direkt? Det är naturligtvis litet av problematiken inför framtiden. Om jag inte minns fel finns det omkring 20 % pensionärer i vårt samhälle. Antalet pensionärer som skall försörjas blir i förhållande till den förvärvsarbetande befolkningen allt större. Om vi då skall kunna klara våra framtida pensioner, måste vi försöka få in dessa pengar någonstans. Om vi skulle höja ATP-avgiften skulle det leda till att många företag fick det mycket besvärligt i dag. Dessutom handlar detta förslag om att man också skall medverka till en solidarisk lönepolitik, att de företag som går bra skall kunna dela med sig av sin vinst, för att vi skall kunna klara våra pensioner. Det ingår alltså som ett led i strävan att klara pensionerna att företagen delar med sig av sin vinst. Det vill naturligtvis inte företagen, därför att de vill behålla vinsten själva. Men de fackliga förhandlarna, som ser hur vinsterna ökar, vill säkert att de som bidrar till att skapa dessa vinster skall få vara med och dela på kakan. Om då en del av vinsterna kan användas till att klara pensionerna, slipper man kanske höja ATP-avgifterna i den takt som annars skulle behövas.

Nr 11

Torsdagen den
20 oktober 1983

---

*Allmänpolitisk de-
batt*

Anf. 87 HUGO HEGELAND (m) replik:

Herr talman! För att kunna fortsätta fondebatten behöver vi tydligen en ny svensk ordbok där vi får olika termer preciserade, eftersom man nu plötsligt skall ge ny betydelse åt gamla kända termer.

Det är klart att det är fråga om fackföreningsstyrda fonder när det är fackets representanter som skall sitta i styrelserna. De skall ha fem platser av nio, och de kommer alltså att få majoriteten i styrelserna. Lennart Nilsson talade om representanter för löntagarnas intressen, men naturligtvis betyder det att fonderna är fackföreningsstyrda. När kollektivfonderna har köpt aktier i olika företag kan dessutom den lokala fackföreningen gå in och begära att få representera fonderna på bolagsstämmorna. På det sättet får de ju makten över företagen. Det är också precis vad de vill ha. Det stod i Metallarbetaren, som Lennart Nilsson säkert har läst.

ATP-systemet kommer säkert att förstärkas. Ingen mindre än Gunnar Nilsson sade i ett tal i Malmö i maj 1979 att vi med den pågående utvecklingen förmodligen måste fördubbla ATP-avgiften år 2000. I dag har vi knappt fyra inkomsttagare per pensionär, men år 2000 kommer vi att ha bara två, och då klarar vi inte pensionssystemet.

Vi kommer alltså att tvingas till successiva höjningar av ATP-avgiften. I annat fall minskar givetvis pensionernas realvärde, eftersom löntagarna inte vill avstå mer än en viss del.

Beträffande dessa löntagarfonder, eller fackföreningsstyrda fonder, och den solidariska lönepolitiken vill jag hänvisa till LO:s och SAP:s egen utredning med Kjell-Olof Feldt som ordförande och med Per Olof Edin och andra kända namn. Den visade att det inte fungerade på det sätt som Lennart Nilsson talar om. Den solidariska lönepolitiken leder i stället till att den

totala lönenivån stiger. Därigenom slås icke bärkraftiga företag ut. Även de lönsamma företagen får ett alltför högt kostnadsläge. Det är ju det höga kostnadsläget på grund av att vi tar ut för höga löner som har gjort att vi fått dessa ständiga devalveringar. Ingen devalverar frivilligt, utan man gör det därför att man har förlorat kontroll över kostnadsläget i förhållande till konkurrenterna.

För att stödja denna felaktiga solidariska lönepolitik kommer regeringen nu att inrätta ett lika felaktigt system, dvs. löntagarfonder, i stället för att tänka om och tala för lön efter bärkraft. Låt företagen betala löner i förhållande till sin lönsamhet! Låt Volvo betala betydligt högre löner än andra företag!

Anf. 88 OLLE GRAHN (fp):

Herr talman! Låt mig gå över till en helt annan fråga.

"50 miljarder kostar supen" är rubriken på en utredning om alkoholens samhällsekonomiska kostnader som presenterades i slutet av september. Inte sedan 1930-talet har någon undersökning gjorts i Sverige om dessa. När man beräknar alkoholens kostnader händer det ännu i dag att en tidskriftsartikel från 1939 av Bertil Ohlin är ursprunget till uppgifterna.

Utredningens huvudresultat är att alkoholens samhällsekonomiska kostnad i Sverige 1981 var åtminstone 50 miljarder kronor, eller ca 9 % av BNP. Kostnadsberäkningarna har gjorts med en viss försiktighet för att minska risken för överskattningar. Därtill kommer allt det lidande som alkoholmissbruket orsakar samhället.

Utredningen är gjord av Anders Johnson. Den vittnar om stor noggrannhet och stort engagemang i samhällspolitiska frågor. Han har gjort ett seriöst och bra arbete för att kartlägga samtliga kostnader för samhället, oavsett om de drabbar den offentliga sektorn, privata organisationer eller enskilda människor. De kostnader som behandlas kan indelas i två grupper: dels de direkta kostnaderna, dels de indirekta kostnaderna, dvs. produktionsbortfallet till följd av alkoholskador.

En annan samhällsekonomisk kostnad är de humanitära kostnaderna, dvs. lidande o. d. som konsumenter och omgivning drabbas av till följd av alkoholskador.

Utredningen bygger på aktuell svensk forskning om alkoholskadornas utbredning. Det nya med denna utredning är att alkoholens effekter har värderats i ekonomiska termer.

Undersökningen diskuterar inte effekterna av olika alkoholpolitiska åtgärder eller vad som skulle hända, om Sverige försökte övergå till ett alkoholfritt tillstånd. I stället jämförs förhållandena i Sverige 1981 med ett motsvarande alkoholfritt samhälle.

Undersökningens huvudresultat är att alkoholens direkta och indirekta kostnader i Sverige 1981 var åtminstone 50 miljarder kronor eller motsvarande ca 9 % av BNP. Om resultatet översätts till dagens penningvärde blir kostnaderna över 60 miljarder kronor.

Undersökningen innehåller även en grov kalkyl på de humanitära

kostnaderna, som visar att de 1981 uppgick till ca 25 miljarder kronor. Denna kalkyl bygger på de värderingsprinciper som t. ex. vägverket tillämpar vid bedömningar av trafikolyckornas humanitära kostnader.

Det framgår av utredningen att bland trafikolyckor är alkoholen en bidragande orsak till en tredjedel av dödsolyckorna och till mellan 10 och 20 % av de övriga olyckorna. Knappt 20 % av de totala olyckskostnaderna beror på alkohol.

Det är en vanlig uppfattning att staten skulle tjäna på alkoholen. Utredningen visar att så inte är fallet. I en analys av de finansiella effekterna av alkoholkonsumtionen 1981 tas hänsyn till följande:

Statens inkomster från alkoholbeskattningen.

Den offentliga sektorns utgiftsbortfall till följd av att alkoholdödligheten minskar vissa offentliga utgifter, t. ex. för pensioner, äldreomsorger och sjukvård.

Den offentliga sektorns utgifter för vård, omsorg, pensioner osv.

Den offentliga sektorns inkomstbortfall till följd av att dödsfall, sjuklighet o. d. minskar skatteunderlaget.

Resultatet visar att alkoholen ger en finansiell förlust. För hela den offentliga sektorn motsvarar "alkoholförlusten" ca 15 % av de totala direkta skatterna och över 10 % av den totala offentliga konsumtionen.

Den ekonomiska alkoholforskningen i Sverige är inte särskilt omfattande. Under de senaste 30 åren har mindre än tio vetenskapliga arbeten presenterats. Från flera håll har ökade insatser efterlysts. Den alkoholpolitiska utredningen ansåg t. ex. att ekonomisk alkoholforskning tillhörde de områden som borde prioriteras högst. Dåvarande forskningsministern Jan-Erik Wikström och förre generaldirektören Bror Rexed har också uttalat sig för att alkoholens ekonomiska effekter borde kartläggas. Den alkoholpolitiska utredningen försökte göra en kostnadsberäkning men gav upp inför svårigheterna. Även andra utredningar och statliga organ har ansett uppgiften omöjlig.

I andra länder är intresset för alkoholekonomi betydligt större än i Sverige. I alla nordiska grannländer har kostnadsundersökningar gjorts under 1970-talet. I England och USA finns flera omfattande ekonomiska forskningsprojekt på alkoholområdet.

Den aktuella utredningen avslutas med en diskussion om vad som skulle kunna göras i Sverige. Där sägs att ekonomisk alkoholforskning bl. a. kan bidra till att öka kunskapen om alkoholens effekter, underlätta forskningsprioriteringar och samordning inom alkoholområdet, ge underlag till bedömningar av alkoholpolitiska åtgärder samt förbättra kunskapen om vad som bestämmer konsumtionens omfattning och hur konsumtionen kan påverkas.

Den här utredningen ger oss beskedet att det nu är allvarligt och att vi måste gå från ord till handling. Vi har, herr talman, inte råd att vänta längre, varken av samhällsekonomiska eller mänskliga skäl.

Torsdagen den
20 oktober 1983

---

*Allmänpolitisk de-
batt*

Anf. 89 ERIK HOVIHAMMAR (m):

Herr talman! Låt mig börja med att slå fast följande.

Regeringen Palme tycks vara totalt okänslig för opinionstryck i alla frågor som inte gäller retroaktiv lön till regeringsledamöter. Den starka opinionsyttringen den 4 oktober mot kollektivfonderna borde ha skakat vilken regering som helst utom regeringen Palme. Denna manifestation av motståndet mot kollektivfonderna mottogs av regeringen med maktfullkomlig rönnbärsfilosofi. Man hade t. o. m. skickat ut tre, som man sade, erfarna räknare vid demonstrationen, men dessa lyckades inte komma upp till mer än ca tredjedelen av polisens ändå ganska försiktiga räkning. För samhällets skull får vi hoppas att regeringen inte placerar någon av dessa "erfarna män" i någon fondstyrelse.

I regeringsdeklarationen sade Palme att de politiska besluten skall fattas i denna sal. Det är riktigt. Men många av oss har en otäck känsla av att beslutet att införa kollektivfonder fattats vid Norra Bantorget och att regeringen Palme bara är en speciell form av skuggregering, som på skuggspelets duk framför de figurer som dirigeras av människor bakom duken. Palme vill kanske kalla detta att lyssna på rörelsen. Det skall han göra som partiordförande, men en statsminister har en moralisk skyldighet att lyssna på folket.

Herr talman! När det gäller att motivera kollektivfonderna – de har ju debatterats en hel del under den allmänpolitiska debatten – har Palme och socialdemokraterna varit mästare i att jonglera med skälen. Än har den ena bollen varit i luften än den andra. Kollektivfonderna har än motiverats med behovet av att skaffa riskvilligt kapital till näringslivet – socialdemokratiska talare har påpekat detta i den här debatten – än med påståendet att vinstdelning plus en ny löneskatt skulle bidra till att hålla nere lönekraven, än med att fonderna skulle vara ett steg mot ekonomisk demokrati – det hörde vi nyss. Alla dessa påståenden är ju ingenting annat än propagandaklychor. Näringslivet – jag vill understryka det – behöver inte sakna kapital när det gäller projekt som kan beräknas ge rimlig avkastning. Påståendet att kollektivfonder och andra pålagor skulle leda till lägre lönekrav är inte heller riktigt. Dyrare varor brukar ju sällan leda till lägre lönekrav. Bitter erfarenhet har lärt oss att avräkningen mellan lönekrav och pålagor inte fungerar. När vi hade de stora höjningarna av de indirekta skatterna på näringslivet, hade vi också de stora löneökningarna, som ligger i botten på de devalveringar vi tvingats till. Talet om ekonomisk demokrati är också tomt. Ett ökat och spritt individuellt aktieäggande ökar den ekonomiska demokratin, medan kollektiviseringen av aktieägandet motverkar den ekonomiska demokratin och bara ökar maktkoncentrationen. Min partikollega Hugo Hegeland framförde dessa synpunkter alldeles nyss.

Regeringen vet naturligtvis detta, och ordjonglörerna måste därför få upp en ny boll i luften. Man har hystat upp denna boll i regeringsdeklarationen, där man karakteriserar kollektivfonderna som "löntagarnas trygghetsfonder". Inte heller i detta slagord finns det någon substans. Socialdemokraterna vet mycket väl att pensionssystemet kan stärkas utan kollektivfonder. Om pensionssystemet behöver stärkas, skall pengarna gå direkt dit och inte

omvägen via kollektivfonder. Omvägar, herr talman, kostar alltid pengar. F. ö. skulle tillskottet till pensionssystemet fram till 1990 endast utgöra 0,5 % av pensionsutbetalningarna enligt de siffror som redovisats.

Fonddebatten har redan haft en förlamande inverkan på vårt näringsliv, och verkningarna kommer att bli alltmer kännbara allteftersom kollektivfonderna byggs ut enligt nuvarande regeringsförslag. Ingen vet heller vad som kommer att hända efter 1990. Personligen fruktar jag att LO inte kommer att nöja sig med ett lillfinger. I den här frågan erinrar LO om en fastrostad vindflöjel som pekar stadigt i en viss riktning oberoende av hur opinionsvin- den blåser och vad medborgarna tycker.

Herr talman! Som representant för ett typiskt småföretagarlän vill jag påpeka att fondförslaget – jag har sagt det i debatten hemma i Kronobergs län – också kommer att innebära regional obalans. Ett län som Kronobergs, med många både arbetskraftsintensiva och effektiva småföretag men med få större företag, kommer att få lämna från sig pengar. Regeringen har visserligen lovat – i den mån man kan lita på regeringens löften – att 100 miljoner skall tillföras Investeringsbanken för lån till småföretag, men det är inte mer än ca hälften av vad dessa företag runt om i landet skall betala in i form av en löneskatt till fonderna. 100 miljoner av de totalt 2 000 miljoner som näringslivet skall betala till fonderna är, herr talman, inte särskilt mycket att skryta med. Det är uppenbart att de pengar som små och medelstora företag i ett typiskt småföretagslän skall betala in, kommer att slussas över och gå till storföretag på andra håll. De stora, anonyma företagen drabbas visserligen hårdare av vinstdelningen, men systemet innebär ändå en överföring av medel från småföretag till storföretag, från typiska småföretagslän till andra områden. Fonderna innebär ju inga nya pengar till näringslivet. Man flyttar bara pengar från ett visst företag till ett annat, från ett visst län till ett annat. De små företagens expansionsmöjligheter försvåras, därför att man suger upp pengar som annars kunde ha avsatts till teknisk förnyelse, som behövs särskilt mycket – vill jag påstå – i de flexibla småföretagen, som ofta måste ändra produktionsinriktning.

Visserligen har vinsterna i de flesta storföretag vuxit under det senaste året – det är helt riktigt – men avkastningen av det totala kapitalet inom verkstadsindustrin ligger fortfarande 4–5 % under obligationsräntan. De förbättringar som de exporterande företagen kunnat redovisa beror på den tyvärr alltjämt svaga internationella konjunkturuppgången, den stora devalveringen och den internationella uppgången av dollarkursen. Särskilt bil- och massaindustrierna har dragit nytta av dollaruppgången. Skulle den amerikanska dollarn falla samtidigt som vårt kostnadsläge, liksom hittills, stiger snabbare än omvärldens, hamnar vi i en verkligt allvarlig kris.

Herr talman! Regeringen brukar skryta med devalveringen och påstå att den blivit framgångsrik. Jag tror att man skall akta sig för att stoltsera alltför mycket med devalveringen. Det finns också nackdelar, och de är rätt betydande. Industriinvesteringarna kräver mycken import, liksom verkstadsindustrin i sin helhet, och den importen har naturligtvis fördyrats genom devalveringen, som också har bidragit till att öka inflationen, öka både

Torsdagen den
20 oktober 1983

*Allmänpolitisk de-
batt*

statens, kommunernas och företagens utlandslån och räntebetalningar. För många småföretag med s. k. korglån betydde devalveringen 19 % i ökad utlandsskuld över en natt, och det tvingade väldigt många småföretag i likvidation. En devalvering är bara ett bevis för att ett land levt över sina tillgångar. Fortsätter det, kan vi tvingas till en ny stor devalvering eller en radikal nedskärning av vår standard.

Allra sist, herr talman: Vår kostnadsnivå bestäms inte bara av löneläget och de stigande råvarupriserna. En mycket tung kostnadspost är också de indirekta skatter som staten pålägger näringslivet och som av kosmetiska skäl kallas avgifter. Dessa är särskilt kännbara för små och medelstora företag. Pålågorna på den gruppen av företag beräknas öka med mellan 7 000 och 8 000 miljoner redan nästa år.

Det är dock denna grupp företag som skall svara för en stor del av sysselsättningsökningen och den ekonomiska tillväxten – det är vi helt ense om inom alla de demokratiska partierna. Tror verkligen regeringen att man kan öka den ekonomiska aktiviteten och sysselsättningen genom nya skatter, oavsett om dessa skatter kallas proms eller avgifter? Den frågan vill jag ställa. Bördan blir inte lättare för det. Man lägger avgift till avgift och skatt till skatt. Många företag är i dag farligt nära den punkt då en ytterligare ökning av bördan knäcker ryggen.

Därför, herr talman, måste det nu till ett nytänkande. Höjda skatter och avgifter leder ofelbart till lägre investeringar och även till en minskad sysselsättning. En sådan politik utgör en broms på utvecklingen.

Anf. 90 LENNART NILSSON (s) replik:

Herr talman! Låt mig göra klart för Erik Hovhammar att det som Olof Palme deklarerade i regeringsförklaringen, att politiska beslut skall fattas i riksdagen, stämmer helt överens med mina åsikter. Jag utgår från att alla här i landet har denna uppfattning.

Det är naturligtvis inte som Erik Hovhammar påstår att de verkliga maktavarna sitter vid Norra Bantorget och styr bakom ryggen på regeringen. I vårt land har vi, tack och lov, en fri rätt att organisera oss, att bilda föreningar och sammanslutningar. Vi som i olika sammanhang företräder LO-kollektivet förbehåller oss därför rätten att tala om vad vi anser. Jag hoppas att Erik Hovhammar inte har något emot det, även om det ibland kan låta så. LO är någonting ont i det här samhället som egentligen inte borde finnas till, så kan man tolka en del synpunkter som framförs i debatten.

Man talar däremot aldrig om hur det ser ut i samhället, om vem som styr den ekonomiska utvecklingen eller om dem som handskas med makten över många andra människors trygghet och arbetstillfällen. Man talar aldrig om den maktkoncentration som finns i samhället i dag, utan angriper enbart LO och de människor som är valda till företrädare av sina kamrater.

Naturligtvis lyssnar statsministern på folket. Det kan emellertid ibland ifrågasättas om det är någon idé att lyssna, eftersom man inte ställer upp till diskussioner och samtal. Som Olof Palme har sagt skall det inte vara de som blir inbjudna som skall diktera villkoren för samtalen, utan det skall

naturligtvis vara öppna diskussioner. Försök har alltså gjorts, men man ställer tyvärr inte upp och har alltså sig själv att skylla. Den som har någonting att föra fram borde kunna göra det i ett samtal i lugn och sansad ton.

Jag utgår från att Erik Hovhammar är medveten om att man i löneförhandlingar tar av det utrymme som finns till förfogande. Det är självklart att ATP-avgifterna i dag räknas in i det utrymmet, och så kommer det naturligtvis att bli även i fortsättningen. Förhoppningsvis delar Erik Hovhammar min uppfattning att vi har ansvarsfulla fackliga organisationer i det här landet, och det har vi haft glädje av i många år.

Anf. 91 ERIK HOVHAMMAR (m) replik:

Herr talman! Jag har den största respekt för fackliga organisationer och även för det fackliga arbetet.

Jag kan berätta för Lennart Nilsson att jag som företagsledare under 37 år haft att göra med facket – i det här fallet Svenska Fabriksarbetareförbundet – med vilka jag hade ett utomordentligt gott samarbete. Vi hade bland våra då 130 anställda vid glasbruket aldrig någon konflikt. Vi behövde aldrig kalla till centrala förhandlingar. Vi gjorde upp oss emellan, och det gick bra. Men det är ett stort steg därifrån till den enorma maktkoncentration med kollektivt ägande som fonderna innebär, och det är det vi vänder oss emot. Vi har ingenting emot att våra anställda ute i företagen får ett ökat inflytande. Det finns många företag där man har vinstdelning, där de anställda får aktier osv. Jag har under alla år tagit Åkermans i Eslöv som ett fint exempel på hur de anställda kan få del i företagets vinst. Volvo, som nämndes nyss, är ett annat exempel. Det finns många företag, även små, som tillämpar bonus- och vinstdelningssystem. Men det är alltså fråga om ett individuellt ägande för de anställda, Lennart Nilsson, och inte det kollektiva, som ni förordar. Det är det som är skillnaden.

Det är helt uppenbart att löntagarfonder kommer att innebära en enorm maktkoncentration. När det gäller LO vill jag erinra om att LO-tidningen på sin tid skrev med stora rubriker: Med fonderna tar vi över makten i näringslivet. Och det är vad det hela handlar om.

När det sedan gäller statsminister Olof Palme måste jag instämma med demonstranterna, som kom till Stockholm från hela Sveriges land. Det var mest småföretagare, men det fanns även anställda. Jag träffade ett före detta socialdemokratiskt kommunalråd – också småföretagare – från min egen hemkommun, som gick i första ledet i demonstrationen. Vad man reagerade mot var att Olof Palme inte ansåg sig behöva gå ut och ta emot det budskap de här människorna framförde. Det är ett bevis på dåligt demokratiskt tänkande att inte lyssna till folk!

Anf. 92 LENNART NILSSON (s) replik:

Herr talman! När det gällde överlämnandet av något slags dokument från demonstrationen var faktiskt den socialdemokratiska riksdagsgruppen representerad. Vi har i vårt parti, kanske i motsats till andra partier, en

spridning av olika arbetsuppgifter. Vad det handlade om var ju att få tag i en företrädare för det socialdemokratiska partiet och riksdagsgruppen. En sådan företrädare hade vi i samband med demonstrationen. Denne tog emot synpunkterna och appellen – eller vad det nu var.

Det är naturligtvis bra att Erik Hovhammar i egenskap av företagare under 37 år aldrig har haft någon konflikt med Fabriksarbetareförbundet. Det visar kanske att debatten som förevarit och den enorma propagandan och misstänkliggörandet av fackföreningsrörelsen egentligen inte har något underlag i verkligheten. Varför skulle svensk fackföreningsrörelse, svensk arbetarrörelse över huvud taget i dag vilja störta företagen i fördärvet när man aldrig har haft konflikter tidigare?

Vad det här handlar om är att människor – oavsett om de arbetar i Erik Hovhammars företag eller på andra håll – vill försöka klara sysselsättning, trygghet, sin lön och försörjningen för familjen. Detta är den enda drivkraften för människorna som finns ute i produktionen – att kunna känna trygghet och få en bra framtid att leva i.

Jag förstår inte talet om den enorma maktkoncentrationen. Vad är det för fel på om svenska löntagare får en liten del av ägandet i svenskt näringsliv? Det är i dag det finns en maktkoncentration i svenskt näringsliv, och det berör man inte med ord i den här debatten. Genom att löntagarfonderna – fem till antalet – får äga högst 8 % av aktierna i ett företag – kan jag inte se annat än att det bara blir fråga om en ny grupp ägare i samhället. Det innebär inte någon maktkoncentration. Framför allt handlar det om att använda ägandet för att skapa trygghet och framtidstro för människorna, som finns i företagen.

Anf. 93 ERIK HOVHAMMAR (m) replik:

Herr talman! Helt kort vill jag säga att det är förvånansvärt att Lennart Nilsson inte har studerat de olika undersökningar som har gjorts av olika institut om hur svenska folket och även löntagarna ser på kollektivfonderna. Hade han gjort det – och han bör som ung, framåt socialdemokratisk politiker göra det – skulle han också veta att majoriteten av svenska folket och även löntagarna inte vill ha fonderna. De går emot kollektivfonderna.

Därför har vi också från många håll, inte minst från näringslivet, ställt kravet på en rådgivande folkomröstning i den här frågan. Det har inte varit uppe till debatt här i kammaren så mycket än, men vi har sett det i pressen. Många medborgare tycker att det vore en fin sak – då finge man verkligen se vad svenska folket tycker och tänker i den här frågan.

Men alla undersökningar som har gjorts visar att majoriteten av det svenska folket är emot de kollektiva fonderna och för ett enskilt, individuellt ägande. Det ägandet kan vi, som jag och många andra har nämnt, prestera ute i företagen via vinstandelssystem, via bonus, via aktier och på många andra sätt.

En maktkoncentration innebär fonderna – det är helt klart. 2 000 milj. kr. redan nästa år – det är mycket pengar. Fram till 1990 lär det bli 14 miljarder! Från moderat håll och från borgerligt håll vill vi sprida ägandet.

Jag vill också säga att det i dag i vårt land finns 1,2 miljoner medborgare som äger aktier, antingen direkt eller via olika aktiefonder. Men det vill ni ta bort! Ni vill inte att folk skall få spara i aktier. Ni vill ta bort det frivilliga aktiesparandet och ersätta det med en annan sparform, som inte har blivit särskilt väl mottagen.

Alltså: Vi vill sprida ägandet – ni vill ha maktkoncentration. Det är, herr talman, sanningen.

Andre vice talmannen anmälde att Lennart Nilsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 94 OLLE GÖRANSSON (s):

Herr talman! Flera av dagens talare från de borgerliga partierna har deklarerat sin och sina partiers vakthållning kring den svenska säkerhets- och försvarspolitiken. Jag tror att det är på sin plats att även någon från vårt håll tar till orda i den debatten.

Låt mig först säga att den likviditetskris som det svenska försvaret och kanske främst flygvapnet befinner sig i är allvarlig – därom är vi alla överens. Att lösa den likviditetskrisen hade naturligtvis varit ganska enkelt, om det inte hade varit på det viset att hela vår statliga budget egentligen lider av samma problem.

I en tid då våra utgifter ökar med ca 80 miljarder kronor per år – vi kan se hur summan av beloppen på ett antal år ackumulerats till 440 miljarder kronor i statsskuld – kanske många tycker att en eller annan miljard ytterligare inte verkar särskilt avskräckande. Jag tror det är viktigt att vi håller de här siffrorna i minnet även när vi talar om vår försvarspolitik. Vi varken kan eller skall isolera försvaret från övrigt samhällsliv. Det är och det kommer att vara en del av hela vårt samhälle.

Av tradition har de fyra största partierna vinnlagt sig om att nå bredast möjliga samförstånd i säkerhetspolitiska och försvarspolitiska frågor, och jag tycker att det är en god tradition. Det är vår förhoppning att denna goda tradition skall bestå även framöver.

När jag lyssnade på de tidigare inläggen från den borgerliga sidan i dessa frågor, kunde jag inte heller märka att de från sin sida visade någon större vilja att gräva upp stridsyxan och försöka göra inrikespolitik av denna för vårt land så viktiga fråga.

För egen del anser jag att det skulle vara av stort värde om representanter för de partier som ingick i 1978 års försvarskommitté hade möjlighet att gemensamt sätta sig ner och analysera och se över hur man på bästa sätt kan få balans och så god överensstämmelse som möjligt när det gäller det försvarsbeslut som denna kammare fattade 1982.

Det finns all anledning för riksdag och försvarsutskott att när det gäller de planer som nu kommer från de militära myndigheterna försöka få en bred och ordentlig vetskap om vad de lösningar som överbefälhavaren väljer får för konsekvenser såväl för freds- som för krigsorganisationen, och vad de får för konsekvenser för den materielanskaffning som kontinuerligt sker till de

Torsdagen den
20 oktober 1983

*Allmänpolitisk de-
batt*

olika vapengrenarna, men också vad det får för konsekvenser för den drift och de underhållsresurser som är lika nödvändiga som soldaterna och vapnen i vårt försvar.

Det här är frågor som vi i dag inte kan eller skall behöva besvara, utan det kommer att kräva en ingående utvärdering. Det är självfallet omöjligt för oss att i dag uttala oss om hur dessa förändringar som försvarsgrenscheferna nu går ut och signalerar i olika sammanhang kommer att se ut när vi skall ta ställning till dem. Det vi i dag möjligen vet och har fakta om är att det fattas 4,5 miljarder för försvaret för perioden 1982–1987, allt enligt överbefälhavaren. Jag tror att det är för tidigt att slå fast om denna summa är riktig. Det pågår ju, vilket kammarens ledamöter säkert känner till, en ingående analys av dessa siffror såväl i försvarsstaben som i försvarsdepartementet.

Med andra ord: Allt det underlag som krävs för att vi skall få en fullständig analys finns inte på bordet i dag, utan det är först omkring november som vi kommer att veta helheten, både när det gäller summan och hur ÖB:s förslag kommer att se ut.

Det är ingen tvekan om att vi verkligen befinner oss i en besvärlig likviditetssituation på försvarets område. Vi vet även att det är flygvapnet som har de största problemen med allt vad det kan innebära beträffande hur många divisioner man kan hålla i gång, hur bas- och underhållsresurserna skall kunna utnyttjas och hur den materielanskaffning som pågår skall kunna fortsätta.

Jag är övertygad om att det skulle vara av stort värde om partierna från försvarskommittén gemensamt kunde analysera och utvärdera dessa frågor.

Det finns fortfarande tid. Vi har fortfarande några månader på oss innan ett sådant arbete behöver vara färdigt. Jag tror att ett sådant arbete skulle kunna leda till att den traditionella positiva uppslutningen kring Sveriges säkerhetspolitik som vi har kan bestå även i framtiden. Det är alltså viktigt för oss att kunna komma överens om detta och på bästa sätt försöka leva upp till 1982 års försvarsbeslut.

Anf. 95 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag skall beröra sysselsättningsfrågorna i min hembygd, Sjuhäradsbygden, som är en del av Älvsborgs län. Vi fick ju före valet vid många sammankomster höra från socialdemokratiska talarstolar, ute på torgmöten och i andra sammanhang, att om socialdemokraterna bara vann valet skulle de också få bukt med sysselsättningssvårigheterna. Socialdemokraterna skulle lösa problemen för oss i Sjuhäradsbygden, de skulle lösa tekoindustrins problem och de skulle se till att människorna fick arbete. Ja, ett socialdemokratiskt kommunalråd i Borås sade faktiskt på valnatten att arbetstillfällen nu skulle regna över Borås och Boråsbygden. Det har blivit nästan värre än torkan i somras.

Några arbetstillfällen har man ju inte lyckats skapa. I stället har, månad efter månad, arbetslöshetssiffrorna varit högre än de var ett år tidigare. Så har det varit i landet i övrigt, och så har det varit i Älvsborgs län också. I den senaste räkningen för september redovisas visserligen 24 eller 25 färre

arbetslösa än för september 1982. Men i gengäld är det ungefär 1 000 fler i beredskapsarbete.

Det är naturligtvis mycket bra att man har vidtagit dessa åtgärder, så att människorna ändå har sysselsättning, men den offensiva politik som socialdemokraterna sade sig vilja föra och devalveringen och allt annat skulle ju skapa bestående arbetstillfällen för människorna. Här har vi i stället fått ett mycket negativt resultat hittills. Det innebär att det f. n. står mer än 14 800 människor utanför den ordinarie arbetsmarknaden: arbetslösa, i arbetsmarknadsutbildning och i beredskapsarbete. Det är 877 fler än förra året vid den här tiden. Man kan inte med bästa vilja i världen säga att man därmed har infriat de löften man gav människorna i vårt län.

Sjuhäradsbygden är ju en bygd som är mycket beroende av tekoindustrin och hur den utvecklas. Vi är också mycket beroende av jordbruk och skogsbruk. Tongångarna på alla dessa tre områden är för oss negativa. Tekoindustrin, som ju är den viktigaste industrigrenen i de flesta av våra kommuner, har vissa företag med vind i seglen – det är inget tvivel om det. Men många företag kämpar fortfarande med mycket stora problem.

Det beslut som vi fattade här i våras, där socialdemokrater och moderater enades om att dra ned äldrestödet, framstår fortfarande som ett mycket dåligt beslut. Detta stöd har ju visat sig vara förutsättningen för att många av de företag som vi har inom branschen verkligen skall kunna leva vidare. Förutsättningarna har ännu inte skapats att kunna minska detta stöd. Vi måste få en bättre situation för dessa företag. En majoritet av dem är helt beroende av detta stöd. Det är inte bara vi som säger detta, utan även många organ och organisationer har också påpekat att denna nedbantning är felaktig.

Diskussionen om fonder bekymrar oss en hel del i de här bygderna. Vi kan inte visa upp några stora slagskepp som kan ge sysselsättning åt många och ge bra utdelning på de pengar som sätts in i företagen. Men vi kommer naturligtvis att få betala en hel del i avgifter och i vinstandelar till dessa fonder, men jag är rädd för att tekoindustrin kommer att få mycket svårt att dra till sig detta kapital. Därför är fonderna ett bekymmer för tekoindustrin och för Sjuhäradsbygden i dess helhet.

Vi har ju ett exempel på hur statlig verksamhet kan fungera.

Eiserkoncernen kan ju inte påstås vara något lysande exempel på hur ett företag skall skötas. Det gäller Eiserkoncernen över huvud taget, men jag skall i första hand något beröra Eisers strumpfabrik, som jag har engagerat mig litet i.

Här finns en fabrik som går med vinst inom ett företag som i övrigt går med förlust. Man har en affärsidé som är riktig och bra, och man kan sälja sina produkter på ett bra sätt. Man har inga problem med avsättningen.

Ändå har koncernen nästintill gjort det nödvändigt att lägga ned denna fabrik.

Förra hösten fattade man beslut om nedläggning. Det blev en mycket kraftig reaktion både ifrån de anställda och från oss andra som finns i bygden. Detta ledde fram till att man tog ett steg tillbaka och sade att fabriken får vara

Nr 11

Torsdagen den
20 oktober 1983

---

*Allmänpolitisk de-
batt*

Torsdagen den
20 oktober 1983

*Allmänpolitisk de-
batt*

kvar, men att man slog ihop verksamheten i Malmö och i Borås.

Det löfte man gav i januari gällde dock inte längre än ungefär ett halvt år. Nu i höst var det återigen färdigt för nedläggning.

Jag tycker att på det sättet får inte ett företag hantera sina anställda. Man får inte heller uppträda på det sättet emot de kommuner där man har etablerat sig. Det måste finnas en litet långsiktigare planering. Jag upplever detta helt enkelt som ett sätt att lura folk.

Nu gick regeringen in och sade att den skulle betala företaget, om företaget bara fortsätter i tre år till och ser till att människorna har jobb.

Det är mycket man kan fundera över i anslutning till detta. Här är en fabrik som går med vinst. Förra året var överskottet 1,2 miljoner. Den har givit ett överskott fram till augusti i år på också 1,2 miljoner. Och ändå skall företaget ha betalt för att driva denna fabrik vidare.

Jag har mycket svårt att förstå det logiska och vettiga i detta. Denna fabrik har ju utan tvivel förutsättningar att drivas vidare ändå, och det borde vara en uppgift för Eiser att göra det. Men av någon underlig anledning har man satt sig i sinnet att denna fabrik skall bort. Vad som är den egentliga och grundläggande orsaken till detta har jag mycket svårt att se.

Vi har i denna diskussion hört talas om att det finns ytterligare en tillverkare av strumpor i Sverige, nämligen KF, som varit med i bilden. Vilken roll KF spelat vet jag inte, men att man spelat en roll är ganska säkert.

Man har också hört talas om det finska företaget Suomen Trikoo, som konkurrerar på den svenska marknaden och har ett intresse här.

Men för oss i Sjuhäradsbygden, och jag skulle vilja säga för Sverige, är det ett intresse att behålla sysselsättning och tillverkning här i Sverige. Också på strumpområdet är det viktigt att vi kan försörja oss.

Olle Göransson talade försvarspolitik före mig här. Det ekonomiska försvaret är också viktigt. Där ingår strumptillverkning som en viktig del.

Jag har mycket svårt att få allt detta att gå ihop, och jag kan inte komma fram till vad företaget här egentligen vill. Det enda jag kan med bestämdhet säga är att så här får inte ett företag bete sig, framför allt inte ett statligt företag.

Jag tror för min del att det enda rätta är att se till att dela upp Eiser i ett antal företag. Låt de anställda ta över de delar där man så önskar. Redan i höstas talade de anställda i Eiser Strump om att de var villiga att driva företaget vidare, därför att de tror på det. De hade möjligheten då. Om den finns i dag vet jag inte, man har ju nu "avlövat" denna fabrik på affärsledning och försäljningsledning och flyttat dessa till Malmö. Men jag skulle tro att man också i Malmö känner sig ganska osäker i dagens situation. Man vet heller inte riktigt var man har sin ledning.

Så mitt råd skulle vara att dela upp Eiser och låta de anställda ta över de fabriker och företag som de har möjlighet att sköta och vill sköta. Låt sedan andra privata företag ta över resten. Då tror jag att vi får en betydligt bättre sysselsättning i Sjuhäradsbygden.

Eiser har vidtagit ytterligare en åtgärd som jag tycker är anmärkningsvärd. Man har flyttat sitt huvudkontor till Stockholm. Jag tycker att detta är en

handling som visar vilket ointresse man har för den bygd som företaget egentligen har vuxit upp i. Man borde ju finnas där fabrikena och de anställda finns, för där har man större möjlighet att bedriva en bra verksamhet.

I Sjuhäradsbygden har vi, som jag sade, inte bara tekoindustri. Vi har också jord och skog. De tendenser vi ser och de rykten vi hör om den socialdemokratiska jordbrukspolitiken framöver gör oss mycket bekymrade. De ger oss en aning om 1960-talet. Man vill tillgripa ungefär samma medel i dag som man gjorde då, nämligen att pressa jordbrukspriserna för att på det sättet få ner produktionen. Jag skall inte gå in på hela den problematiken, för jordbruksdebatten har vi haft tidigare, men vi i Sjuhäradsbygden har ett klart minne av vad som hände på 1960-talet. 70, 75 eller 80 % av jordbruksmarken i många socknar och kommuner skulle läggas ner. Vi vill inte ha det på det sättet, vare sig från sysselsättningssynpunkt, från landskapssynpunkt eller från någon annan synpunkt. Vi kommer att kämpa emot ett sådant förslag på alla sätt vi har möjlighet. Och jag tror att vi har inte bara centerpartister eller över huvud taget borgerliga människor med oss, utan i den frågan har vi hela bygden med oss.

Jag skulle vilja avsluta med att säga att för Sjuhäradsbygden är det oerhört viktigt att vi har en bra tekopolitik. Det är absolut nödvändigt att vi har en småföretagarpolitik som gör det möjligt för alla de små företag som finns att utvecklas och leva vidare och för nya småföretag att komma till. Vi måste för den skull också ha en bra regionalpolitik. Vi har inte råd att satsa på några socialistiska fonder, utan vi måste ha en politik som är bra för den bygd vi lever i. Och den politiken tror jag är bra för hela det övriga Sverige också.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

12 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1983/84:31 Godkännande av protokoll nr 6 till den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna

13 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1983/84:11 av *Lennart Bladh m. fl.*

1983/84:12 av *Rune Gustavsson m. fl.*

Statsbidrag till barnomsorg och social hemhjälp (prop. 1983/84:9)

1983/84:13 av *Rune Torwald och Lennart Brunander*

Ändring i lagen (1977:975) med tulltaxa (prop. 1983/84:22)

Nr 11

Torsdagen den
20 oktober 1983

---

*Allmänpolitisk de-
batt*

14 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställts

*Meddelande om
frågor**den 20 oktober***1983/84:32** av *Jens Eriksson* (m) till statsrådet Mats Hellström om tullbeläggningen av svensk sillexport till EG-länder:

Tullfriheten i EG för hel färsk, kyld eller fryst sill är bunden i GATT, för perioden den 15 februari–den 15 juni utan begränsning till kvantitet och för perioden den 16 juni–14 februari med en begränsning till en importkvantitet på 34 000 ton per år. För överskjutande kvantiteter uttas en tull på 15 %, som dock varit suspenderad sedan den 1 februari 1971 inom ramen för den gemensamma marknadsregleringen för fisk, som då började tillämpas.

Den 29 september 1981 beslutade EG:s ministerråd om vissa ändringar i den grundläggande marknadsförordningen för fisk, vilka började tillämpas den 1 juli 1982. Ändringarna innebar bl. a. att den tidigare gällande tullsuspensionen för sill under tiden den 16 juni–14 februari upphörde. Följden blev att medlemsstaterna tillsammans endast kan importera 34 000 ton under ovannämnda period, såvida ministerrådet inte beslutar om en kvantitet utöver nyssnämnda GATT-bundna kvantitet.

Den 29 september 1981 beslutade EG:s ministerråd att öppna en tullfri kontingent om 84 700 ton sill för perioden den 16 juni 1982–14 februari 1983. Beslutet innebar att den tullfria GATT-kontingenten utökades med en autonom kontingent om 50 700 ton. Samtidigt som 1982/83 års kvot fastställdes fattades beslut om att den tullfria kontingenten för perioden den 16 juni 1983–den 14 februari 1984 skall vara 40 000 ton utöver den GATT-bundna. Vid ett ministermöte den 28–29 juni 1982 fastställdes en tullfri kontingent om 60 000 ton för sill för perioden den 16 juni 1984–den 14 februari 1985. Kontingenten består av två delar. Den ena delen är den GATT-bundna kvoten på 34 000 ton, som gäller för hela perioden, och den andra är en autonom tilläggskvot på 26 000 ton, som gäller under perioden den 16 juni 1984–den 31 december 1984.

Kvantiteterna fördelas mellan EG-länderna enligt nedanstående:

	1982/83 ton	Kvoten i % av import under tullfria perioden 1980	1983/84 ton
Danmark	45 000	75	38 700
Tyskland	22 500	73	19 800
Benelux	5 130	83	4 500
Frankrike	1 800	47	1 800
Storbritannien	1 800	31	1 800
Reserv	8 470		7 400
	84 700		74 000

---

*Meddelande om
frågor*

Fjärde året, dvs. 1984/85, är den tullfria importen nere i den GATT-bundna kvantiteten 34 000 ton. Praktiskt taget hela vår import av oberedd sill går till Danmark, som har 52 % av den totala tullfria importen, vilken då uppgår till 17 680 ton.

Sveriges export under samma period 1980 var 58 200 ton till EG, varav till Danmark 52 547 ton. EG:s beslut innebär alltså att den tullfria importen under perioden 1983/84 begränsas till 38 700 ton. EG har nu meddelat att Danmark den 9 oktober förbrukat 63,9 % av sin tullfria kontingent.

Innevarande år infördes tull under 13 dagar mellan den 3 och den 15 februari. Allting pekar på att tullen innevarande säsong kommer att införas betydligt tidigare, eftersom kvantiteten är 10 000 ton lägre.

Sverige har fört förhandlingar med EG i tullfrågan, vilka såvitt jag känner till inte lett till något resultat. Jag vill samtidigt erinra om regeringens förslag i budgetpropositionen för 1983/84 "att riksdagen godkänner att regeringen – för det fall svensk sillexport till EEC skulle tullbeläggas – får besluta om att under tid som regeringen bestämmer återta helt eller delvis de i skriftväxling mellan Sverige och EEC den 21 juli 1972 omnämnda svenska åtagandena avseende tullar samt avgifter med samma verkan för vissa fiskvaror med ursprung i EEC:s medlemsländer".

Riksdagen har således genom att bifalla regeringens framställning gett regeringen möjlighet att vidta åtgärder av samma slag beträffande t. ex. fiskfiléer som EG nu tillämpar mot svensk sillexport. Regeringen har hittills inte utnyttjat den möjligheten trots att EG-tullarna var i kraft 13 dagar i februari.

Innevarande säsong kan man förvänta att tullen kommer att träda i kraft kanske under ett par månader och att 10 000–12 000 ton sill tullbeläggs. Det är då angeläget att man från svensk sida inte stillatigående låter detta passera.

Med anledning av vad som anförts vill jag till utrikeshandelsminister Mats Hellström ställa följande fråga:

Vad avser regeringen att vidta för åtgärder med anledning av att EG slopar tullsuspensionerna på svensk sillexport till Danmark och övriga EG-länder?

1983/84:33 av Karin Ahrlund (fp) till finansministern om beskattningen av ideella organisationer:

Omkring 220 000 ton papper återvinns årligen i Sverige. Ungefär en tredjedel därav kommer från pappersinsamlingar som ideella föreningar svarar för.

Pappersinsamlingar är därmed av värde dels för oss alla, därför att de bidrar till minskat resursslöseri, dels för de ideella föreningarna, som får inkomster till sin verksamhet just genom pappersinsamling.

Frågan huruvida skatt skall erläggas eller ej har aktualiserats, och rättsläget är i dag oklart. Taxeringsintendenternas ställningstaganden i frågan varierar i olika delar av landet.

Enligt riksskatteverket bör föreningarna däremot betala skatt om de enligt kontrakt med kommunen kontinuerligt handhar insamlingarna. Frågan har inte prövats i högsta instans.

Skatteutskottet anförde så sent som i våras:

”Utskottet vill emellertid inte förneka att reglerna i vissa fall är svåra att bedöma och att de kan leda till problem både för föreningarna och för de tillämpande myndigheterna. Hithörande frågor uppmärksammas f. n. inom riksskatteverket och mervärdeskatteutredningen. En mer allmän översyn av reglerna bör enligt utskottets uppfattning anstå till dess att stiftelseutredningens (Ju 1975:01) arbete har redovisats och förutsättningar föreligger för en gemensam bedömning av de ideella organisationernas beskattning.”

Regeringen beslöt den 30 juni i år att stiftelseutredningen inte skulle fortsätta sitt arbete.

Med anledning av det anförda vill jag fråga finansministern:

Är finansministern beredd att medverka till att oklarheterna i beskattningsfrågan försvinner för de ideella föreningarnas pappersinsamlingar?

Är finansministern beredd att föreslå att de ideella föreningarna befrias från skattskyldighet för insamlingar av olika sorters använt material?

Avser finansministern att på annat sätt än genom stiftelseutredningen skaffa underlag för en gemensam bedömning av de ideella organisationernas beskattning?

15 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 20 oktober

1983/84:100 av *Ove Eriksson* (m) till jordbruksministern om åtgärder för att skydda skog mot försurning:

Skogsdöden till följd av försurning har i Västtyskland nu nått sådana proportioner att man med fog kan tala om en katastrof.

Larmrapporter från Sydsverige ger vid handen att skogsdöden mycket snart kan nå också vårt land.

Vilka åtgärder avser jordbruksministern vidta för att skydda våra skogar mot försurningsdöden?

1983/84:101 av *Knut Billing* (m) till bostadsministern om villabeskattningen:

Bostadsministern har vid olika tillfällen i riksdagen uttalat att regeringen inte har några planer på att föreslå riksdagen införande av någon småhusskatt eller skärpning av befintlig villabeskattning.

Enligt uppgifter i massmedia förbereder regeringen nu en särskild småhusskatt. Denna sägs komma att uppgå till 0,5 % av en fastighets taxeringsvärde.

Med hänvisning till ovanstående vill jag fråga statsrådet:

1. Kommer förslag om ny småhusbeskattning att föreläggas riksdagen?
2. Om svaret är ja, vilka är i så fall motiven härför?

1983/84:102 av *Hans Göran Franck* (s) till justitieministern om tidpunkten för planerad ombyggnad av polishuset i Solna:

Enligt regeringsbeslut från den 7 augusti 1981 har byggnadsstyrelsen i uppdrag att projektera en ombyggnad av polishuset i Solna. Lokalerna är underdimensionerade och mycket bristfälliga. De är disponerade på ett icke ändamålsenligt sätt för dagens behov. Onödigt arbetstid används till förflyttningar i lokalerna. Mycket "spilltid" går åt i en otillräcklig reception och andra trånga utrymmen. Bl. a. skulle arrestlokaler byggas och transporterna till och från andra häkten därmed försvinna. Det har uppgetts att en besparing därigenom skulle göras med 4 milj. kr. per år.

Själva ombyggnaden beräknas kosta 24,3 milj. kr. i 1980 års prisläge. Byggnadsprojektet skulle vara av betydelse av sysselsättningskäl.

I anledning av vad som har anförts får jag till justitieministern ställa följande fråga:

När kan ombyggnaden av polishuset i Solna komma till stånd och vad är regeringen beredd att göra för att påskynda projektet?

1983/84:103 av *Jan Hyttring* (c) till kommunikationsministern om skärpt övervakning av yrkesmässig trafik:

Vid flera tillfällen har undersökningar gjorts, som visar att yrkesmässig trafik utföres med felaktigt registrerade fordon och utan erforderligt tillstånd. De företag som utför yrkesmässig trafik enligt gällande bestämmelser utsätts härigenom för illojal konkurrens samtidigt som statskassan går miste om välbeförliga inkomster. Jag vill därför ställa följande fråga:

Avser kommunikationsministern ta initiativ till en skärpning av övervakningen så att yrkesmässig trafik bedrivs enligt gällande bestämmelser?

1983/84:104 av *Kerstin Anér* (fp) till statsrådet Gertrud Sigurdsen om åtgärder för att stödja viss kampanj av UNICEF:

UNICEF, FN:s barnfond, har startat en kampanj för att rädda miljoner barn i u-länder. Av de 40 000 barn som dör varje dag i dessa länder dör ungefär hälften av följderna av diarré, dvs. av uttorkning. Denna livshotande situation har man hittills bara trott sig kunna häva genom intravenöst dropp, alltså en metod som inte går att använda i stor utsträckning i u-länder. Nu finns i stället en annan metod, lätt och billig, som består i att ge barnen vatten, salt och socker i vissa proportioner att dricka. Effekten är snabb och säker.

Problemet är att sprida kunskap om och väcka motivering för denna metod. UNICEF har framhållit att det skulle vara av oerhört stor moralisk effekt om Sverige som ett socialt och medicinskt föregångsland kunde säga: Vi använder denna metod på våra egna barn! Det skulle då bli mycket lättare att övertala u-landsregeringarna. Givetvis förekommer uttorkning av denna art mycket mera sällan i Sverige än i u-länder, men den är dock inte alldeles okänd här.

Nr 11

Torsdagen den
20 oktober 1983

---

*Meddelande om
frågor*

Torsdagen den
20 oktober 1983

*Meddelande om
frågor*

Med anledning härav vill jag fråga statsrådet:

Vilka åtgärder planerar den svenska regeringen för att stödja UNICEF i dess arbete på att övergå till denna billiga men effektiva metod att rädda barn från uttorkning?

1983/84:105 av *Per Unckel* (m) till statsrådet Anita Gradin om jämställdhetssträvandena under kärva ekonomiska förhållanden:

Regeringen avser enligt tidningsreferat att återinföra den s. k. äktamakeprövningen i studiemedelssystemet. I sak är detta allvarligt och innebär en återgång till förhållanden som de studerande på goda grunder anser orimliga. Studieekonomin blir genom äktamakeprövningen återigen beroende av andras än den studerandes egna ekonomiska förhållanden. Först och främst kvinnor får härigenom svårare att hävda sin självständighet.

I DN den 20 oktober säger statssekreteraren Erland Ringborg i en kommentar till regeringens förslag:

”När det kärvar i ekonomin kan man inte hålla på jämställdhet till varje pris.”

Det förefaller alltså som om regeringen medvetet väljer att sätta jämställdheten mellan män och kvinnor åt sidan då ekonomin skall saneras. Statssekreterarens uttalande kan av avfattningen att döma appliceras på regeringsställningstaganden långt utanför utbildningsområdet.

Mot den här redovisade bakgrunden anholder jag att till statsrådet Gradin få ställa följande frågor:

1. Står jämställdhetsministern bakom statssekreterarens uttalande?
2. På vilka andra områden anser regeringen att jämställdhet mellan könen lägger hinder i vägen för saneringen av Sveriges ekonomi?

1983/84:106 av *Karin Ahrland* (fp) till statsrådet Gertrud Sigurdsen om utlandssvenskars rätt till vård vid Karolinska sjukhuset:

Sedan 1982 är Stockholms läns landsting huvudman för Karolinska sjukhuset, som tidigare var statligt.

Riksdagen uttalade i samband med beslutet att staten genom förhandlingar med landstinget borde tillskapa en ordning som inte avviker från den som dittills gällt i fråga om utlandssvenskars vård vid sjukhuset.

Med hänvisning till ovanstående vill jag fråga:

När kan förhandlingarna beräknas vara klara?

1983/84:107 av *Lennart Brunander* (c) till finansministern om momsfri försäljning till turister i flygplatsers transithallar:

För utomskandinaviska medborgare som gästar vårt land är det i dag möjligt att handla momsfritt genom det s. k. taxfree-systemet. Betalning sker i butiken. Varorna levereras på flygplatsen och erlagd moms betalas tillbaka.

De butiker som är belägna i flygplatsernas transithall kan enligt nuvarande regler inte erbjuda turister denna möjlighet, en bestämmelse som verkar

orättvis och onödig, inte minst eftersom momsåterbetalningen numera sker i transithallen. Enligt uppgift har dessutom butiker på Kastrup möjlighet att sälja taxfree.

Är finansministern beredd att vidta åtgärder för att ändra på denna orättvisa?

16 § Kammaren åtskildes kl. 17.48.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert

Nr 11

Torsdagen den
20 oktober 1983

---

*Meddelande om in-
terpellationer*